

Tuula Kekki – Teija Mankkinen

Turvassa?

Kansalaisturvallisuuden tila Suomessa

Maaliskuu 2016

Valtioneuvoston selvitys-
ja tutkimustoiminnan
julkaisusarja 8/2016

KUVAILULEHTI

Julkaisija ja julkaisuaika	Valtioneuvoston kanslia 8.3.2016		
Tekijät	Tuula Kekki ja Teija Mankinen		
Julkaisun nimi	Turvassa? Kansalaisturvallisuuden tila Suomessa		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 8/2016		
Asiasanat	Turvallisuuden tunne, luottamus, turvattomuustekijät,		
Julkaisuaika	Maaliskuu 2016	Sivuja 85	Kieli Suomi

Tiivistelmä

Tutkimuksessa kartoitettiin yksilön ja yhteisön suhdetta sekä kansalaisturvallisuutta vahvistavia ja horjuttavia tekijöitä, selviytymistä häiriötilanteista, erilaisten riskitilanteiden todennäköisyyttä sekä poliittisen päätöksenteon hyväksyttävyyttä.

Perhe, läheiset ihmiset ja muut ihmissuhteet nousivat kyselyssä yleisimmin nimetyiksi asioiksi, jotka tuovat vastaajille turvaa. Muita yleisesti nimettyjä tekijöitä olivat oma koti, toimeentulo, työ ja terveys. Valtaosa vastaajista ilmoitti, että hän pitää säännöllisesti yhteyttä muihin ihmisiin, voi kertoa avoimesti omista asioistaan ystävilleen ja kokee kuuluvansa johonkin yhteisöön tai ryhmään.

Tulosten mukaan kansalaiset eivät olleet varautuneet kovin hyvin esimerkiksi ongelmiin juoksevan veden, sähkön tai elintarvikkeiden saatavuudessa. Vastaajat eivät pitäneet myöskään erilaisia globaaleja tai ympäristöön liittyviä uhkia kovin todennäköisinä. Kaikkien todennäköisimpänä uhkana vastaajat pitivät ennen kaikkea taloudellisen taantumien pitkittymistä. Myös hallituksen sisä- sekä ulkopoliittiset päätöksentekoa oleellisesti vaikeuttavat ongelmat nousivat vastaajien mielestä muun muassa terrorismia tai pakolaistulua todennäköisemmäksi.

Kyselyn mukaan vastaajat olivat huolissaan sekä ihmisten että asuinalueiden eriarvoistumisesta Suomessa. Kyselyssä ilmenee, että matala koulutus- ja tulotaso olivat yhteydessä epävarmuuteen ja tyytymättömyyteen. Esimerkiksi mitä matalampi koulutustaso vastaajilla oli, sitä useampi oli sitä mieltä, että eduskunta ei huolehdi riittävästi kansalaisten turvallisuudesta.

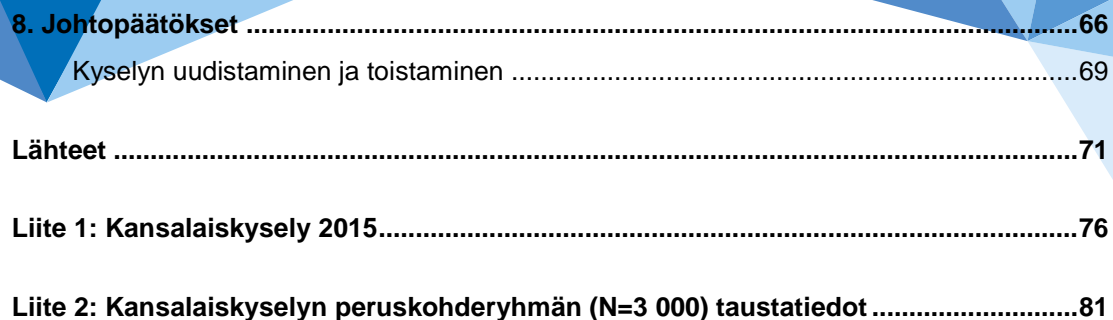
Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston vuoden 2015 selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa (www.vn.fi/teas).

Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

SISÄLLYS

ESIPUHE JA KIITOKSET	5
1. Turvallisuus ajassa - uhat, arvot, toimijat ja käsitteet	8
1.1 Uhkien ja riskien moniulotteisuus	8
1.2 Kansalaisten ja yhteisöjen moninaisuus	9
1.3 Turvallisuustoiminnan monipuolisuus	10
1.4 Turvallisuuden käsitteet	11
1.5 Sisäinen turvallisuuden määrittely ja sisältö vaali- ja hallitusohjelmissa	13
2. Tutkimusasetelma.....	14
2. 1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	14
2.2. Tutkimusmenetelmät ja aineistot	15
3. Kansalaisturvallisuuden osatekijät kyselyssä.....	18
3.1 Kyselyn taustateoriat	18
3.2 Haastatteluiden näkökulmat	21
4. Puhelinhaastatteluaineiston tulokset	23
4.1 Henkilökohtainen hyvinvointi ja voimavarat.....	23
4.2 Selviytyminen häiriötilanteissa.....	29
4.3 Yhteiskunnan turvallisuus ja oikeudenmukaisuus	31
5. Turvallisuuden diskurssit haastatteluaineistossa.....	50
5.1 Kansalaisturvallisuuden rakentuminen eri puhetavoissa.....	58
6. Kansalaisturvallisuuden indikaattorit	61
7. Keskeiset tulokset	63
7.1 Turvaa tuovat tekijät	63
7.2 Osallisuus ja sosiaaliset verkostot.....	63
7.3 Selviytyminen häiriötilanteista	64
7.4 Erilaisten uhkien todennäköisyys	64
7.5 Yhteiskunnan turvallisuus ja oikeudenmukaisuus	65
7.6 Turvallisuuden tunnetta tuovat tahot	65

8. Johtopäätökset	66
Kyselyn uudistaminen ja toistaminen	69
Lähteet	71
Liite 1: Kansalaiskysely 2015	76
Liite 2: Kansalaiskyselyn peruskohderyhmän (N=3 000) taustatiedot	81
Liite 3: Haastattelukysymykset	83
Liite 4: Uudet, vanhat ja mahdolliset uhat	84

ESIPUHE JA KIITOKSET¹

Kansalaisturvallisuuden tila

1990-luvulla toteutettiin laaja Suomalaisen turvattomuus -tutkimushanke, jossa pohdittiin turvallisuutta eri näkökulmista. Hankkeen johtopäätöksissä todettiin, että tuolloin – 1990-luvulla – turvattomuutta aiheuttivat globaaliin ympäristöön, kulttuurin arvoihin ja maailmantilanteeseen liittyvät tekijät. Ihmisten välinpitämättömyys toisiaan kohtaan todettiin ympäristön jälkeen yleisimmäksi turvattomuutta aiheuttavaksi tekijäksi. Turvallisuutta todettiin puolestaan tuottavan läheiset asiat. Ylimalkaan turvallisuuden ja turvattomuuden todettiin liittyvän paljolti elämisen ehtoihin ja elämäkokemuksiin. Turvallisuudesta ja turvattomuudesta oli tullut kaikki elämänaalueet läpäiseviä tekijöitä. (Niemelä & Lahikainen 2000, 9–10.)

Noin kaksikymmentävuotta sitten esiin nostetut muutostekijät ovat yhä päteviä. Esimerkiksi se, että kansallisvaltio toimijana ei ole enää yhtä lailla itsestäänselvyys kuin aiemmin. Tai se, että sisäinen ja ulkoinen eivät ole enää erillisiä, vaan monin eri tavoin yhteen kietoutuneita, sisäkkäisiä ja rinnakkaisia. Tai se, että uhkamallit ovat moninaistuneet.

Maailma onkin muuttunut yhä keskinäisriippuvaisemmaksi ja ongelmat, jotka tulisi ratkaista, yhä laajemmiksi. Laurence C. Smith on kirjassaan Uusi Pohjoinen (2011) nimennyt neljä maailmanlaajuista megatrendiä, jotka tulevat määrittelemään maailman – ja tässä tapauksessa erityisesti pohjoisen pallonpuoliskon – kehitystä tulevaisuudessa. Smith nimeää megatrendeiksi ilmastonmuutoksen, väestönkasvun, taloudellisen globalisaation sekä luonnonvarojen kysynnän. Näiden trendien vaikutukset ovat niin valtavia, että niiden haltuunotto ja ratkaiseminen edellyttää suuren joukon uusia ja uudennlaisia keinoja. Haasteena on usein myös se, että yhteiskunnalliset instituutiot pyrkivät omalta osaltaan säilyttämään nykytilan ja vahvistamaan asemiaan ja sitä kautta hidastamaan muutokseen reagoimista (ks. esim. Wilenius 2015).

Miksi tarvitaan tutkimusta kansalaisturvallisuudesta?

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa turvallisuutta on useimmiten tarkasteltu negaation kautta eli on tutkittu turvattomuutta tai riskejä (ks. esim. Hollnagel & Woods 2006). Tämän on tulkittu johtuvan esimerkiksi siitä, että huolta, vaaraa, uhkaa tai pelkoa on helpompi ilmaista kuin sitä, mikä on turvallista tai mistä turvallisuus muodostuu. Turvallisuuden käsitteeseen näyttäisikin kuuluvan eräänlainen vastakohtaisuus: turvattomuus nähdään usein turvallisuuden vajeena tai turvallisuus riskin poissaolona (Niemelä & Lahikainen 2000). Turvallisuutta on myös kuvailtu pyrkimyksenä hallita ja kontrolloida toimintaympäristön riskejä, uhkia ja vaaroja (Hollnagel & Woods 2006). Viime vuosina turvallisuus ilmiönä on pirstaloitunut ja muuttunut itsestään selvistä, tutuista tai selkeistä kysymyksistä monimutkaisiksi, eri konteksteissa erilaisia sisältöjä saavaksi hybridiksi, jonka omistajuudesta ja hallinnasta käydään jatkuvaa neuvottelua. Yksi esimerkki kehityskulusta on viime vuonna ilmestynyt Kokonaisturvallisuuden sanasto (2014), joka korvasi aiemmin ilmestyneen Varautumisen ja väestönsuojelun sanas-

---

¹ Kirjoittanut Teija Mankkinen

ton. Toisaalta turvallisuuden käsitteen sisällöistä käytyä neuvottelua voidaan pitää myös hyvänä esimerkkinä ajastamme, jossa yhden ilmiön kuvaaminen edellyttää kokonaisvaltaisuutta ja useampia, keskenään erilaisia näkökulmia.

Kansalaisturvallisuudella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sekä turvallisuuden tunnetta että yhteiskunnan turvallisuutta. Näin ollen turvallisuus ei tarkoita pelkästään erilaisten riskien ja uhkien poissaoloa, vaan myös luottamusta omiin, yhteisön sekä yhteiskunnan kykyihin suojautua uhkia vastaan sekä palauttaa turvallisuuden taso entiselleen kriisin jälkeen (ks. tarkemmin luku 1.1. tässä kirjassa). Toisin sanoen kyse on yksittäisen kansalaisen – mutta myös kansalaisten laajempaan ryhmään – näkemyksistä omaan turvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä sekä omista kyvyistä ja kompetensseista ylläpitää ja edistää turvallisuuteen liittyviä asioita.

Kansalaisturvallisuuden tila -tutkimus perustuu ajatukselle, että kansalaisten turvallisuuteen liittyvät näkemykset, kyvyt ja kompetenssit muuntuvat suhteessa aikaan, paikkaan ja tilaan. Toisin sanoen tavoitteena on pohtia sitä, miten ihmisten turvallisuudentunteeseen vaikuttavat tekijät muuntuvat ajan saatossa eri alueilla ja eri konteksteissa. Tavoitteena onkin toteuttaa vastaava kyselytutkimus säännöllisin väliajoin myös tulevaisuudessa. Osa turvallisuuteen liittyvistä näkemyksistä kun voi olla pysyvämpiä kuin toiset, osa puolestaan voi olla tiiviimmin sidoksissa esimerkiksi maailmanpoliittiseen tilanteeseen. Toiseksi, kansalaisturvallisuuden tila -tutkimuksessa kansalaiset ymmärretään toimijoina, joilla on erilaisia kykyjä, taitoja ja kompetensseja vaikuttaa toimintaan ja sen päämääriin. Osalla kansalaisista näitä kykyjä, taitoja ja kompetensseja on enemmän kuin toisilla.

Kolmanneksi, tutkimuksen tarkoituksena on rakentaa indikaattoreita, joiden avulla kansalaisturvallisuuden tilan kehitystä ja muutoksia on mahdollista tulevaisuudessa seurata. Vaikka toimintaympäristön muutosnopeus haastaa perinteistä indikaattoriajattelua, tarjoavat indikaattorit kuitenkin välineen seurata pitkän aikajänteen kehitystä. Yksi seurannan kohde voi olla esimerkiksi ne indikaattorit, jotka on jätetty seurattavien listalta pois tarpeettomina.

Neljänneksi tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa toiminnan suunnittelun ja päätöksenteon tueksi. Jo noin puolet suomalaista on sitä mieltä, että nyky Suomessa kansalaisten mielipiteet välittyvät päätöksentekijöille paremmin kansalaisliikkeiden kuin puolueiden kautta (Borg 2013, 41). Siten esimerkiksi puolueisiin sidotun toiminnan mahdollinen hiipuminen tai luottamuksen väheneminen nostaa esiin kysymyksen siitä, miten takaamme, että päätöksemme ovat myös tulevaisuudessa yhteisiä ja edustavat koko kansamme mielipidettä, eivät vain pienen joukon. Vai onko esimerkiksi niin, että nykyinen järjestelmämme korvautuu tulevaisuudessa kansalaisten suoralla osallistumisella päätöksentekoon, kuten Reijo Wilenius (2015) on yhtenä vaihtoehtona esittänyt.

Toisaalta, jos kansalaisista puolet luottaa mielipiteittensä välittyvän paremmin päätöksentekijöille kansalaisliikkeiden kautta, näyttäisi erilaisen kansalaistoiminnan tulevaisuus vähintäänkin turvatulta. Siitä, mitä tämä tarkoittaa yhteiskuntakehityksen kannalta, tarvitsemme lisää tietoa. Myös varautumisessa erilaisiin uhkiin – oli sitten kyse ilmastonmuutoksen mukanaan tuomista sääilmioista tai ihmisten aiheuttamista kriiseistä – korostetaan nykyään yhä vahvemmin yksilöiden ja lähiyhteisöjen vastuuta. Nyt käsillä olevan tutkimuksen – Kansalaisturvallisuuden tila Suomessa – vastaajista yli puolet olikin sitä mieltä, että vapaaehtoistoiminta lisää lähiympäristön turvallisuutta.

Kansalaiseksi kasvaminen nivoutuu tiivistii niin kansalaisturvallisuuteen ja koko yhteiskunnan turvallisuuteen. Kansalaiseksi kasvamiseen ja kasvattamiseen tarvitaan tietoa ja ymmärrystä

yhteisöjen ja yhteiskunnan toiminnasta. Yhteisvastuun ja yhteisen hyvän edistämisen on todettu hankaloituvan, jos kansalaiset eivät kasva aktiiviseen ja demokraattiseen kansalaisuuteen (Niemelä 2013, 312). Osallistuminen edellyttää puolestaan riittäviä elämän perusedellytyksiä, joista yksi on turvallisuudentunne.

Hankkeen vastuullisena tutkijana toimi SPEKin tutkimus- ja kehittämispäällikkö Teija Mankkinen. Hän on kirjoittanut tähän tutkimusraporttiin esipuheen sekä vastannut laadullisen haastatteluaineiston analysoinnista ja raportoinnista (luku 5). Tuula Kekki on vastannut puhelinhaastatteluaineiston analysoinnista, viranomaishaastatteluiden teosta sekä tutkimusraportin kirjoittamisesta muilta osin.

Kiitokset

Haluamme kiittää tutkimuksemme rahoittajaa Valtioneuvoston kansliaa saamastamme taloudellisesta tuesta, joka on mahdollistanut tutkimuksemme tekemisen. Lisäksi haluamme osoittaa kiitoksemme kehittämisneuvos Harri Martikaiselle ja erityisasiantuntija Hanna-Miina Sihvoselle, jotka ovat monin tavoin tukeneet meitä tutkimusprosessin aikana.

Haluamme myös osoittaa kiitoksemme tieteelliselle ohjausryhmällemme: professori Jani Ero-selle, futuristi Elina Hiltuselle, professori Sami Moisiole, johtaja evp. Hannu Pelttarille, professori Juho Saarelle sekä professori Sirpa Virralle.

Samu Lagerströmille Suomen Kyselytutkimus Oy:stä lämmin kiitos erinomaisesta yhteistyöstä.

Kiitos myös erikoistutkija Markku Heiskaselle, joka on kommentoinut tutkimustamme ja käsi-kirjoitustamme sen eri vaiheissa.

Kiitämme SPEKin tutkimustiimiä keskusteluista, pohdinnoista ja analyyseistä, erityisesti Heikki Laurikaista.

Lopuksi haluamme erityisesti kiittää johtaja Kimmo Kohvakkaa, jonka kanssa käydyt lukuisat keskustelut olivat alkuna tämän tutkimuksen tekemiselle. Ilman Kimmon kannustavaa otetta ja innostusta kansalaisturvallisuuden käsite olisi jäänyt vain yksittäiseksi ajatukseksi.

1. TURVALLISUUS AJASSA - UHAT, ARVOT, TOIMIJAT JA KÄSITTEET

1.1 Uhkien ja riskien moniulotteisuus

Erilaiseen turvallisuuteen liittyvät riskit ja uhat ovat muuttuneet ajan kuluessa. Muutokset ovat koskeneet niin uhkien luonnetta, laajuutta kuin syntymekanismia. Erilaisten riskien todennäköisyys, vakavuus ja laajuus vaihtelevat suuresti, eikä esimerkiksi ulkopoliittisen selkkauksen tai rajatulla alueella tapahtuneen ympäristökatastrofin mittasuhteita ja seurannaisvaikutuksia voi verrata keskenään. Laaja-alaiset turvallisuusuhat voivat olla joko ihmisten aiheuttamia (mm. sotilaallinen voimankäyttö, terrorismi, järjestäytynyt rikollisuus tai tietoverkkojen häirintä), tahattomia tapahtumia (mm. sähköverkon laajat toimintahäiriöt tai tautiepidemiat) tai luonnon ääri-ilmiöitä (mm. myrskyt ja tulvat). Sisäministeriön tulevaisuuskatsauksen (SM 2014/b) mukaan luonnon ja ihmisen aiheuttamat katastrofit ovat viime vuosina lisääntyneet ja muuttuneet selvästi vakavammiksi. Lisäksi raportissa arvioidaan, että ”tulevat katastrofit ovat erityisesti ilmastonmuutoksen ja muiden luonnosta johtuvien ja teknisten riskien mahdollisen vuorovaikutuksen takia entistä suurempia ja monimutkaisempia ja niillä on pitkäaikaisia seurauksia”. (SM 2014/b, 4; ks. myös Parlamentaarinen työryhmä 2015, 32.)

Lähi-idän poliittiset levottomuudet, islamististen äärijärjestöjen toiminta sekä Ukrainan kriisi ovat nostaneet ulkopoliittiset uhat uudelleen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja varautumisen keskiöön. Perinteisten uhkakuvien rinnalle on tullut joukko uusia uhkia, kuten kyberuhkia ja terrorismia, mutta myös sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia horjuttavia uhkia, kuten tuuloerojen kasvua, sosiaalisten jakojen syvenemistä, sosiaalipalveluiden alasajoa sekä euroalueen velkakriisiä ja lamaa (ks. VN 2010; Ruostetsaari 2013, 246; European Union 2015). Niin sanotussa hybridisodankäynnissä käytetään perinteisten sotilaallisten keinojen ohella painostusta sekä informaatio- ja kyberoperaatioita (PM 2014, 6). Tutkijat (Limnell et al. 2014, 16) arvelevat, että kyberturvallisuus on turvallisuuden alue, joka tulee muuttamaan ymmärrystä turvallisuudesta lähivuosina ja vaikuttamaan niin valtioiden välisiin suhteisiin kansainvälisessä politiikassa, yritysturvallisuuden vahvistamisessa kuin kansalaisten arkipäivän turvallisuuden todellisuudessa ja tunteessa.

Turvallisuutta koskevat mielikuvat saattavat vaihdella voimakkaasti poliittisen ilmapiirin tai maailmantapahtumien myötä. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS 2014) toteuttamassa haastattelututkimuksessa ilmeni, että huoli sotilaallisesta uhasta ja Venäjällä tapahtuvasta kehityksestä olivat vahvistuneet kolmessa vuodessa varsin paljon. Vuonna 2014 lähes puolet (46 %) koki sotilaallisen tilanteen Suomen lähialueilla uhkaavampana seuraavan kymmenen vuoden aikana, kun vuonna 2011 tätä mieltä oli vain viidennes (21 %). Vastavasti vuoden 2014 kyselyssä kolme neljäsosaa (75 %) arveli, että kehitys Venäjällä aiheuttaa huolta tulevaisuudessa, kun kolme vuotta aikaisemmin tätä mieltä oli 42 prosenttia. Kaksi kolmasosaa (63 %) koki Suomen puolustusmahdollisuudet heikoksi, jos Suomi joutuisi tavantavomaisiin aseisiin käytävään sotaan. Vuonna 2013 tätä mieltä oli 51 prosenttia. Kuitenkin 62 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että Suomessa on varauduttu hyvin tai melko hyvin aseisiin hyökkäyksiin. Vastaavaa mieltä terrorismiin varautumisesta oli 57 prosenttia ja kansainvälisestä rikollisuudesta 56 prosenttia vastaajista. Parhaiten vastaajien mielestä Suomessa on varauduttu erilaisiin tartuntatauteihin (83 %), ympäristöuhkiin (76 %) ja suuronnettomuuksiin (75 %). (MTS 2014.)

1.2 Kansalaisten ja yhteisöjen moninaisuus

Suomalaisten asenteissa ja myös arvoissa on todettu tapahtuneen muutoksia vuosien saatossa: esimerkiksi yksilökeskeisyyden ja minäkeskeisyyden on todettu lisääntyneen, kun taas niin sanottujen globaalien arvojen (maailmanrauha ja nälän poistaminen) kannatuksen on todettu vähentyneen. Muun muassa maahanmuuttajiin suhtaudutaan Suomessa Pohjoismaista kielteisimmin. (Helkama 2015, 218–224; ks. Wilenius 2015, 186–188; Puohiniemi 1996, 47–51.) Eräs arvotutkimuksissa löydetty mielenkiintoinen ero Suomen ja muun maailman välillä on se, että Suomen on todettu olevan ainoa maa, jossa turvallisuus on miehille tärkeämpää kuin naisille. Klaus Helkaman (2015) mukaan työelämän muutos voi selittää miesten turvallisuuden arvostusta, jossa erityisesti miesvaltaisilta teollisuuden aloilta on hävinnyt runsaasti työpaikkoja. Yhteiskuntatieteilijät ovat yhtä mieltä siitä, että talous ja sen muutokset – kasvu tai taantuma – on keskeinen syy tarkasteltaessa pitkällä aikavälillä jonkin yhteiskunnan tai maan arvojen muuttumista. (Emt. 2015, 207–208.)

Tutkimusten mukaan ansiotyön merkitys on laskenut suomalaisten palkansaajien keskuudessa verrattuna muihin elämänalueisiin kuten perhe-elämään ja vapaa-ajan harrastuksiin (ks. Turunen 2015, 109). Sisäministeriön toteuttaman pelkotutkimuksen (Ilmola 2012) mukaan suomalaiset arvostavat erityisesti hyvinvointivaltiota, itsenäisyyttä, tasa-arvoa ja sananvapautta. Keski-ikäiset vastaajat eivät pitäneet kansainvälisyyttä, tasa-arvoa tai isänmaallisuutta yhtä tärkeinä kuin muut ikäryhmät. Nuoret sen sijaan arvostavat erityisesti tasa-arvoa, sananvapautta ja vapaa-aikaa. (Emt. 2012.) Yhteiskunnan yksilökeskeisyydestä huolimatta maanpuolustustahto on Suomessa vakaisa ja vahvoissa kantimissa. Maanpuolustus on yhteisöllinen arvo ja kuuluu kansallisen turvallisuuden arvo-osioon, jonka muita ulottuvuuksia ovat yhteiskunnallinen järjestys, perheen turvallisuus sekä sopusointu ja vakaus. (Helkama 2015, 170–171; ks. myös PM 2014.)

Klaus Helkama (2015, 79) on todennut, että suomalaista yhteiskuntaa luonnehtii matala hierarkia, suuri yksilökeskeisyys ja yhteistyöhakuisuus, jossa epävarmuutta vältetään kohtalaisen paljon. Post-materialistiset arvot ovat vahvistuneet, mutta materiaaliset arvot ovat silti edelleen vahvempia (Emt. 2015, 60). Verrattaessa erilaisten arvojen tärkeysjärjestystä, ilmeni, että hyvántahtoisuus oli ensimmäisellä sijalla sekä yleismaailmallisesti että Suomessa. Yleismaailmallisesti jaetulla toisella sijalla olivat universalismi ja itseohjautuvuus, Suomessa turvallisuus. Turvallisuus nousi kolmanneksi tärkeimmäksi arvoksi yleismaailmallisesti, kun Suomessa jaetulla kolmannella sijalla olivat universalismi ja yhdenmukaisuus. Suomi kuuluu harmoniaa painottaviin yhteiskuntiin, joissa painotetaan luontoon sopeutumista, sosiaalisen maailman sopusointuisuutta, yhteiskuntarauhaa ja oman osansa hyväksymistä. Harmoniaa painottavalle yhteiskunnalle vastakkaisia ovat hallintaa arvostavat yhteiskunnat, joissa on tavoitteena hallita, muuttaa ja muokata luontoa ja sosiaalista ympäristöä omien päämäärien mukaisesti. Kunnianhimo, menestys ja uskaliaisuus ovat tärkeitä hallintayhteiskunnassa. (Emt. 2015, 105–107).

Yhteiskunnallisten asioiden seuraaminen ja yhteiskunnallinen osallistuminen ilmentävät kansalaissitoutumista, joka on perusta toimivalle demokratialle (Borg 2013, 45). Poliittisten, hallinnollisten ja taloudellisten eliittien keskuudessa tyytyväisyys demokratian toimivuutta ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksia kohtaan on kasvanut samalla kun huoli asiantuntijavallan kasvusta on vähentynyt 1990-luvun alun jälkeen. Sitä vastoin eliitin huoli omistuksen keskittymisestä on kasvanut, ja julkisten palveluiden yksityistäminen nauttii yhä vähemmän kan-

natusta. (Ruostetsaari 2013, 251.) Heikki Ervastian (2010) mukaan eri yhteiskuntaluokkien välillä on selviä eroja tulonjakoasenteissa², mutta erot ovat pienentyneet 1990-luvulta lähtien. Tulokset viittaavat hänen mukaansa siihen, että suomalaiset ovat alkaneet hyväksyä aiempaa suuremmat tuloerot. (Ert. 2010, 155.) Elintason ja koulutustason nousu sekä ammatti- ja elinkeinorakenteen muutos ovat vähentäneet yhteiskuntaluokkien välisiä eroja ja jakaantumista selkeästi toisistaan erottuviin luokkiin. Nämä tekijät ovat osaltaan vahvistaneet yksilökeskeistä arvomaailmaa. (OM 2014, 19.)

1.3 Turvallisuustoiminnan monipuolisuus

Turvallisuuskäsitys on 2000-luvulla laajentunut kattamaan fyysisen turvallisuuden lisäksi sosiaaliseen, taloudelliseen ja ympäristön hyvinvointiin liittyvät uhat. Ihmisten, omaisuuden ja ympäristön suojaaminen erilaisten uhkien varalta onkin viime kädessä turvallisuustyötä, johon osallistuvat viranomaisten lisäksi siviilit³. Turvallisuus ei ole siten minkään yksittäisen hallintokunnan, kuten poliisin, puolustusvoimien tai pelastuslaitoksen asiantuntijuutta, vaan vastuu rikosten ja häiriöiden hallinnasta ja sääntelystä on muodostunut yhteisössä yhteiseksi omaisuudeksi (ks. Kekki 2014; Virta 2013). Poliisitoiminnan on tosin todettu (mm. Koskela 2009, 242; Korander 2014) ulottuvan yhä vahvemmin yhä useammalle elämän alueelle, koska epävirallista sosiaalista kontrollia ei pidetä riittävänä puuttumaan järjestyshäiriöihin tai uhkaavaksi koettuun käyttäytymiseen.

Eri toimijat painottavat turvallisuuden edistämiseksi erilaisia keinoja: rakenteellisia muutoksia, kontrollia, turvallisuussuunnittelua ja verkostoitumista, teknisiä ratkaisuja tai arvoihin vaikuttamista. (Kekki 2014, 33; ks. Virta 2013; Niemelä 2008.) Turvallisuuden tasoa voidaan siten säädellä eri toimenpiteillä. Täydellistä turvallisuutta ei ole kuitenkaan mahdollista saavuttaa, mutta turvattavat arvot voidaan asettaa tärkeysjärjestykseen ja kohdistaa niihin tämän järjestyksen perusteella toimia. (Limnell et al. 2014, 28).

Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa (Salmi & Danielsson 2014) ilmeni, että vastaajat pitivät taloudellisten resurssien näkökulmasta tärkeimpinä rikosentorjuntakeinoina nuorisotyön tehostamista, poliisien määrän lisäämistä sekä päihdetyön ja alkoholi- ja huumeongelmien hoidon tehostamista. Poliisin voimavarojen suuntaamisen kannalta keskeisimmiksi kohteiksi katsottiin perheväkivalta, huumeiden käyttö ja katuväkivalta. Toimenpiteet, joihin suhtauduttiin kielteisimminkin, olivat vartijoiden lisääminen asuinalueella ja asukkaiden toimesta järjestetty vartiointi ja valvonta (nk. "Neighbourhood Watch" -toiminta). (Ert. 2014.)

Yhteiskunnalliset turvallisuustoimet näyttävät erilaisissa dokumenteissa hyvin moniulotteisena ja kompleksisena kokonaisuutena. Valvonnan ja järjestyksenpidon näkökulmasta perusturvallisuus tarkoittaa muun muassa yleistä järjestystä ja turvallisuutta kaduilla, viranomaisten toimintavalmiutta vakavissa järjestyshäiriöissä ja vakavissa rikoksissa sekä vakavien rikosten selvittämiskykyä (ks. Heinämäki 2009, 9–10.) Kansallisessa terrorismin torjunnan strategias-
assa (SM 2010, 7) mainitaan viranomaisten tehtäväksi "ylläpitää sellaista yhteiskunnan ja sen

---

² Tutkimuksen mukaan professioluokan edustajat ovat kielteisimpiä tuloerojen tasoittamista kohtaan. Työntekijät ja maanviljelijät puolestaan kannattavat tuloerojen tasoittamista eniten. (Ervasti 2010, 155.)

³ Heikki Laurikaisen (2015) mukaan aikaisempaa useampi olisi valmis toimimaan lähiympäristön turvallisuuden hyväksi tai osallistumaan erilaisiin turvallisuustehtäviin. Kasvanut kiinnostus turvallisuustehtäviä kohtaan ei kuitenkaan näyttäisi lisäävän turvallisuusalan järjestöjen harrastajamääriä ja etenkin nuoret eivät ole valmiita sitoutumaan pitkäkestoiseen järjestötoimintaan. (Laurikainen 2015, 37.)

sisäisen turvallisuuden tilaa, jossa jokainen Suomessa voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista sekä turvallisesta yhteiskunnasta”. Ruotsalainen yhteiskuntaturvallisuuden virasto MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) listaa yhteiskuntaturvallisuuden näkökulmasta suojeltaviksi asioiksi ihmisten elämän ja terveyden, yhteiskunnan toimivuuden, demokratian, oikeudellisuuden ja kansalaisten vapaudet ja oikeudet, ympäristön, taloudelliset arvot sekä kansallisen suvereniteetin (ks. Visuri 2013, 25).

Sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseksi on todettu tarvetta kehittää yhteistyötä elinkeinoelämän, järjestöjen, eri hallinnonalojen ja kansalaisten kesken (mm. SM 2014/b; VN 2010). Vapaaehtoistoiminta nähdään tärkeänä voimavarana onnettomuus- ja häiriötilanteiden hoidossa, varautumisessa ja kriisinkestokyvyn lisäämisessä. Vapaaehtoistoiminnan kehittämisen näkökulmasta huomionarvoista on, että pelastuslaissa on nykyisellään pelastustoimen viranomaisille suunnattu velvoite edistää vapaaehtoistoimintaa (ks. myös HE 257/2010 vp⁴). Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön julkaisussa (Hatakka 2014, 92) todetaan, että vapaaehtoiset tulee nähdä nykyistä laajemmin resurssina, joka ”mahdollistaa viranomaisten lakisääteisiä tehtäviä kattavamman ja pidempiaikaisemman auttamisketjun arjen onnettomuuksissa ja häiriötilanteissa”.

Yksityisen turvallisuusalan kasvulla 2000-luvulla nähdään olevan vahva yhteys julkisen vallan resurssihin ja kykyyn vastata turvallisuustarpeisiin. Lisäksi managerialismin nousu, kuten erilaisten palveluiden ulkoistaminen ja tuotteistaminen, on yleistynyt julkisella sektorilla. Yksityisen turvallisuusalan kasvua ovat helpottaneet teknologinen kehitys ja korkeatasoinen osaaminen sekä lainsäädännölliset muutokset. (Heinämäki 2009, 17; ks. Koskela 2009, 299–302.) Yksityisten turvallisuuspalveluiden avulla puututaan turvattomuuden lisääntymisen synnyttämiin oireisiin. Kasvavien markkinoiden myötä turvallisuus muuttuu yhä enemmän osaksi kuluttamisen kulttuuria. Mitä enemmän ihmisten riippuvuus turvallisuustuotteista kasvaa, sitä vaikeampi ihmisten on luottaa ympäröivään yhteiskuntaan. Yksityisen turvallisuusalan tarjoamat turvasuojauspalvelut ovat osittain sellaisia tehtäviä, jotka eivät ole suoranaisesti poliisin tai muiden viranomaisten alaa tai joiden suorittamiseen ei ole ollut resursseja. (Heinämäki 2009, 128–129; ks. Koskela 2009, 315–318.)

1.4 Turvallisuuden käsitteet

Tässä tutkimuksessa määritellään kansalaisturvallisuus siten, että se kattaa sekä turvallisuuden tunteen että objektiivisen turvallisuuden. Tällöin turvallisuus ei tarkoita pelkästään erilaisien riskien ja uhkien poissaoloa, vaan myös luottamusta omiin, yhteisön sekä yhteiskunnan kykyihin suojautua uhkia vastaan sekä palauttaa turvallisuuden taso entiselleen kriisin jälkeen. Pekka Visurin (2013) mukaan molemmat lähestymistavat – kansalaisturvallisuus (civil security) ja yhteiskunnan turvallisuus (societal security) – perustuvat laajaan turvallisuuskäsitteeseen (comprehensive security) ja edellyttävät kriisinhallintajärjestelmiltä ja pelastusorganisaatiolta monipuolisia toimia. (Visuri 2013, 16–17.) Turvallisuutta tarkastellaan siten kansalaisturvallisuuden viitekehyksestä, jolloin turvallisuus nähdään tavoitetilana, jossa valtion itsenäisyyteen, väestön elinmahdollisuuksiin ja muihin yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin⁵ kohdistuvat uhkat ovat hallittavissa (VN 2012).

⁴ Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastuslaiksi ja laiksi meripelastuslain 23 §:n muuttamisesta

⁵ Elintärkeitä toimintoja ovat mm. valtion johtaminen, Suomen puolustuskyky, väestön toimeentuloturva ja toimintakyky sekä henkinen kriisinkestävyys (VN 2010, 17). Kriittiseen infrastruktuuriin kuuluvat ne tekniset rakenteet ja organisaatiot sekä palvelut, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnan toimivuudelle ja väestön elinmahdollisuuksille.

Suomessa kansalaisturvallisuus-termillä ei ole yhtä vakiintunutta määritelmää. Suomalaisessa keskustelussa kansalaisturvallisuuden käsitettä käytetään erityisesti maanpuolustus-, ympäristö- ja rikollisuusteemojen yhteydessä puhuttaessa kansalaisten oikeudesta elää puhtaassa, oikeudenmukaisessa ja hyvinvoivassa yhteiskunnassa. Samoissa yhteyksissä käytetään myös käsitteitä kansalaisten turvallisuus tai yksilöturvallisuus.

Sirpa Virran (2011) mukaan turvallisuus on sisäisesti ambivalentti, paradoksaalinen käsite, ja sen konnotaatiot voivat olla positiivisia tai negatiivisia. Turvallisuutta voidaan lähestyä muun muassa arvona, perus- ja ihmisoikeutena, hyödykkeenä tai palveluna. (Emt. 2011, 116, 122; Niemelä 2008; 27–29; Heiskanen 1996, 58–59.) Turvallisuus on ihmisten, yritysten, yhteiskuntien ja valtioiden perustarve, ja moni inhimillinen toiminta on selitettävissä turvallisuuden tavoittelun tai turvattomuuden kokemisen kautta. Siinä yhdistyvät tunne, todellisuus, opitut mallit ja kyky sietää erilaisia häiriö- ja kriisitilanteita. (Limnell et al. 2014, 13, 108). Turvallisuuden tunne voidaan määritellä henkilökohtaiseksi mielikuvaksi tai olotilaksi, jossa tunnettua riskiä tai vaaraa ei merkittävällä tavalla ole olemassa (Limnell et al. 2014, 35). Turvallisuus merkitsee elämän ennustettavuutta, jatkuvuutta ja ymmärrettävyyttä. Tällöin omaan elinympäristöön voi suhtautua luottavaisesti ja tuntea, että elämä on hallinnassa. (Karisto 2003, 68; ks. Wilenius 2015.)

Turvallisuus on säädetty laissa sekä kansalaisten oikeudeksi että viranomaisten velvollisuudeksi. Muun muassa perustuslaissa (7§) määritetään oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen sekä turvataan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha (10 §). Perustuslain 22 pykälän mukaan julkisen vallan tehtävänä on turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perustuslain yhdenvertaisuuspykälän (6 §) mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia eikä ketään saa asettaa eri asemaan esimerkiksi sukupuolen, iän, alkuperän, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (ks. lisää yhdenvertaisuuslaki 1325/2014).

Yksi turvallisuuden tunteeseen vaikuttava tekijä ja turvallisuustutkimuksessa käytetty käsite on resilienssi. Resilienssillä tarkoitetaan yksilöiden, yhteisöjen, instituutioiden ja järjestelmien kykyä säilyä hengissä, sopeutua, palautua ja kehittyä kohtaamistaan uhista tai häiriötilanteista huolimatta⁶ (ks. Sanastokeskus 2014, 25; Peltari 2014). Resilienssin ollessa vahva, ihminen pystyy sietämään normaalista poikkeavia tilanteita. Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (VN 2010) on määritelty henkinen kriisinkestävyys kansakunnan kyvyksi kestää erilaisten turvallisuustilanteiden aiheuttamat henkiset paineet ja selviytyä niiden vaikutuksilta. Tällöin henkinen kriisinkestävyys ”ilmenee kansalaisten tahtona toimia valtiollisen itsenäisyyden, väestön elinmahdollisuuksien ja turvallisuuden ylläpitämiseksi kaikissa turvallisuustilanteissa.” (Emt. 2010.)

Näitä ovat muun muassa talouden perustoiminnot, rahoitus- ja vakuutusala, elintarvike- ja polttoainehuolto, terveydenhoito, kuljetusala, työmarkkinat ja keskeinen teollisuustuotanto (Limnell et al. 2014, 61).

⁶ Tutkimusten mukaan yhteisöllisyys vahvistuu usein katastrofeissa. (esim. Quarantelli & Dynes 1977). Tosin katastrofin luonne vaikuttaa reaktioiden voimakkuuteen ja yhteisön tuntemaan solidaarisuuteen. Luonnonkatastrofista toipuminen on psyykkisesti helpompaa kuin yhteisön turvallisuutta järkyttäneestä terroristi-iskusta (Collins 2004, 55).

1.5 Sisäinen turvallisuuden määrittely ja sisältö vaali- ja hallitusohjelmissa

Sisäinen turvallisuus sai erilaisia painotuksia puolueiden vaaliohjelmissa kevään 2015 eduskuntavaaleissa. Sosiaalidemokraattien vaaliohjelmassa (SDP 2015) nimettiin turvallisuus yhdeksi yhteiskunnan menestyksen avaimiksi yhdessä työn, tasa-arvon sekä ihmisten välisen luottamuksen kanssa. Vasemmistoliiton vaaliohjelmassa (2015) kansalaisten eriarvoisuus mainitaan turvattomuustekijänä, mitä perustellaan sillä, että pienten tuloerojen valtioissa on vähemmän yleistä turvattomuutta ja ihmiset ovat terveempiä sekä koulutetumpia. Turvallisuus rinnastuu yhdeksi tekijäksi hyvinvoinnin, työllisyyden ja talouden rinnalle, ja se määritellään vapaudeksi inhimilliseen ja sosiaaliseen edistykseen ilman puutetta, sortoa ja pelkoa.

Kristillisdemokraattien vaaliohjelmassa (KD 2015) todetaan, että oikeus turvalliseen elämään, ihmisoikeudet ja aktiivinen kansalaisyhteiskunta perustuvat kristilliseen käsitykseen ihmisestä ja hänen vastuustaan yhteisön osana. Sisäisen turvallisuuden kasvavina haasteina mainitaan kansainvälinen rikollisuus, terrorismi, laitton maahanmuutto ja ihmiskauppa. Tällöin siviilikriisinhallinnalla ja kehitysyhteistyöllä uskotaan olevan vaikutusta sisäiseen turvallisuuteen, jos siten pystytään estämään kansainvälisten ongelmien leviäminen Suomeen. Perussuomalaisten maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa (PS 2015/a) maahanmuuton negatiiviset seuraukset mainitaan yksityiskohtaisemmin: ”maahanmuutto muuttaa perusteettomasti kohdemaiden väestörakennetta, rikkoo yhteiskunnan sisäistä koheesiota, rasittaa kohtuuttomasti julkisia palveluita ja julkista taloutta, johtaa alueiden gettoutumiseen, edistää uskonnollista radikalismia ja sen lieveilmiöitä sekä ruokkii etnisiä konflikteja”.

Keskustan vaaliohjelmassa (2015) paneudutaan samoin kuin kristillisdemokraattien ohjelmassa sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseen sisäisen turvallisuuden ohjelman (2014) käsittein ja asiasisällöin: poliisin, pelastustoimen ja ensihoidon nopea saatavuus, poikkeustilanteiden hoito sekä vapaaehtoistoiminnan edellytykset. Keskustapuolueella on erikseen asiakirja sisäisen turvallisuuden parantamisen linjauksista. Myös perussuomalaisten vaalikeväänä julkaistussa puolustuspoliittisessa ohjelmassa (PS 2015/b) paneudutaan lain ja järjestyksen viranomaisen toimintaedellytyksiin. Tämän lisäksi ohjelmassa käsitellään maanpuolustuksen ohella kriminaalipoliitikkaa sekä kansalaisten oikeustajua.

Kokoomuksen (2015) ja Ruotsalaisen kansanpuolueen (RKP 2015) vaaliohjelmissa turvallisuus nousee esiin puolustuspolitiikan ohella arvokysymyksenä. RKP:n vaaliohjelmassa mainitaan Suomen asema pohjoismaisessa arvoyhteisössä, ihmisoikeuksien turvaaminen sekä ”yksilön turvallisuus ja hänen mahdollisuutensa vaikuttavat kaikkiin poliittisiin päätöksiin”. Vihreiden vaaliohjelmassa (2015) energiapolitiikan nähdään kytkeytyvän turvallisuuspolitiikkaan.

Hallitusohjelmassa (2015) sisäinen turvallisuus kytkeytyy poliisin ja pelastustoimen toimintakenttään, mutta laajan turvallisuuskäsityksen mukaisia tekijöitä käsitellään hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueilla. Suomen vahvuuksia, heikkouksia, uhkia ja mahdollisuuksia kokoavassa tilannekuvassa mainitaan useita kansalaisturvallisuuden näkökulmaan liittyviä tekijöitä. Yhtenä vahvuutena nimetään vahva ja toimiva demokratia, luotettava hallinto ja toimivat institutiot, joista syntyvät vakaus ja sisäinen turvallisuus. Kansalaisturvallisuutta horjuttava tekijä on yhtenä heikkoutena mainittu alueiden ja ihmisten eriarvoistuminen sekä huono-osaisuuden kasautuminen yli sukupolvien. Hallitusohjelmassa todetaan, että nämä ei-toivotut asiat johtuvat Suomen jäykistä rakenteista, byrokratiasta, ylisääntelystä ja työmarkkinoiden jäykkyydestä.

Tilannekuvaan kootut mahdollisuudet keskittyvät hallitusohjelmassa (2015) Suomen maantieteelliseen sijaintiin ja asemaan kansainvälisellä kentällä erityisesti talouden ja teknologian hyödyntämisen näkökulmasta. Lähes kaikki tilannekuvaan nimetyt uhat (mm. Venäjän epäsuotuisa kehitys ja terrorismi) liittyvät ulkoiseen turvallisuuteen. Siitä huolimatta monilla ilmiöillä on suoranaista vaikutusta myös sisäiseen turvallisuuteen: uusilla turvallisuusuhilla, kuten kyberuhilla ja pandemioilla, heikentyvällä talouskehityksellä ja kansainvälisen talouden kriisillä, elintasoeroilla sekä ekologiseen kestävyYTEEN liittyvillä ongelmilla on vaikutusta myös kansalaisten turvallisuuden tunteeseen ja luottamukseen yhteiskunnan voimavaroja kohtaan. (ks. Emt. 2015, 9.)

2. TUTKIMUSASETELMA

2. 1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Hankkeessa tarkastellaan kansalaisten näkökulmasta, millaiset tekijät vahvistavat kansalais-turvallisuutta ja toisaalta yhteiskunnallisella tasolla, miten turvallisuutta tuotetaan, hallinnoidaan ja varaudutaan sitä vaarantaviin tekijöihin. Tutkimuksessa tarkastellaan turvallisuutta perinteisestä poikkeavalla tavalla, jolloin keskiössä eivät ole turvattomuutta aiheuttavat tekijät, vaan turvallisuutta lisäävät tekijät ja niiden vahvistaminen. Kansalaisten näkökulmasta keskeistä on se, millaiset asiat lisäävät kansalaisten kokemaa turvallisuutta ja millaiset valmiudet yksilöillä ja heidän lähiyhteisöillään on varautua erilaisiin häiriötilanteisiin. Lisäksi tutkimus tarjoaa tietoa kansalaisten luottamuksesta yhteiskuntaa, poliittista päätöksentekoa, viranomaisia ja muita palveluntarjoajia kohtaan. Tietoa kerätään kansalaisten luottamuksesta myös muita kuin perinteisiä turvallisuusalan toimijoita kohtaan, mukaan lukien sosiaali- ja terveyspalvelut, seurakunnat, järjestöt, naapurit ja muut lähiyhteisöt. Tätä kautta voidaan muodostaa kokonaiskuvaa kansalaisten verkostoista sekä niiden vahvuudesta normaaliolosuhteissa ja häiriötilanteissa.

Yksilötasoa laajemmasta näkökulmasta tarkastellaan turvallisuustoimijoita, niiden toimintaedellytyksiä, toimintaympäristöjä sekä niiden kehityssuuntia. Kiinnostuksen kohteena on analysoida, miten viranomaiset ja kansalaiset mieltävät omat ja eri toimijoiden voimavarat, roolit ja vastuukysymykset turvallisuustilanteen säilyttämisessä ja vahvistamisessa. Lisäksi tutkimuksessa kehitetään indikaattoreita, joiden avulla voidaan mitata ja jäsentää kansalaisten kokeman turvallisuuden tasoa.

Eri tietoa-aineistoja yhdistelemällä pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Mitkä tekijät luovat kansalaisille turvaa?
- Millaisia valmiuksia yksilöillä ja yhteisöillä on varautua erilaisiin häiriötilanteisiin?
- Miten kansalaiset luottavat omaan lähipiiriinsä, yhteiskunnan vahvuuteen sekä poliittisen päätöksenteon oikeudenmukaisuuteen?
- Millä tavoin voidaan lisätä kansalaisen osallisuutta sekä vahvistaa heidän valmiuksi-
aan ja vastuutaan omasta ja lähiyhteisön turvallisuudesta.
- Millaisia rooleja kansalaisille tuotetaan viranomaispuheessa?

2.2. Tutkimusmenetelmät ja aineistot

Kansalaiskysely

Aineistona käytetään 3000 hengen kansalaiskyselyä, jonka toteutti Suomen Kyselytutkimus Oy. Puhelinhaastattelut suoritettiin tietokoneavusteisen haastattelujärjestelmän (CATI) välityksellä 17.2.–10.4.2015 välisenä aikana. Tutkimuksen peruskohderyhmän (N) muodostivat iältään 18–79-vuotiaat, mannersuomalaiset ja äidinkielenään suomea puhuvat henkilöt. Otos muodostettiin yksinkertaisella satunnaisotannalla etukäteen määriteltyjen aluekiintiöiden sisällä. Aineisto on painotettu vastaamaan Manner-Suomen ikäryhmä-, sukupuoli- ja tilastollista kuntaryhmäjakaamaa. Kokonaisotoksen (n=3000) tilastollinen virhemarginaali on 95 prosentin luotettavuustasolla enintään $\pm 1,8$ prosenttiyksikköä suuntaansa. Tulosten raportoinnissa käytetään painotettuja prosentiosuuksia.

Kyselylomake (liite 1) sisälsi yhden avokysymyksen ja 72 kysymystä, joista neljä oli monivalintakysymystä. Kyselyssä esitettiin 68 väittämää, joihin haastateltavat vastasivat asteikolla 5-1, jossa 5=täysin samaa mieltä ja 1=täysin eri mieltä.

Kysymysten laadinnassa huomioitiin aikaisempien kansallisten kyselyiden teemat ja kysymyksenasettelut ja pyrittiin välttämään päällekkäisyydet siten, ettei tässä kyselyssä kysytä samoja asioita kuin muissa kyselyissä. Kysymykset on johdettu aikaisemmista tutkimustuloksista ja teorioista, joilla on todettu olevan turvallisuutta ja hyvinvointia lisääviä vaikutuksia (ks. luku 3).

Kyselylomakkeen ensimmäisen osion kysymykset käsittelevät kansalaisten henkilökohtaista hyvinvointia ja voimavaroja⁷. Näitä teemoja lähestytään selvittämällä kuinka vahvoja ja tiiviitä sosiaalisia suhteita ja tukiverkostoja vastaajilla on sekä miten he kokevat voivansa vaikuttaa omiin asioihinsa. Käsitellyt teemoja olivat

- Sosiaaliset suhteet ja tukiverkostot
- Luottamus muihin ihmisiin
- Luottamusta avun saamiseen lähipiiristä

Toisessa osiossa tiedustellaan vastaajien uhka- ja riskitietoisuutta kysymällä, miten he ovat varautuneet erilaisiin uhkiin vakuutusten avulla, ja miten kauan he arvelevat selviytyvänsä erilaisista häiriötilanteista, kuten ilman sähköä, juoksevaa vettä, puhelinyhteyttä tai julkista liikennettä. Näillä kysymyksillä haluttiin selvittää kotitalouden ”huoltovarmuutta” ja kykyä selviytyä arjen häiriötilanteista, kuten sairastumisesta, rahapulasta, asuinympäristön heikkouksista tai tietojen ja taitojen puutteesta (ks. Kunnaskari 2014, 21).

Kolmannessa osiossa selvitettiin kuinka turvallisenä ja oikeudenmukaisena vastaajat kokevat suomalaisen yhteiskunnan seuraavien teemojen avulla:

---

⁷ Useissa muissa kansallisissa ja kansainvälisissä kyselyissä on kerätty tietoja kansalaisten elinolosuhteista, terveydestä ja hyvinvoinnista. Tässä kyselyssä ei tiedusteltu erikseen näitä teemoja. Aikaisempien tutkimusten mukaan (mm. Kaikkonen et al. 2014; ISSP 2011) valtaosa suomalaisista kokee elämänlaatunsa hyväksi, tuntee itsensä onnelliseksi, arvioi terveytensä hyväksi, pitää yhteyttä vähintään kerran viikossa perheen ulkopuolisiin sukulaisiin ja ystäviin eikä koe itseään yksinäiseksi tai masentuneeksi. Elämänlaatunsa hyväksi kokevia on enemmän kaupungeissa kuin maaseudulla, mutta itsensä onnelliseksi tuntevia on eniten harvaan asutulla maaseudulla ja vähiten sisemmillä kaupunkialueilla. (Suomen Ympäristökeskuksen luokituksen mukaan sisempi kaupunkialue kuvaa kaupunkien tiivistä ja yhtenäistä tehokkaasti rakennettua aluetta).

- Erilaisten uhkien todennäköisyys Suomessa (mm. sota, ympäristötuho, tautiepidemiat ja sisäpoliittiset kiistat).
- Poliitiikan hyväksyttävyyys ja luottamus poliittista päätöksentekoa kohtaan
- Kansalaisten tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu
- Oman asuinalueen turvallisuus
- Lasten ja vanhusten suurimmat turvattomuustekijät
- Turvallisuuden tunteeseen vaikuttavat tahot ja tekijät
- Julkisesti rahoitettujen palveluiden maksullisuus

Taustamuuttujina käytettiin maakuntaa, suuraluetta, tilastollista kuntaryhmää, asuinpaikkaa, ikää, sukupuolta, talouden tyyppiä, koulutusastetta, nykyistä ammattiasemaa sekä tulojen riittävyyttä menoihin kuukausittain. Ikäryhmien osalta kaksi alinta ikäryhmää (18–24 ja 25–34) yhdistettiin, koska vastaajien määrät olivat kummassakin ryhmässä liian matalat luotettavien tietojen saamiseksi. Taustamuuttujakohtaisia tilastointeja analysoitaessa huomioitiin se, että osaryhmäkohtaisena minimiluotettavuustasona voidaan pitää vähintään 30, mutta mielellään 50 vastausta. Riittävän luotettavuustason mahdollistamiseksi tuloksia tarkasteltiin ainoastaan kokonaismääräisinä niissä tapauksissa, joissa vastausten määrät jäivät alle kolmenkymmenen. Esimerkiksi vastausten analysointi perhetaustan, ammattiaseman tai maakunnan perusteella ei tuottanut tavallisesti yleistettävissä olevaa tietoa, koska otosmäärät jäivät liian alhaisiksi.

Tuloksia tarkasteltaessa huomioitiin monien vastausten kohdalla voimakas keskihajonta, joka ilmensi sitä, etteivät vastaajat olleet yksimielisiä vastauksissaan. Tulokset raportoitiin siten, että niissä keskityttiin täysin yhdenmukaisiin sekä vahvasti poikkeaviin vastauksiin. Jos taustamuuttujilla, kuten iällä, sukupuolella tai koulutustasolla, ei ollut yhteyttä vastauksiin, ne jätettiin raportoimatta. Lisäksi tutkimusraporttiin kirjattiin ainoastaan ne korrelaatiot, jotka olivat tilastollisesti merkitseviä.

Laadulliset haastattelut⁸

Määrällisen haastatteluaineiston (kansalaiskysely) lisäksi hankkeessa kerättiin laadullinen haastatteluaineisto, joka käsitteli kansalaisturvallisuuden nykytilannetta, muutoksia erilaisissa turvallisuuteen liittyvissä ilmiöissä ja palvelurakenteessa sekä yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuviin uhkiin varautumista. Alkuperäisenä tarkoituksena oli tehdä viranomais- ja turvallisuustoimijoiden ryhmähaastatteluja (järjestöt, viranomaiset, terveys- ja hyvinvointi sekä työelämä ja ammattijärjestöt omina ryhminään). Haastattelujen tavoitteena oli saattaa eri toimijat keskustelemaan yhdessä kansalaisturvallisuuteen liittyvistä teemoista ja sitä kautta hahmottaa kansalaisturvallisuuteen liittyviä asioita, keskusteluja ja näkemyksiä eri toimijoiden välillä. Ryhmähaastattelujen toteutus ei käytännössä onnistunut, koska haastattelutavat eivät päässeet sovittuihin haastatteluihin. Haastatteluajoja sovittiin useita, mutta ne kaikki peruuntuivat haastateltavien kiireiden vuoksi. Tilanne ei liene aivan poikkeuksellinen, koska haastatteluiden kohderyhmänä olivat ylimmät viranomaiset ja kyseessä oli eduskunta-vaalivuosi.

Aineistonkeruun haasteista huolimatta Kansalaisturvallisuuden tila -tutkimukseen haluttiin saada myös viranomais- ja toimijanäkökulma⁹. Tästä syystä suunnitellut ryhmähaastattelut

⁸ Kirjoittanut Teija Mankkinen

⁹ Haastateltavista käytetään nimitystä viranomais- ja toimijaryhmä, koska haastateltavissa on mukana myös muita kuin viranomaisia. Tekstissä ei kuitenkaan pääsääntöisesti yksilöidä kummasta ryhmästä on kyse haastateltavien tunnistamisen välttämiseksi.

korvattiin lopulta ylimpien viranomaisten ja turvallisuustoimijoiden yksilöhaastatteluluilla. Haastateltavaksi valikoitui 10 henkilöä eri ministeriöistä, turvallisuuskomiteasta sekä Kova-toimikunnasta¹⁰. Kiinnostuksen kohteena oli analysoida, miten viranomaiset mielsivät eri toimijoiden mahdollisuudet, roolit ja vastuukysymykset turvallisuuden tuottamisessa yhteiskunnassa, ja miten kansalaisten omatoimisuutta voidaan heidän mielestään mahdollisesti lisätä.

Haastattelukysymykset (liite 3) käsittelivät nykyistä turvallisuustilannetta sekä erilaisia ilmiöitä, mitkä saattavat uhata kansalaisten turvallisuutta tulevaisuudessa ja mihin yhteiskunnassa ei ole riittävästi vielä varauduttu. Ennakoinnin lisäksi tiedusteltiin erilaisia mittareita ja tapoja seurata turvallisuustilanteen muutoksia. Haastatteluissa esiteltiin lisäksi joitain kansalaiskyselyn tuloksia ja pyydettiin haastateltavia tulkitsemaan niitä oman organisaationsa näkökulmasta. Haastattelujen analyysissä onkin kysytty seuraavia kysymyksiä:

- miten haastateltavat puhuvat turvallisuudesta?
- mitä turvallisuuteen liittyviä uhkia puheessa jäsentyy?
- miten kansalainen määrittäy tässä puheessa?
- miten kansalaisen ja viranomaisen välinen suhde määrittäy puheessa?

Aineisto on laadullinen keskusteluaineisto, eikä sen avulla voida tehdä päätelmiä esimerkiksi tulosten yleistettävyydestä. Sen sijaan tarkoituksena on ollut tarkastella niitä itsestään selviä ja tavallisia puhetapoja, joita viranomaiset ja turvallisuustoimijat käyttävät puhuessaan turvallisuudesta, erityisesti kansalaisturvallisuudesta. Puhetapojen analyysin lähtökohtana on, että puheella tehdään erilaisia asioita tilanteesta riippuen: puheella voidaan esimerkiksi suostutella, legitimoida tai luonnollistaa tehtyjä päätöksiä tai valintoja (esim. Antaki- Widdecombi 1998; Taylor 2001; Edley 2001; Kortteinen 1992; Palukka 2003). Analyysin tavoitteena onkin tarkastella kansalaisturvallisuuteen liittyviä erilaisia jäsentämisen tapoja ja erityisesti sitä, miten kansalainen ja hänen toimintamahdollisuutensa erilaisissa puhetavoissa rakentuvat.

Kansanedustajakysely

Kansalaisille suunnatun puhelinkyselyn lisäksi kysely lähetettiin webropol-muodossa vaalikautena 2010–2014 toimineille kansanedustajille ja heidän avustajilleen maaliskuun alussa. Kysely lähetettiin eduskunnan tiedotusosaston kautta sisäisessä jakelussa. Kyselylomakkeesta poistettiin henkilökohtaista hyvinvointia, sosiaalisia suhteita sekä häiriötilanteista selviytymistä koskevat kysymykset, ja säilytettiin yleisiä yhteiskunnallisia kysymyksiä turvallisuus- ja turvattuustekijöistä, erilaisten uhkien todennäköisyydestä Suomessa, kansalaisten tasa-arvoisuudesta, ja oikeudenmukaisesta kohtelusta sekä nykyisin toteutettavan politiikan hyväksyttävyydestä. Kansanedustajille tehtävän kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa päättöksentekijöiden näkökulmasta, mitkä turvallisuutta koskevat asiat ovat keskeisiä, millainen yhteiskunnallinen ilmapiiri heidän mielestään Suomessa vallitsee tällä hetkellä ja mihin asioihin niin kansalaisten kuin viranomaisten tulee jatkossa varautua. Toisena tavoitteena oli verrata kansanedustajien ja kansalaisten mielipiteitä esitettyihin väittämiin ja analysoida yhtäläisyyksiä ja mahdollisia painotuseroja vastauksissa. Aineistonkeruu epäonnistui, sillä kyselyn uusintalähetyksestä huolimatta ainoastaan kuusi kansanedustajaa tai heidän avustajaansa vastasi kyselyyn.

---

¹⁰ Kova-toimikunta toimii kotitalouksien omatoimisen varautumisen asiantuntija- ja kehittämisverkostona. Toimikunnan jäsenet edustavat järjestöjä, joilla on merkitystä elintarvike- ja ruokahuollon huoltovarmuudelle sekä kotien yleiselle omatoimiselle varautumiselle häiriötilanteissa.

3. KANSALAISTURVALLISUUDEN OSATEKIJÄT KYSELYSSÄ

Kysymysten laadinnassa noudatettiin laajan turvallisuuden näkökulmaa, joka huomioi valtion ulkoisen turvallisuuden lisäksi yhteiskunnallisen, taloudellisen sekä yksilöllisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin ulottuvuudet. Turvallisuudella tarkoitetaan vaarojen puuttumisen ohella kompetenssia eli yksilön mahdollisuutta, kykyä ja vapautta toimia oikeusjärjestelmän takaamien oikeuksien ja omien halujen mukaisesti. Resilienssiin liittyen kyselyssä tarkasteltiin myös vaarojen ja uhkien tunnistamista ja niihin varautumista.

3.1 Kyselyn taustateoriat

Turvallisuus liittyy usein läheisesti luottamukseen, terveyteen, rauhaan ja hyvinvointiin – esimerkiksi turvallisuutta ja hyvinvointia saatetaan käyttää toistensa synonyymeinä. Yksilöllisen turvallisuuden rinnalla turvallisuutta käsitellään usein myös sosiaalisena kysymyksenä, sillä kuulumista johonkin eli osallisuutta pidetään tärkeänä turvallisuuden osatekijänä. (Kekki 2014; Borg 2013; Airaksinen 2012; Kyttä et al. 2008.) Juho Saari (2011/b) viittaa Erik Allardtin kolmijakoon käsitellessään resurssiperusteiseen ja koettuun hyvinvointiin perustuvia mittareita. Allardtin jako loving-having-being-tekijöihin soveltuu myös turvallisuuden jäsentämiseen, sillä yhtä hyvin turvallisuuden kuin hyvinvoinninkin voi ajatella rakentuvan elintasosta (having), yhteisyyssuhteista (loving) ja itsensä toteuttamisen muodoista (being), joista kukin jakaantuu edelleen osatekijöihin (ks. Saari 2011/b, 43–44).

Luottamus instituutioihin ja muihin ihmisiin

Viranomaisten rooli turvallisuuden tuottajana korostuu aikaisemmissa kansalaisten turvallisuuskäsityksiä hahmottaneissa kyselyissä, kuten poliisibarometrissä, rikosuhritutkimuksessa sekä pelastustoimea koskevassa kansalaiskyselyssä. Sisäisen turvallisuuden keskeisiin turvallisuustoimijoihin luotetaan vahvasti. (Juntunen 2014, 23.) Toisaalta sisäministeriön tulevaisuuskatsauksessa (SM 2014/b, 10) todetaan, että turvallisuuden tunteen heikkeneminen ja ajatus siitä, että yhteiskunnan palveluita tullaan karsimaan omalta asuinpaikalta, saattavat vähentää tulevaisuudessa luottamusta yhteiskuntaa ja viranomaistoimintaa kohtaan.

Vahvat hyvinvointivaltiot, kuten Pohjoismaat nähdään korkean luottamuksen yhteiskuntina, joissa yhteiskuntapolitiikan tehtävänä on tukea luottamuksen vahvistumista, mikä tuottaa muita sosiaalisesti haluttuja seurauksia. (Myllyniemi & Kiilakoski 2013, 99–100.) Suomen keskeisenä vahvuutena turvallisuuden näkökulmasta pidetäänkin sitä, että kansalaiset luottavat viranomaisiin, instituutioihin ja toisiinsa. Ihmisten väliset luottamusverkostot heijastuvat yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan tunnettuun luottamukseen. Todennäköisesti vaikutus toimii molempiin suuntiin: myös luotettavat instituutiot vahvistavat yksilöiden välistä luottamusta. (Borg 2013, 59; ks. myös Helkama 2015, 128–130.) Luottamus vahvistaa sosiaalista koheesiota, joka luo perustan turvallisuudelle, turvallisuuden tunteelle ja hyvin toimivalle yhteiskunnalle. Ihmiset luottavat saavansa pätevien turvallisuusviranomaisten apua sitä tarvittaessaan. (SM 2014/b, 6.)

Poliisibarometrissä (Hannonen & Käyhkö 2015) jopa 97 prosenttia vastaajista arvioi, että poliisin rooli rikostorjunnassa ja turvallisuuden parantamisessa on erittäin (86 %) tai melko tärkeä (11 %). 86 prosenttia suomalaisista katsoo, että poliisi pystyy kantamaan vastuun yleisen järjestyksen ja turvallisuuden takaamisesta Suomessa (kokonaan 8 % tai pääosin 78 %). Pelastustoimi sai vain prosentin vähemmän kannatusta – 96 prosenttia piti sen roolia erittäin tai melko tärkeänä. Seuraavina tärkeysjärjestyksessä ovat terveydenhuolto (86 %) sekä tullit ja rajavartiolaitos, joiden roolia piti erittäin tai melko tärkeänä 85 % kansalaisista. (Emt. 2015.)

Vastaava tulos ilmenee International Social Survey Programme (ISSP 2011) – aineistosta: suomalaiset luottavat selvästi eniten (99 %) palo- ja pelastustoimeen ja luottamus poliisiin, rajavartiolaitokseen, tulliin ja hätäkeskuksiin on suunnilleen samaa tasoa. Sen sijaan luottamus oikeuslaitokseen/tuomioistuimiin ja yksityisiin vartiointiliikkeisiin on selvästi vähäisempää. (Emt. 2011.) Samoin vaali- ja puoluedemokratian keskeisimmät toimijat, kuten eduskunta ja puolueet, nauttivat selvästi vähäisempää luottamusta kuin poliisi, puolustusvoimat ja oikeuslaitos (Myllyniemi & Kiilakoski 2013, 89). Poliisibarometrissä pidettiin terveydenhuollon roolia tärkeämpänä kuin puolustusvoimien roolia. Suomalaiset pitivätkin tärkeinä myös sellaisten tahojen roolia, joiden varsinainen tehtäväkuva on muu kuin rikostorjunta tai turvallisuuden parantaminen. Koulujen ja sosiaalitoimen roolia pitää erittäin tai melko tärkeänä 83 prosenttia suomalaisista. Nuoret pitävät koulun roolia selvästi vähemmän tärkeänä kuin vanhimmat ikäluokat. (Hannonen & Käyhkö 2015, 12.)

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Vahva sosiaalinen luottamus on hyvä lähtökohta yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle ja kansalaisittoutumiselle (Borg 2013, 46). Demokratiabarometrin (Myllyniemi & Kiilakoski 2013) mukaan nuorten kokema vahva yhteenkuuluvaisuuden tunne suomalaiseen yhteiskuntaan osoittaa, että erilaisista syrjäytymishuolista huolimatta nuorten sidokset yhteiskuntaan on toimiva ja tiivis. Poliittisen aktiivisuuden on todettu kasaantuvan siten, että ne nuoret, jotka ovat äänestäneet, ovat aktiivisempia politiikan lisäksi myös muunlaisessa vaikuttamisessa, kuten ostopäätöksillä vaikuttamisessa, keskustelutilaisuuksiin osallistumisessa sekä järjestötoiminnassa. Silti monet saattavat olla irrallaan erilaisista yhteiskunnallisista instituutioista, kuten koulutuksesta ja korvata äänestämisen radikaalimmilla osallistumistavoilla, kuten kansalaistotelemattomuudella. (Myllyniemi & Kiilakoski 2013, 108, 113.) Nuorten lisäksi suomalaisessa yhteiskunnassa on havaittu olevan muitakin ryhmiä – pitkäaikaistyöttömät, maahanmuuttajat, eläkeläiset – joista osa on irtoamassa yhteiskunnallisesta kehityksestä. (Emt. 2013, 99.)

Robert Putnamin (2000) mukaan sosiaalinen pääoma koostuu muun muassa kansalaisten sitoutumisesta yhteisten asioiden hoitoon, epävirallisista sosiaalisista suhteista sekä luottamuksesta yhteisön muita jäseniä kohtaan. Kaikkien näiden on todettu lisäävän turvallisuuden tunnetta. Erityisesti lähipiirillä ja kuulumisella johonkin yhteisöön on suuri merkitys turvallisuuden kannalta. Epävarmassa maailmassa on turvallista kuulua yhteisöön, jonka rajoja ja toimintaa säätelevät normit. Toisaalta, samalla kun yhteisön tuottama turvallisuus lisääntyy, yksilön vapaus vähenee. (Pessi & Seppänen 2011, 289.) Sosiaalisen pääoman eri komponenteiksi erotetaan sosiaaliset verkostot, vastavuoroisuuden normit ja luottamus, joilla on toisaalta yhteisöä integroiva vaikutus, toisaalta ne myös samalla sulkevat ulos ryhmään kuulumattomat (Putnam 2000). Sosiaalisten verkostojen hajoaminen lisää yhteiskunnallista epäluottamusta ja pelkoa (Therborn 2014, 35).

Tasa-arvo on turvallisuuden tavoin puutearvo, jonka kannatus nousee, kun siitä on vajausta. Eriarvoisuuden on todettu aiheuttavan epäluottamusta, joten kansalaisten oikeudenmukainen

ja tasa-arvoinen kohtelu tuottaa osaltaan turvallisuutta (mm. Therborn 2014, 35). Ruotsalainen sosiologi Göran Therborn (2014) jakaa eriarvoisuuden kolmeen eri ulottuvuuteen. Näistä ensimmäinen, elämänehtojen eriarvoisuus, tarkoittaa ihmisten sosiaalisesti rakentunutta eriarvoisuutta, jota ilmentävät eri väestöryhmien erot muun muassa kuolleisuudessa, elinajanodotteissa sekä toimintakykyisissä elinvuosissa. Eksistentiaalinen eriarvoisuus taas tarkoittaa ihmisarvoon liittyvää eriarvoisuutta, joka ilmenee muun muassa vapautena toteuttaa omaa identiteettiään, riippumattomuutena ja oikeutena saada kunnioitusta sekä kehittää itseään. Resurssien eriarvoisuus viittaa tuloihin, koulutukseen ja valtaan, mutta myös sosiaalisiin suhteisiin. (Therborn 2014, 63–66.) Välittämissyhteiskunta tarkoittaa puolestaan sitä, että yhteisö on yhdessä sitoutunut tukemaan ja edistämään jäsentensä toimintamahdollisuuksia niin elämänehtojen, eksistentiaalisen yhdenvertaisuuden kuin resurssien tasa-arvon saralla. Tällöin välittäminen ei tarkoita ainoastaan toisten suvaitsemista tai sitä, että kaikille annetaan mahdollisuus kehittää vapaasti kykyjään. (Therborn 2014, 200.) Eriarvoisuuden kasvaessa ihmiset välittävät toisistaan vähemmän, ihmissuhteet muuttuvat yksipuolisemmiksi ja ihmisten on turvauduttava itseensä entistä enemmän. Nämä tekijät johtavat väistämättä luottamuksen vähenemiseen. (Wilkinson & Pickett 2011, 75.)

Mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään

Kriminologisten tutkimusten mukaan (ks. Salmi & Danielsson 2014) epävirallinen sosiaalinen kontrolli, asukkaiden kiinnittyminen asuinalueeseensa sekä sosiaalinen koheesio nähdään rikollisuutta ehkäisevinä yhteisöllisyyden muotoina. Myös kaupunkisuunnittelun näkökulmasta niin kutsuttu territoriaalisuus eli oman alueen tunnistaminen ja siihen identifioituminen lisää turvallisuuden tunnetta kahdesta syystä. Ensinnäkin tunne omasta alueesta helpottaa ihmisten sosiaalisten suhteiden sääntelyä ja vahvistaa identiteettiä. Toiseksi territorinen tila viestii erilaisten symbolien, merkkien ja fyysisten rakenteiden avulla ulospäin, että tila on omistajiensa ja asukkaidensa hallussa. (ks. Kyttä 2008, 31–32; ks. Kumpulainen 2012, 114).

Turvattomuuden kokemuksen on todettu vahvistuvan, jos ihminen kokee, ettei hänellä ole kompetenssia vaikuttaa omiin asioihinsa. Toisin sanoen turvallisuutta lisää ihmisen mahdollisuus (kyky) ja tilaisuus (vapaus) toimia omien oikeuksiensa perusteella ja toteuttaa itseään oman tahtonsa mukaisesti (ks. Airaksinen 203–204). Turvattomuus on siten yksilön kokemus tai uskomus omasta haavoittuvuudestaan, ja se vaikuttaa kykyyn toimia ja selviytyä eri tilanteissa (Kunnaskari 2014, 21). Turvattomuuden kokemus ei ole silti yksinomaan tunnetason ongelma, vaan se on yhteydessä fyysiseen aktiivisuuteen ja liikkumiseen ympäristössä. Tavallista korkeampi rikosten pelko liittyy joko yksilölliseen haavoittuvuuteen, fyysisessä ympäristössä havaittuihin merkkeihin häiriöistä tai havaintoihin rapautuvasta yhteisöllisyydestä. (Kyttä et al. 2008, 83–84.) Klaus Helkaman (2015) mukaan turvallisuusarvot ovat niin sanottuja puutearvoja; silloin kun ihmisillä on liian vähän turvallisuutta tai hän tuntee olonsa uhatuksi, turvallisuuden merkitys hänen arvomaailmassaan kasvaa. Kun riittävä henkilökohtainen tai yhteiskunnallinen turvallisuustaso on saavutettu, turvallisuutta ei enää koeta yhtä tärkeäksi. (Helkama 2015, 109.)

3.2 Haastatteluiden näkökulmat

Viranomaisten ja asiantuntijoiden haastatteluissa käsiteltiin yhteiskunnan turvallisuustilannetta, toimintaympäristön ja palvelurakenteen muutoksia sekä yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvien uhkien varautumista. Haastatteluissa keskityttiin viranomaisten erityisesti toimintaympäristön muutoksiin sekä keväällä 2015 laaditun hallitusohjelman sisältöihin kuten sääntelyn purkamisen, toiminnan uudelleen organisoimiseen sekä resursointikysymyksiin. Turvallisuus- ja varautusteemoja lähestyttiin kysymällä, miten julkisen hallinnon muutokset vaikuttavat valtakunnallisesti ja alueellisesti sekä miten haastateltavat näkivät yksityisen sektorin, järjestöt ja kansalaiset viranomaisten tukena.

Toimintaympäristön muutokset

Parlamentaarinen työryhmä totesi raportissaan (2015), että supistuvat resurssit sisäisen turvallisuuden sektorilla eivät ole tasapainossa lisääntyvien ja monimutkaistuvien tehtävien, kansalaisten odotusten sekä toimintaympäristön nopean muutoksen kanssa. Epäsuhdasta joutuksen voimavarat joudutaan kohdistamaan välttämättömiin ydintehtäviin eikä esimerkiksi kehittämistyöhön tai ennalta ehkäisevään sosiaalityöhön ole mahdollisuuksia. (Emt. 2015, 11.) Yhtenä raportissa mainittuna rajoituksena ja negatiivisena seurauksena pidetään sitä, että väestön keskuudessa syntyy ”yhteiskunnallista epävakautta ja epäluottamusta yhteiskunnan rakenteisiin ja siihen, että yhteiskunta turvaa jokaiselle ihmisarvoisen elämän perusedellytykset asuinpaikasta riippumatta”. Vaarana on, että kansalaisten yhdenvertaiset perus- ja ihmisoi-keudet sekä oikeusturva vaarantuvat. (Parlamentaarinen työryhmä 2015, 12–13.)

Valtionhallinnossa on toteutettu tai käynnissä suuria rakenneuudistuksia, joista keskeisimpiä turvallisuuden kannalta ovat poliisin, pelastustoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistukset. Kaikkien näiden uudistusten tavoitteena on resurssien säästäminen ja toiminnan tehostaminen.

Poliisihallinnon kolmiportaisen rakenneuudistuksen (Pora I-III)¹¹ tavoitteena on ollut ylläpitää mahdollisimman korkea operatiivisen poliisitoiminnan taso huomioiden talouden realiteetit ja kustannusten nousupaineet. Tavoitteena on ollut vähentää hallinto, tuki- ja pääällikkövirkojen määrää ja turvata siten poliisien määrä kenttätoiminnassa. (ks. SM022:00/2012.)

Pelastustoimen uudistus toteutetaan osana itsehallintoalueiden perustamista samassa aikataulussa ja samalla aluejaolla sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen (sote-uudistus) kanssa. Pelastustoimen järjestäminen siirretään siten kunnilta samoille itsehallinnollisille alueille kuin sosiaali- ja terveystalot. Pelastustoimen rakenneuudistuksen tavoitteena on ”turvata kustannustehokas, yhtenäinen ja laadukas pelastustoimi koko maahan, varmistaa pelastustoimen resurssien tehokas käyttö ilman, että pelastustoimen toimintavalmius heikkenee, varautua myös harvinaisiin suuronnettomuuksiin tai luonnonkatastrofeihin kaikkialla Suo-

¹¹ Poliisin hallintorakenneuudistuksen kahdessa ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin paikallispoliisin hallintorakenneuudistus ja poliisin ylijohdon, lääninjohtojen, valtakunnallisten yksiköiden ja Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen organisaatiot. Pora III -hankkeen uudistukset kattavat muun muassa poliisihallinnon johtamisjärjestelmän uudistamisen, aluehallintovirastojen poliisin vastuualueiden lakkauttamisen, uusien poliisilaitosalueiden muodostamisen vähentämällä paikallispoliisin yksiköiden määrää 24:stä yhteentoista, liikkuvan poliisin toimintojen yhdistämisen paikallispoliisiin sekä poliisikoulutuksen uudistamisen.

messa sekä varmistaa, että pelastustoimen mahdollisuudet toteuttaa ensihoitoa ja yhteistyöhöydyt sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa säilyvät”. (https://www.intermin.fi/fi/kehittamishankkeet/pelastustoimen_uudistus)

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen tavoitteena on kaventaa ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja ja hallita kustannuksia. Tavoitteena on ihmisen hyvinvoinnin ja terveyden kannalta tärkeä palveluketjujen saumaton kokonaisuus ja toimivimmat peruspalvelut, joihin pyritään muun muassa yhdistämällä sosiaali- ja terveysterveystoimet enintään 19 alueeseen. Sote-alueet tuottavat alueensa palvelut itse tai voivat käyttää palveluiden tuottamiseen yksityisiä tai kolmannen sektorin palveluntuottajia. (<http://stm.fi/sote-uudistus>)

Viranomaisen ja kansalaisen roolit

Arttu Saarinen on analysoinut kollegoidensa kanssa hallitusohjelmien diskursseja, ja he ovat todenneet, että hyvinvointi näyttäytyy ”lamanjälkeisissä hallitusohjelmissä jonakin, joka on ansaittava osallistumalla kansalliseen kilpailukykyprojektiin ja josta jokainen on viime kädessä itse vastuussa”. Autonominen ja itsestään huolehtiva kansalainen on tällöin subjekti, joka kehittää itseään, taitojaan ja luovuuttaan ja joka tarvitsee hyvinvointivaltion tukea mahdollisimman vähän. (Saarinen et al. 2014, 615.) Projektiyhteiskunnan voimistuminen nivoutuu läheisesti uusliberaaleihin pyrkimyksiin siirtää vastuuta julkiselta sektorilta yksilöille ja yhteisöille itselleen (ks. Kumpulainen 2012, 137). Kansalaisuus määrittyy uusliberalistisessa kehityksessä yhä enemmän yksilön oikeuksien lisäksi velvollisuuksien kautta. Yksilöiden lisäksi yhteisöiltä edellytetään aktiivista osallistumista ja vastuunottoa omasta hyvinvoinnistaan. (ks. Kumpulainen 2012, 10; Airaksinen 2012, 288–289.)

Vastakkaisesta näkökulmasta katsottuna keskeisimmät turvallisuuden toimijat ovat resilienssiä subjekteja, yksilöitä, jolloin valtion tai muiden auktoriteettien tehtäväksi jää tarjota resilienssin omaehtoiselle kasvulle otolliset olosuhteet. Valtion suhde turvallisuuden tuottamiseen on tällöin korkeintaan välillinen. Turvallisuuspolitiikan pääasiallisena tehtävänä on yksityisen tilan vahvistaminen sekä sitä tukevan resilienssitietoisuuden ja riski-informaation kasvattaminen. Keskeisiksi uhkakuviksi nousevat tällöin yhteisön tasolla koettavat äkilliset ja ennustamattomat kriisit rakenteellisten ongelmien ja sotilaallisten uhkakuvien sijasta. Yksilötason turvattomuuskokemuksia korostava turvallisuuskäsitys tekee turvallisuuspolitiikasta reaktiivista ennalta ehkäisevää ja yhteiskunnan rakenteisiin vaikuttamaan pyrkivän politiikan sijasta. (Juntunen 2014, 17.)

4. PUHELINHAASTATTELUAINEISTON TULOKSET

Haastatelluissa käsiteltiin kolmea eri teemaa-aluetta, jotka olivat henkilökohtainen hyvinvointi ja voimavarat, varautuminen erilaisiin uhkiin ja selviytyminen häiriötilanteissa sekä yhteiskunnan turvallisuus ja oikeudenmukaisuus. Eri teema-alueet sisälsivät useampia alakohtia. Ensimmäinen, henkilökohtaista hyvinvointia ja voimavaroja käsittelevä kokonaisuus kostui turvallisuutta tuovista tekijöistä, sosiaalisista suhteista ja tukiverkostoista sekä luottamuksesta muihin ihmisiin ja avunsaantiin.

4.1 Henkilökohtainen hyvinvointi ja voimavarat

Turvallisuutta tuovat tekijät

Vastaajat ilmoittivat perheen ja läheiset kaikkein useimmin (55 %) turvaa tuovaksi tekijäksi. Kun mukaan lasketaan maininnat muista ihmisistä ja ihmissuhteista, niin sosiaalisten suhteiden merkitys esiintyi 70 prosentissa vastauksista. Perhe ja läheiset nousivat tärkeimmäksi turvallisuustekijäksi sukupuolesta ja iästä riippumatta¹². Toiseksi useimmin (39 %) vastaajat ilmoittivat oman asunnon tai kodin turvallisuustekijäksi. Joka kolmas ilmoitti toimeentulon (34 %) ja terveyden (32 %) tuovat turvaa. Joka neljäs (26 %) mainitsi työpaikan, joka saattaa viitata toimeentuloon tai sosiaalisiin suhteisiin. (Taulukko 1.) Yleisimmät turvaa tuottavat tekijät olivat miehillä ja naisilla sekä kaikissa ikäryhmissä samassa järjestyksessä, paitsi iäkkäimmässä ryhmässä (65–78 -vuotiaat), jotka nimesivät toiseksi yleisimmin terveyden.

Taulukko 1: Kyselyssä mainitut enintään kolme asiaa, jotka tuovat turvaa? (spontaani / avoin)

n=3000	n*	%*
Perhe ja läheiset	1580	55,4 %
Oma asunto / koti	1121	39,3 %
Toimeentulo / raha	984	34,5 %
Terveys	912	32,0 %
Työpaikka	752	26,4 %
Suomi on rauhallinen maa	396	13,9 %
Poliisi	297	10,4 %
Hyvät ihmissuhteet	243	8,5 %
Joku muu	217	7,6 %
Muut ihmiset	160	5,6 %
Riittävä varautuminen ja ennakointi	115	4,0 %
Puolustusvoimat	99	3,5 %
Palokunta	93	3,3 %
Naapurit lähellä	89	3,1 %
Turvallisuutta edistävät laitteet, kuten puhelin, palovaroitin, lukot jne.	86	3,0 %
Uskonto	73	2,6 %
Terveellinen ja rauhallinen asuinympäristö	63	2,2 %
Vakuutukset	54	1,9 %
Harrastukset	36	1,3 %
Terveydenhuolto	30	1,1 %
Koira	28	1,0 %
Itsepuolustustaidot	23	0,8 %
Lyhyet etäisyydet	15	0,5 %

¹² Turvallisuutta tuottavissa asioissa ei esiintynyt sukupuolitunutta eroa, mutta Markku Heiskasen (1996, 62–63) tutkimuksen mukaan naiset kokevat miehiä useammin erilaisia pelkoja. Pelot, jotka ovat naisille selvästi yleisempiä kuin miehillä, ovat terveys, ihmissuhteet, maailmantila ja rikollisuus.

Asuinpaikan (kaupunkimaiset, taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat) perusteella tarkasteltuna vastauksissa ei ollut kovin suuria eroavaisuuksia. Perhe ja läheiset olivat kaupunkilaisille (57 %) tärkeämpiä kuin taajaan asuttujen (51 %) tai maaseutumaisien (53 %) kuntien asukkailla. Viiden prosenttiyksikön tai sitä suurempia eroja esiintyi myös työpaikan osalta, sillä kaupunkimaisissa kunnissa asuvista useampi kuin joka neljäs (29 %) nimesi sen merkittäväksi turvallisuustekijäksi, kun taajama- tai maaseutumaisissa kunnissa asuvista näin teki joka viides (21 %). Taajaan asutuissa kunnissa asuvat ilmoittivat hieman muita useammin toimeentulon ja terveyden tuovan turvaa.

Turvallisuutta tuovia asioita tarkasteltiin lisäksi suhteessa siihen, miten vastaajat arvioivat erikseen oman asuinalueensa turvallisuuden muuttuneen viimeisen vuoden aikana. Aineistosta muodostettiin kaksi luokkaa sen perusteella oliko heidän asuinalueensa turvallisuus lisääntynyt (jonkin verran tai merkittävästi) vai vähentynyt (jonkin verran tai merkittävästi). Asuinalueen turvallisuudessa ei ollut tapahtunut muutosta 85 prosentissa vastauksista. Viisi prosenttia vastaajista (n= 147) ilmoitti turvallisuuden lisääntyneen ja kymmenen prosenttia (n=279) vähentyneen viimeisen vuoden aikana. Ne vastaajat, jotka ilmoittivat asuinalueen turvallisuuden vähentyneen, arvioivat hieman tärkeämmäksi toimeentulon ja terveyden roolin sekä Suomen aseman turvallisena ja rauhallisena maana. Suurin ero vastauksissa esiintyi oman asunnon kohdalla: ne, joiden turvallisuus oli vähentynyt vuoden aikana, ilmoittivat (40 %) oman asunnon tuovan turvaa useammin, kuin ne, joiden turvallisuus oli lisääntynyt (29 %). Ne vastaajat, joiden asuinalueen turvallisuus oli lisääntynyt, nimesivät poliisin hieman useammin turvallisuutta luovaksi tekijäksi.

Läheisten, toimeentulon, työn ja terveyden lisäksi vastauksissa korostuivat kaksi aihealuetta, joista toinen koostuu erilaisista yhteiskunnallisista rakenteista (poliisi, palokunta, puolustusvoimat, terveydenhuolto, sosiaalipalvelut, eläke, koulutus) ja toinen liittyi valtiolliseen ja lähiympäristön turvallisuuteen (Suomi on rauhallinen, turvallinen, itsenäinen ja demokraattinen maa, turvallinen ja rauhallinen asuinympäristö, lyhyet etäisyydet ja naapurit lähellä). Yksittäisissä vastauksissa nousevat esiin ihminen itse (henkiset ja fyysiset edellytykset), riittävä varautuminen ja ennakointi, uskonto, vakuutukset, tekniset turvalaitteet, luonto sekä harrastukset.

Yhteisöllisyys ja sosiaaliset suhteet

Valtaosa (92 %) vastaajista ilmoitti olevansa säännöllisesti yhteydessä muihin ihmisiin. Vajaa kymmenesosa (7 %) ei ollut samaa eikä eri mieltä ja vain alle kaksi prosenttia oli täysin tai jokseenkin eri mieltä. Vastaajilla oli tyypillisesti ystäviä, joille voi puhua avoimesti omista asioistaan (89 %) ja he kokivat kuuluvansa johonkin yhteisöön tai ryhmään (78 %). Yhdeksän prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei koe kuuluvansa mihinkään yhteisöön tai ryhmään ja neljä prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei heillä ole ystäviä, joille voi puhua avoimesti omista asioista. Ystävien ja yhteisöjen läsnäolosta huolimatta 15 prosenttia vastaajista koki itsensä aika-ajoin yksinäiseksi¹³. Joka viides (18 %) ei ollut samaa eikä eri mieltä siitä, kokeeko itsensä aika-ajoin yksinäiseksi. Muiden sosiaalisia suhteita koskevien väittämien kohdalla ”ei samaa eikä eri mieltä” vastanneiden osuus oli pienempi. Ainoastaan 2,5 prosenttia vastaajista oli täysin tai jokseenkin sitä mieltä, että heidän tärkeimmät sosiaaliset suhteensa ovat internetissä. (Kuvio 1.) Jarno Limnell on kollegoidensa kanssa arvioinut, että kybermaailma

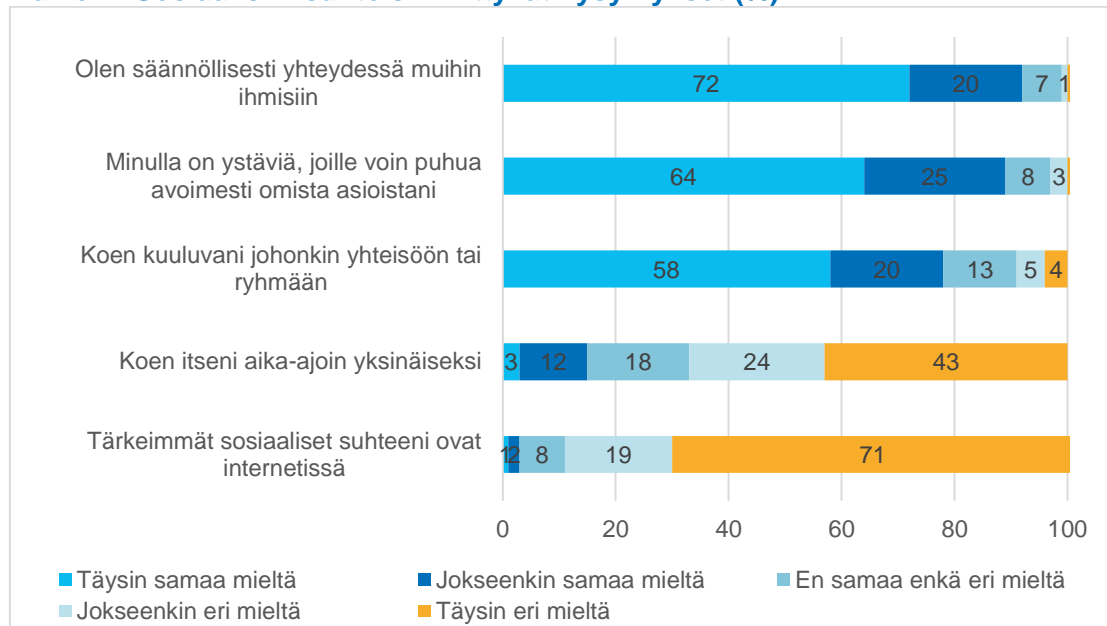
¹³ Alueellisessa terveys ja hyvinvointi – tutkimuksessa keskimäärin joka kymmenes ilmoitti tuntevansa itsensä yksinäiseksi (Kaikkonen et al. 2014.)

voi tuoda mukanaan uudenlaisen yhteisöllisyyden ja kanssakäymisen muotoja. Tämä tarkoittaa sitä, että internetin sosiaalinen ulottuvuus mahdollistaa samanhenkisten ihmisten ja yhteisöjen löytämisen ympäri maailmaa, mikä oleellisesti muuttaa yhteisöllisyyttä ja sosiaalisen kanssakäymisen mahdollisuuksia. (Limnell et al. 2014, 95–96.) Tämä kehitys ei siten näkynyt vielä tämän kyselyn vastauksissa.

Naiset ilmoittivat hieman miehiä useammin, että he ovat yhteyksissä säännöllisesti muihin ihmisiin, kokevat kuuluvansa johonkin ryhmään ja heillä on ystäviä, joille voi puhua avoimesti omista asioista. Sukupuolten välillä ei ollut sen sijaan eroa vastauksissa, jotka koskivat koettua yksinäisyyttä tai tärkeitä sosiaalisia suhteita internetissä.

Kuvio 1: Sosiaalisiin suhteisiin liittyvät kysymykset (%)

Työelämässä mukanaolo ei vaikuttanut siihen, olivatko ihmiset säännöllisesti yhteydessä muihin, vaan vastaukset olivat lähes yhtä myönteiset sekä työssäkäyvillä (93 %) että työelämän ulkopuolella olevilla (90 %). Työssäkäyvät ilmoittivat hieman useammin (91 %), että heillä on ystäviä, joille voi puhua avoimesti omista asioista (työelämän ulkopuolisilla 86 %). Tunne yhteisöön tai ryhmään kuulumisesta sen sijaan vaihteli työssäkäyvien (87 %) ja työelämän ulkopuolella olevien (71 %) keskuudessa. Kyselystä ei käy ilmi, mitä yhteisöjä tai ryhmiä henkilöillä on, mutta tulokset osoittavat, että työyhteisö ja opiskelijoilla koulutukseen liittyvät ryhmät ovat todennäköisesti merkittäviä sosiaalisia ryhmiä. Työssäkäyvistä yksinäiseksi it-sensä aika-ajoin tuntevia oli runsas kymmenesosa (12 %) ja työelämän ulkopuolella olevista joka viides (19 %).

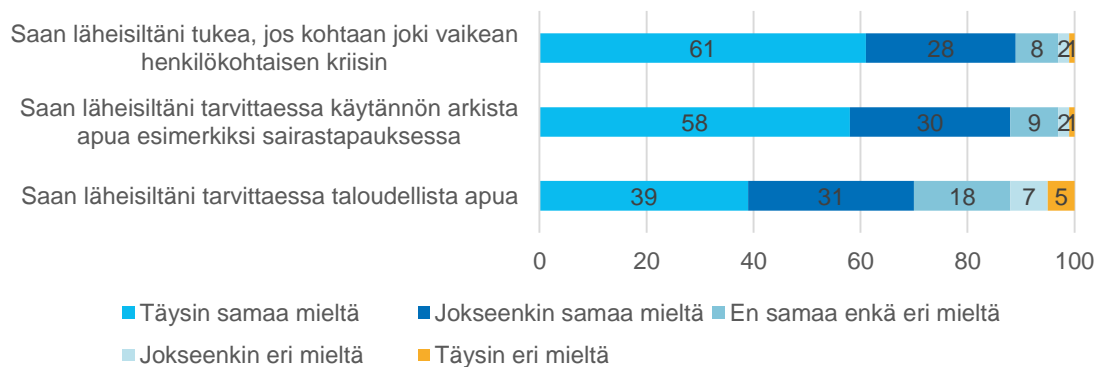
Luottamus läheisiltä saatuun apuun

Vastaajat arvioivat saavansa läheisiltään tukea, mikäli kohtaisivat jonkin vaikean henkilökohtaisen kriisin (89 %), saavansa läheisiltään tarvittaessa käytännön arkista apua esim. sairastapauksessa (88 %) sekä taloudellista apua (70 %). Kyselyyn vastanneista 27 prosentilla oli

vaikeuksia kattaa menot kotitalouden tuloilla¹⁴, 55 prosenttia selviytyi helposti ja 18 prosenttia hyvin helposti. (Kuvio 2.)

Ilman käytännön arkista apua tai tukea vaikeaan henkilökohtaiseen kriisiin jäisi kolme prosenttia vastanneista. Ilman läheisten antamaa taloudellista tukea (n=405; 12 %) jäivät erityisesti vanhemmat ikäluokat, maaseutumaisissa kunnissa ja haja-asutusalueilla asuvat tai korkeintaan kansa- tai peruskoulun käyneet henkilöt. Naiset luottivat hieman miehiä enemmän saavansa lähipiiristään taloudellista, henkistä sekä konkreettista käytännön apua sitä tarvitessaan. Henkilöt, jotka kokivat oman asuinalueensa turvallisuuden vähentyneen, arvelivat saavansa taloudellista apua (61 % vs. 77 %) ja arkista apua (74 % vs. 87 %) harvemmin kuin ne vastaajat, jotka kokivat asuinalueensa turvallisuuden lisääntyneen.

Kuvio 2: Luottamus avun saamiseen lähipiirissä

Luottamus omiin voimavaroihin ja avunsaantiin

Valtaosa vastaajista (93 %) koki voivansa vaikuttaa omiin asioihinsa. Seitsemän prosenttia ei ollut samaa eikä eri mieltä, joten ainoastaan yksi prosentti koki, ettei voi vaikuttaa. Joka viides (20 %) vastaaja oli täysin sitä mieltä, että ihmiset ovat pääsääntöisesti toisilleen hyväntahtoisia. 43 prosenttia oli jokseenkin samaa mieltä. Jokseenkin tai täysin eri mieltä oli kahdeksan prosenttia vastanneista, jolloin vajaa kolmasosa (29 %) ei ollut samaa eikä eri mieltä. (Kuvio 3.) Naiset uskoivat ihmisten hyväntahtoisuuteen yleisemmin (67 %) kuin miehet (58 %). Iällä, asuinkunnan koolla, perhetyypillä tai tulojen riittävyydellä ei ollut vaikutusta vastauksiin. Käsitykset ihmisten hyväntahtoisuudesta olivat myös varsin yhtäläiset riippumatta siitä, oliko vastaaja työelämän ulkopuolella (61 %) vai mukana työelämässä (64 %). Ainoina eroavaisuuksina muutoin yhtenäisiin vastauksiin ilmeni suuralueen, koulutuksen ja ammattiaseman osalta¹⁵. Pohjois-Suomessa uskottiin ihmisten hyväntahtoisuuteen (68,5 %) hieman useammin kuin Etelä-, Itä- ja Länsi-Suomessa (61–62 %). Lisäksi koulutustaso näytti vahvistavan uskoa muiden ihmisten hyväntahtoisuuteen, sillä korkeakoulututkinnon suorittaneista 71 prosenttia uskoi tähän, kun vastaava osuus perus- tai kansakoulun tai ammattitutkinnon suo-

¹⁴ THL:n alueellisen hyvinvointi ja terveyskyselyssä osuus oli lähes sama: Vajaa kolmasosalla vastanneista on hankaluuksia kattaa tuloillaan kotitalouden menot (Kaikkonen et al. 2014).

¹⁵ Kansainvälisessä vertailussa on havaittu, että vastaukset väitteeseen ”Useimpiin ihmisiin voi luottaa” korreloivat vahvasti tulotasojen kanssa. Pohjoismaissa ja muissa vauriissa maissa luottamus on korkeampaa kuin alhaisemman tulotason ja toisaalta suurien tuloerojen maissa. (Wilkinson & Pickett 2011, 71-72; Therborn 2014, 35.)

rittaneista oli 58 prosenttia. Johtavassa asemassa olevista 75 prosenttia uskoi ihmisten hyväntahtoisuuteen, työttömistä 51,5 prosenttia. Vastaajat, jotka kokivat oman asuinalueensa muuttuneen turvallisemmaksi, uskoivat ihmisten hyväntahtoisuuteen (60 %) useammin kuin ne vastaajat, joiden asuinalue oli muuttunut turvattommaksi (52 %).

Ainoastaan 32 prosenttia kaikista vastaajista (jokseenkin ja täysin samaa mieltä) luotti saavansa vanhuksena hyvää ja arvokasta hoitoa. Jopa 35 prosenttia ei luottanut tähän¹⁶. (Kuvio 3.) Miehet olivat naisia luottavaisempia ja alle 35-vuotiaat luottavaisempia kuin vanhemmat ikäryhmät. Kaikkein kriittisimpiä olivat 45–54-vuotiaat. Maaseudulla asuvat arvioivat kaupunkilaisia yleisemmin saavansa hyvää hoitoa vanhuksena (38 % vs. 30 %). Varsinais-Suomi (42 %), Pirkanmaa (39 %) ja Päijät-Häme (39 %) erottuivat kaikkein kriittisimpinä alueina. Suurkaupungeissa (yli 100 000 asukasta) jopa 40 prosenttia epäili vanhusten hoidon tasoa siinä vaiheessa, kun itse on sen tarpeessa. Verrattaessa työelämässä mukana olevia sen ulkopuolella oleviin (työttömät, opiskelijat, kotiäidit ja –isät sekä eläkeläiset), on havaittavissa, että työelämässä mukana olevat (28 %) olivat harvemmin kuin työelämän ulkopuolella olevat (37 %) sitä mieltä, että he tulevat saamana hyvää hoitoa vanhuksena. Työssäkäyvissä (36 %) oli myös muita (30 %) enemmän niitä, jotka eivät olleet samaa eivätkä eri mieltä väittämästä ”Luotan siihen, että saan hyvää ja arvokasta hoitoa vanhuksena”.

Vastaajat ilmoittivat olevansa itse valmiimpia estämään tai lopettamaan näkemänsä rikoksen tai häiriköinnin (ka 4,1) kuin naapurustossa olevat henkilöt (ka 3,5). Rungas puolet vastaajista (53 %) arveli, että hänen naapurustossaan on henkilöitä, jotka puuttuvat asuinympäristössä tapahtuvaan rikokseen tai häiriköintiin. (Kuvio 3.) Naiset uskoivat tähän hieman useammin kuin miehet¹⁷. Vanhin ikäryhmä epäili vahvimmin (29 %), ettei naapurustossa ole tällaisia henkilöitä. Pohjois-Suomessa naapureiden puuttumiseen uskottiin vahvimmin (64 %) ja vähi- ten Etelä-Suomessa (48 %). Suurissa yli 100 000 asukkaan kaupungeissa naapureiden vä- liintuloon uskottiin harvimmalla (48 %) ja maaseudun taajamissa (kirkonkylissä) useimmin (60 %) ¹⁸. Juhani Susinevan (2014) mukaan avunsaanti naapureilta on sitä yleisempää, mitä rau- hallisemmalla paikalla taloyhtiö sijaitsee ja mitä turvallisemmaksi itse taloyhtiö arvioidaan. Tunnettuja naapureita autetaan herkemmin kuin tuntemattomia ja rivitaloyhtiöissä autetaan naapuria herkemmin kuin kerrostaloyhtiöissä. (Emt. 2014, 142–143.)

Jopa 78 prosenttia vastaajista ilmoitti olevansa itse valmis estämään tai lopettamaan näke- mänsä rikoksen tai häiriköinnin. Ainoastaan neljä prosenttia ilmoitti, ettei olisi valmis ja vajaa viidennes (18 %) ei ollut samaa eikä eri mieltä. (Kuvio 3.) Ne vastaajat, jotka kokivat oman

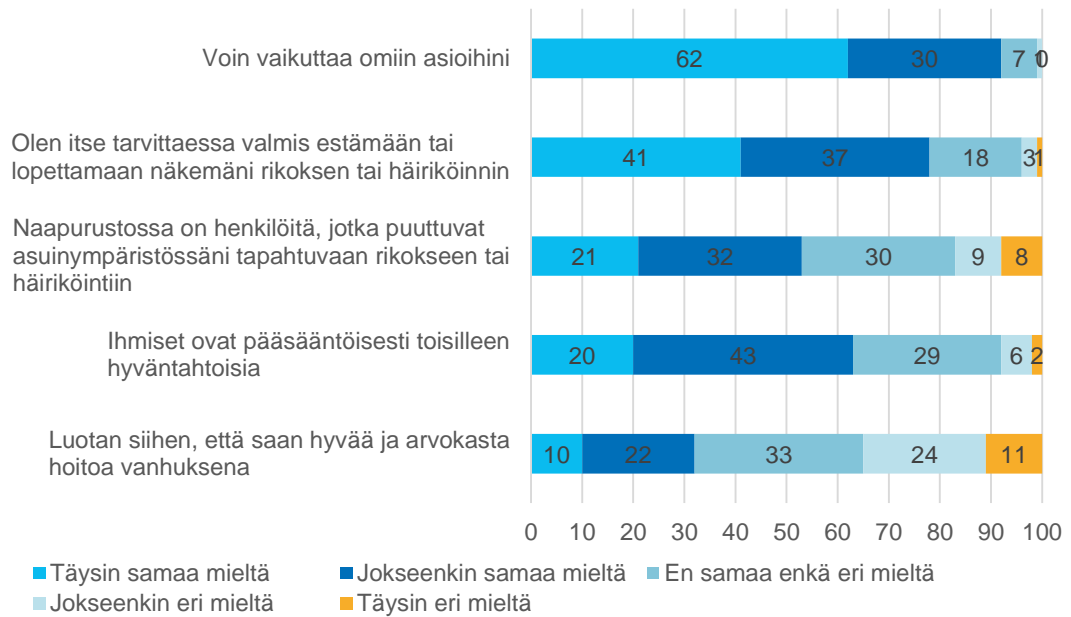
¹⁶ Tässä tutkimuksessa ei kysytty yleisesti palveluiden saatavuudesta nykyhetkellä. International Social Survey Programme (ISSP 2011) – aineistossa ilmeni, että puolet vastaajista (49 %) arveli, että Suomessa on jonkin verran ja joka viidennen (21 %) mukaan paljon ihmisiä, jotka eivät saa tarvitsemaansa terveydenhoitoa. Ainoastaan yksi pro- sentti vastaajista oli sitä mieltä, ettei tällaisia ihmisiä ole yhtään ja joka viides (19 %) arveli, että tällaisia ihmisiä on vain hyvin vähän. Yhdeksän prosenttia vastaajista ei osannut sanoa.

¹⁷ Tutkimusten mukaan naiset pelkäävät miehiä useammin joutuvansa väkivallan kohteeksi kotona, kodin ulkopuo- lella ja työpaikalla. He myös välttivät selkeästi miehiä useammin kodin lähellä olevia, turvattomiksi kokemiaan alu- eita. (Danielsson & Salmi 2015, 14.) Naiset ja iältään vanhemmat vastaajat kokivat voimakkaampaa tarvetta häiriö- käyttäytymisen ja rikollisuuden torjunnalle omalla asuinalueellaan. Tarvetta paikalliselle rikoksantorjunnalle lisäsi myös heikko toimeentulo, rikollisuuden pelko ja omalla asuinalueella havaittu epäjärjestys. (Salmi & Danielsson 2014.)

¹⁸ Kansallisen rikosuhritutkimuksen (Salmi & Danielsson 2014) mukaan pääkaupunkiseudulla koettiin muuta maata enemmän tarvetta lisätä poliisin jalkapartiointia omalla asuinalueella kun taas maaseutumaisemmissa kunnissa suh- tauduttiin myönteisemmin asukkaiden omasta toimesta järjestämään valvontaan ja vartiointiin. Mitä maaseutumai- semmasta kunnasta oli kyse, sitä suurempi osa vastaajista oli sitä mieltä, että asuinalueella ei ole tarpeen tehdä mi- tään häiriökäyttäytymisen ja rikollisuuden ehkäisemiseksi. Toisaalta maaseutumaisemmissa kunnissa myös arveltiin jonkin verran muita useammin, että tilanteeseen on mahdoton puuttua. (Salmi & Danielsson 2014.)

asuinalueensa muuttuneen vuoden aikana turvallisemmaksi, olivat sekä luottavaisempia naapureiden väliintuloon (61 %) että valmiimpia itse puuttumaan häiriköintiin tai rikokseen (81 %). Ne vastaajat, jotka kokivat asuinalueensa muuttuneen turvattommammaksi, eivät luottaneet yhtä paljon naapureiden apuun (52 %) eivätkä he olleet itse yhtä herkästi valmiita puuttumaan häiriköintiin (72 %).

Kuvio 3: Luottamus omiin voimavaroihin ja avunsaantiin (%)

Vakuuttaminen: turvallisuutta rahalla

Vastaajilla ei tyypillisesti ollut (84 %) vakuuttamattomia kohteita, jotka olisi kuitenkin heidän mielestään hyvä vakuuttaa. Mikäli tällaisia kohteita kuitenkin oli, liittyivät ne useimmiten henkilövakuutuksiin, kuten sairaus- tapaturma- ja henkivakuutuksiin tai kotiin ja arvotavaroihin. Vastaajista 40,5 prosenttia ilmoitti, että hänen olisi hyvä hankkia muu henkilövakuutus kuten sairaus-, tapaturma- tai henkivakuutus¹⁹. Erityisesti ne vastaajat, joilla on lapsia, kokivat näin.

Harvempi kuin joka viides vastaaja (17,5 %) vastasi, että ylimääräiseen eläkevakuutukseen tai muuhun vanhuuden turvaan olisi aiheellista panostaan. Naiset (23 %) olivat miehiä (12 %) useammin tätä mieltä. Ikäluokkien perusteella 35–44 –vuotiaat ajattelivat näin useimmiten (24 %). Maaseudulla ja taajamissa asuvat kokivat kaupunkilaisia useammin, että vanhuuden turvan vuoksi olisi tarpeen hankkia eläkevakuutus. Tätä mieltä olevista 44 prosenttia ilmoitti, että kuukausitulot riittävät suurin vaikeuksin tai vaikeuksin menojen kattamiseen. Kukaan niistä, joiden tulot riittivät hyvin helposti kuukausittaisiin menoihin, ei ilmoittanut tarvitsevansa eläkevakuutusta tai muuta vanhuuden turvaa. Avovastauksissa mainittiin yleisimmin vakuutusta vailla olevina kohteina koira tai metsä.

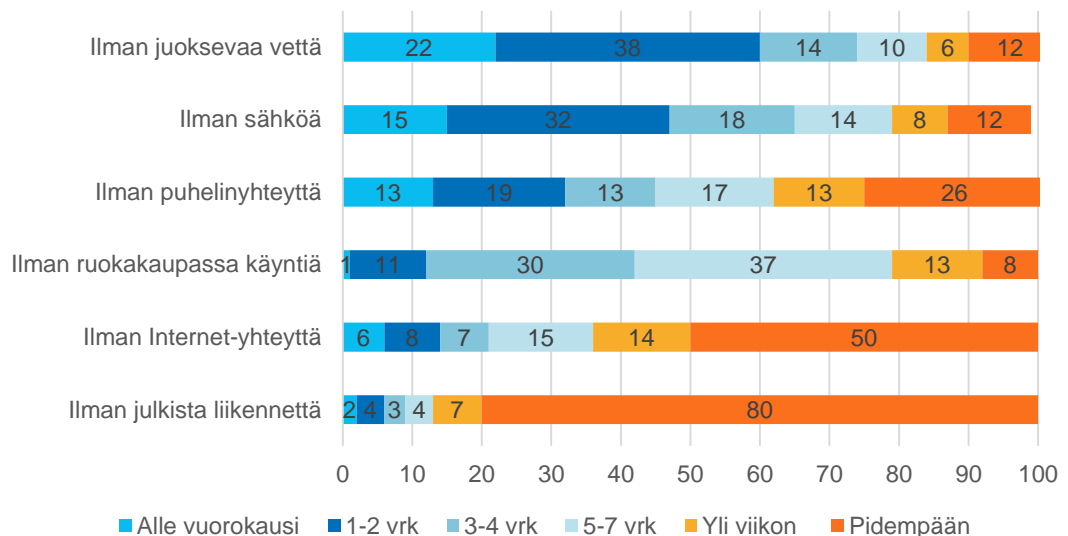
¹⁹ Kyselyssä ei tiedusteltu kuinka monella on jo jokin vapaaehtoinen vakuutus, ainoastaan tarvetta hankkia lisävakuutus. ISSP:n aineiston (2011) mukaan 29 prosentilla vastaajista oli vapaaehtoinen sairauskuluja korvaava vakuutus. Saman kyselyn mukaan 51 prosenttia vastaajista oli jonkin ammattiliiton jäsen (26 % oli joskus ollut jäsen, muttei tällä hetkellä ja 22 prosenttia ei ollut koskaan ollut jäsen).

Samoin kuin ylimääräisen eläkevakuutusten osalta, myös henkilövakuutusten kohdalla naiset (53 %) olivat miehiä (27,5 %) useammin tätä mieltä. Toisin kuin eläkevakuutusten osalla, hyvin toimeentulevat ajattelivat taloudellisesti ahtaalla olevia useammin, että heidän olisi hyvä vakuuttaa itsensä (tai läheisensä) sairauden, tapaturman tai kuoleman varalta. 55 prosenttia niistä, joiden kuukausitulot riittivät hyvin helposti menojen kattamiseen, ilmoitti, että hänen olisi hyvä hankkia henkilövakuutus. Henkilövakuutuksen kannatus oli lähes yhtä yleistä niillä, joille tulojen riittävyys aiheutti vaikeuksia (39 %) ja joille tulot riittivät hyvin (42,5 %). Joka viides (21,6 %) niistä, joille tulojen riittävyys aiheutti suuria vaikeuksia, ilmoitti, että hänen olisi hyvä vakuuttaa itsensä henkilövakuutuksella.

4.2 Selviytyminen häiriötilanteissa

Kartoitettaessa erilaisista häiriötilanteista selviytymistä, vastaajat selviytyisivät parhaiten ilman julkista liikennettä (87 prosenttia yli viikon tai jopa pidempään) ja heikoiten ilman juoksevaa vettä (22 prosenttia alle vuorokauden). Selviytymistä mittaavan kysymyksen osalta tulee huomioida, että mukana oli paljon vastaajia, jotka selviäisivät erilaisista häiriötilanteista melko pitkäänkin ja paljon niitä, jotka eivät selviäisi. Vastausten hajonta oli siten hyvin voimakasta.

Kuvio 4: Kotitalouksien selviytyminen erilaista häiriötilanteista (%)

Yli puolet kaikista vastaajista (60 prosenttia) selviäisi ilman juoksevaa vettä enintään kaksi vuorokautta. Alle vuorokauden ilman juoksevaa vettä ilmoitti selviytyvänsä noin joka viides (22 %) vastaajista. (Kuvio 4.) Naiset uskoivat (66 %) miehiä (53 %) useammin selviytyvänsä vain korkeintaan kaksi vuorokautta. Maaseutumaississa kunnissa näin arveli 49 prosenttia vastaajista, kun kaupunkimaisissa kunnissa vastaava osuus oli 63 prosenttia. Yli 100 000 asukkaan kaupungeissa korkeintaan kaksi päivää yli vettä arveli selviytyvänsä 69 prosenttia. Mitä pienemmässä kunnassa tai kauempana keskustasta vastaaja asui, sitä paremmin hän arveli selviytyvänsä: haja-asutusalueella asuvista vastaava osuus oli enää 45,5 prosenttia. Kuukausitulojen riittävyys pakollisiin menoihin oli sellainen tekijä, jossa vastaukset hajaantuivat kaikkein vahvimmin: jopa 75 prosenttia vastaajista, joille tulot riittivät vain suurin vaikeuksin kattamaan menot, arveli selviytyvänsä korkeintaan kaksi vuorokautta ilman vettä. Niillä, joilla tulojen riittävyys oli hyvin helppoa, vastaava osuus oli 48 prosenttia. Parhaiten eli yli viikon ilman vettä ilmoittivat selviytyvänsä miehet (21 % vs. naiset 13 %), maaseutumaississa

kunnissa asuvat (27 % vs. kaupunkimaisissa kunnissa asuvat 13 %), haja-asutusalueella asuvat (30 % vs. yli 100 000 asukkaan kunnissa asuvat 10 %) sekä ne, joilla kuukausitulot riittivät hyvin helposti menoihin (25 % vs. ne, joilla tulot riittivät suurin vaikeuksin 7 %).

Ilman sähköä korkeintaan kaksi vuorokautta ilmoitti selviytyvänsä 48 prosenttia vastaajista (kuvio 4). Maaseutumaisissa kunnissa ja taajamissa asuvista korkeintaan kaksi vuorokautta uskoi selviytyvänsä 38 prosenttia, kaupungeissa asuvista 52 prosenttia. Etelä- ja Pohjois-Suomessa asuvista noin puolet (50–51,5 %) arveli selviytyvänsä korkeintaan 2 vuorokautta, Länsi- ja Itä-Suomessa vastaava osuus oli 42 prosenttia. Mitä suuremmassa kaupungissa vastaaja asui, sen huonommin hän arveli selviytyvänsä ilman sähköä: haja-asutusalueella asuvista 32 prosenttia arveli selviytyvänsä korkeintaan kaksi päivää, alle 30 000 asukkaan kaupungissa asuvista 50 prosenttia ja suurista yli 100 000 asukkaan kaupungeissa asuvista 57 prosenttia arveli selviytyvänsä korkeintaan kaksi vuorokautta ilman sähköä. Yksinasuvat arvelivat selviytyvänsä huonommin ilman sähköä kuin parisuhteessa ja lapsiperheissä elävät henkilöt. Työttömät ja yrittäjät arvelivat selviytyvänsä pisimpään ilman sähköä, opiskelijat, johtavassa asemassa olevat ja eläkeläiset huonoimmin.

Yli viikon ilman ruokakaupassa käyntiä uskoi selviytyvänsä joka viides vastaajista (21 %) (kuvio 4). Parhaiten (useampi kuin joka neljäs) arvelivat selviytyvänsä 55–64 –vuotiaat, maaseutumaisissa kunnissa tai haja-asutusalueella asuvat henkilöt, Itä-Suomessa asuvat sekä ne, joiden tulot riittivät hyvin helposti kuukausimenojen kattamiseen²⁰.

Keskimäärin joka kolmas (31 %) arveli selviytyvänsä korkeintaan kaksi vuorokautta ilman puhelinta (kuvio 4). Tässäkin asiassa miehet arvelivat selviytyvänsä paremmin kuin naiset. Kaikkein eniten puhelinyhteyttä arveli tarvitsevansa vanhin ikäryhmä (65–79 –vuotiaat), Pohjois-Suomessa asuvat, yksin asuvat tai johtavassa asemassa olevat henkilöt sekä ne, joille kuukausittaisten tulojen riittävyys tuotti vaikeuksia tai suuria vaikeuksia. Asuinalueen mukaan jaoteltuna ilman puhelinta arvelivat selviytyvänsä kaikkein parhaiten maaseudulla asuvat ja ammattiaseman perusteella selkeästi parhaiten työttömät. Puhelimen käyttömahdollisuus ei todennäköisesti vaaranna ihmisten henkeä tai terveyttä tai vaikeuta arkielämää samalla tavalla kuin pula elintarvikkeista, mutta puhelinyhteyden puuttuminen ja siten vaikeus saada kontakti muihin ihmisiin saattaa vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen voimakkaammin kuin nälkä tai pimeys.

Vastaajat ilmoittivat selviytyvänsä ilman julkista liikennettä varsin hyvin: ainoastaan muutama prosentti ilmoitti selviytyvänsä vain yksittäisiä päiviä ja 93 prosenttia yli viisi päivää tai huomattavasti pidempäänkin (kuvio 4). Eniten riippuvaisia julkisesta liikenteestä olivat vastausten perusteella alle 35-vuotiaat, erityisesti vanhempiansa kanssa asuvat henkilöt, opiskelijat, kaupunkilaiset sekä Etelä-Suomessa asuvat. Ilman internetiä vastaajat selviytyisivät myös varsin hyvin: 64 prosenttia ilmoitti selviytyvänsä yli viikon tai vielä pidempään. Alle vuorokauden ilmoitti selviytyvänsä kuusi prosenttia ja 1-2 vuorokautta kahdeksan prosenttia vastaajista. Heikkoimmin ilman internetiä korkeintaan kaksi vuorokautta ilmoittivat selviytyvänsä alle 35-vuotiaat, Pohjois-Suomessa asuvat, kaupunkilaiset ja opiskelijat.

²⁰ Omatoimiseen varautumiseen liittyvässä kyselyssä (Laurikainen 2015) ilmeni, että 35 prosenttia vastaajista arvioi pärjäävänsä tällä hetkellä kotona olevilla ruoka-, lääke- ja muilla tarvikkeilla yli viikon, mikäli ei pääsisi hankkimaan niitä kaupasta tai jos niitä ei jonkin häiriön vuoksi yllättäen saisi. Parhaiten varautuneita olivat haja-asutus- ja maaseudun taajamissa asuvat ja heikoimmin suurkaupungeissa asuvat. Omakotitaloissa asuvista yli viikon ilmoittaa pärjäävänsä 42 prosenttia vastaajista kun kerrostaloasujista vain 28 prosenttia. Ikääntyneet ilmoittavat pärjäävänsä kotona löytyvillä tarvikkeilla pidempään kuin nuoret. (Emt. 26-28.)

4.3 Yhteiskunnan turvallisuus ja oikeudenmukaisuus

Kansalaisten asenteita yhteiskunnan turvallisuutta ja oikeudenmukaisuutta kohtaan tiedusteltiin usealla tavalla. Käsiteltyjä teemoja olivat erilaisten uhkien todennäköisyys Suomessa seuraavan kolmen vuoden aikana, politiikan hyväksyttävyyden (ml. valtion ja eduskunnan toiminta ja arvot), erilaiset turvallisuutta lisäävät ja heikentävät tekijät omalla asuinalueella ja laajemmin yhteiskunnassa, kansalaisten tasa-arvoinen kohtelu sekä turvallisuuden tunnetta lisäävät tahot (viranomaiset, järjestöt, läheiset ja ihmiset itse).

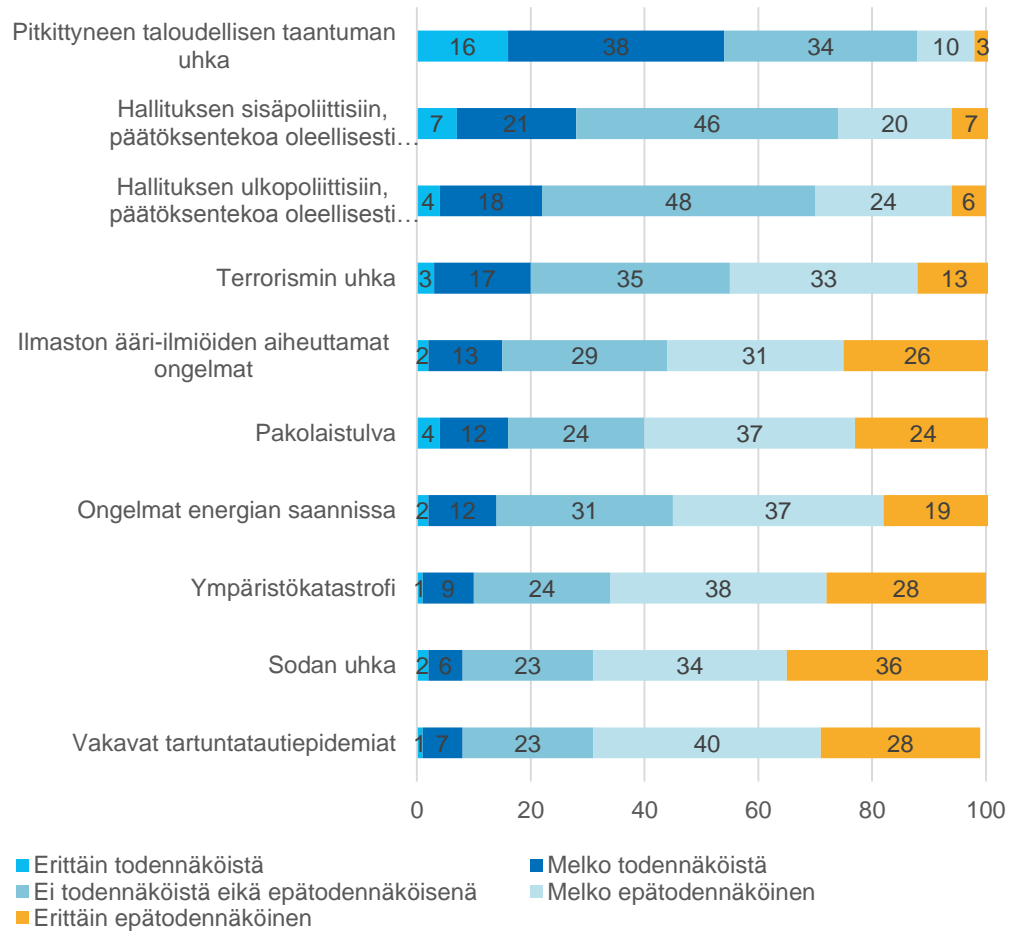
Erilaisten uhkien todennäköisyys Suomessa

Vastaajilta kysyttiin kuinka todennäköisenä he pitivät Suomen joutumista seuraavien kolmen vuoden aikana erilaisiin uhkiin. Erilaisten uhkien todennäköisyydet vaihtelivat hyvin paljon, sillä pitkittyneen taloudellisen taantumun uhkaa piti vähintäänkin melko todennäköisenä hieman yli puolet kaikista vastaajista, kun taas kaikkien muiden uhkien osalta vastaava osuus oli alle 30 prosenttia ja useissa tapauksissa alle 10 prosenttia. (Kuvio 5.)

Kuten edellä mainittiin, yli puolet (54 %) vastaajista piti melko tai erittäin todennäköisenä pitkittyneen taloudellisen taantumun uhkaa. Vahvimmin (59 %) näin arvelivat 35–44 –vuotiaat vastaajat ja vähiten 55–64- sekä 65–79 –vuotiaat (48 %). Vähiten (48 %) pitkittyneen taantumun uhkaan uskottiin Pohjois-Suomessa ja eniten (59 %) Länsi-Suomessa. Korkeintaan ylioppilaaksi opiskelleet (46 %) uskoivat tähän kaikkein vähiten, korkeakoulututkinnon suorittaneet useimmin (59 %). Työssäkävivistä pitkittyneen taloudellisen taantumun todennäköisyyteen uskoi 56 prosenttia ja työelämän ulkopuolella olevista 49 prosenttia. Tulojen riittävyys kuukausittaisiin menoihin ei vaikuttanut vastauksiin; ne, joilla tulojen riittävyys tuotti suuria vaikeuksia, vastasivat samalla tavalla kuin ne, joiden tulot riittivät erittäin hyvin.

Kysymyksestä ”Kuinka todennäköisenä pidät Suomen joutumista hallituksen sisäpoliittisiin, päätöksentekoa oleellisesta vaikeuttaviin ongelmiin”, 28 prosenttia vastaajista arveli, että tämä on melko tai erittäin todennäköistä. Hieman harvempi (26 %) piti tätä melko tai erittäin epätodennäköisenä. (Kuvio 5.) Kaupunkilaiset ja Länsi-Suomessa asuvat pitivät tätä todennäköisempänä kuin maaseudulla tai taajamissa tai Itä-Suomessa asuvat vastaajat. Koulustaustalla ei ollut suurta vaikutusta siihen, kuinka todennäköisenä vastaajat pitivät tätä. Eri koulustaustan omaavat henkilöt vastasivat varsin yhdenmukaisesti (26–29 %) siihen, että he pitivät tätä melko tai hyvin todennäköisenä. Sen sijaan koulutuksella ja todennäköisesti iällä oli merkitystä siihen, pitivätkö vastaajat tätä epätodennäköisenä. Ylioppilaaksi opiskelleet pitivät tätä huomattavasti epätodennäköisempänä (20 %) kuin korkeakoulututkinnon opiskelleet henkilöt (29 %). Yrittäjät olivat ammattiryhmistä useimmiten (39 %) sitä mieltä, että sisäpoliittiset päätöksentekoa oleellisesti vaikeuttavat ongelmat ovat todennäköisiä. Toimihenkilöt olivat ammattistatuksen perustella eniten (31 %) sitä mieltä, että tällaiset ongelmat ovat epätodennäköisiä. Mitä suurempia vaikeuksia vastaajalla oli selviytyä nykyisillä tuloillaan, sitä useammin hän piti ongelmia todennäköisenä.

Kuvio 5: Erilaisten uhkien todennäköisyys Suomessa seuraavien kolmen vuoden aikana (%)

Kysymyksestä ”Kuinka todennäköisenä pidät Suomen joutumista hallituksen ulkopoliittisiin, päätöksentekoa oleellisesta vaikeuttaviin ongelmiin”, 22 prosenttia vastaajista arveli, että tämä on melko tai erittäin todennäköistä. Useampi (30 %) piti tätä melko tai erittäin epätodennäköisenä. (Kuvio 5.) Iällä ja sukupuolella ei ollut juuri vaikutusta vastauksiin. Länsi-Suomi erottui muusta maasta siinä, että siellä asuvat vastasivat muita useammin, että tällaiset ongelmat ovat todennäköisiä. Asuinpaikan koolla ei sen sijaan ollut merkitystä. Yksinasuvat, parisuhteessa, lapsiperheissä tai vanhempien kanssa asuvat henkilöt vastasivat yhdenmukaisesti tähän kysymykseen, mutta yksinhuoltajat erottautuivat joukosta siinä, että heidän mielestään tämä oli huomattavasti todennäköisempää (44 %) kuin muiden mielestä (22–24 %).

Joka viides vastaaja (20 %) piti melko tai erittäin todennäköisenä terrorismin uhkaa Suomessa seuraavan kolmen vuoden kuluessa (kuvio 5). Länsi-Suomessa terrorismin todennäköisyyttä pidettiin hieman yleisempänä kuin muilla suuralueilla. Iällä, sukupuolella, asuinkunnan koolla tai perhetyypillä ei ollut vaikutusta vastauksiin. Hieman harvempi (16 %) piti pakolaistulvaa melko tai erittäin todennäköisenä. Taustamuuttujakohtaisessa tarkastelussa pakolaistulvan todennäköisyyttä pitivät korkeimpana nuorin vastaajaryhmä (18–34-vuotiaat), kaupunkilaiset ja erityisesti yli 100 000 asukkaana suurkaupungeissa asuvat, suuralueittain vertailluna Pohjois-Suomessa asuvat, korkeintaan kansa- tai peruskoulun suorittaneet sekä he, joilla kuukausitulojen riittävyys aiheuttaa suuria vaikeuksia.

Ilmaston ääri-ilmiöiden aiheuttamia ongelmia piti melko tai erittäin todennäköisenä 15 prosenttia kaikista vastaajista. Näitä ongelmia pidettiin todennäköisimpinä maaseutumaisissa

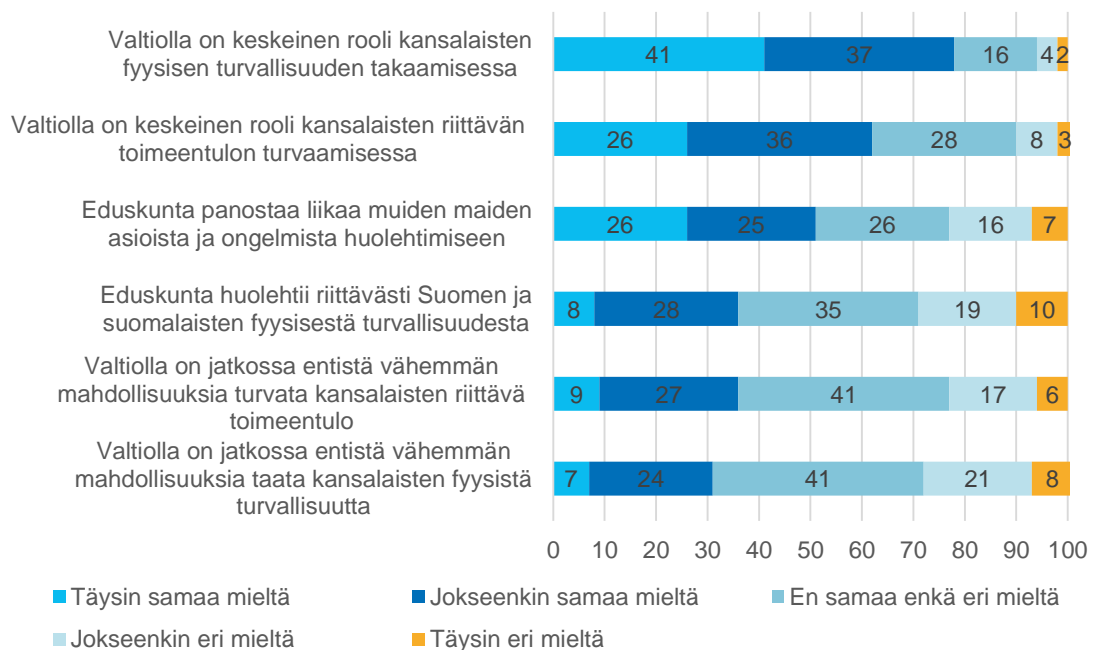
kuin kaupunkimaisissa kunnissa. Koulutuksella, iällä, talouden tyypillä tai tulojen riittävyydellä ei ollut vaikutusta vastauksiin.

Muiden uhkien todennäköisyyttä pidettiin pääosin melko tai erittäin epätodennäköisenä. Sotien ja vakavien tartuntatautiuhkien uhkaa pidettiin kaikkein vähäisimpänä (8 %) uhkana. Ympäristökatastrofin mahdollisuutta melko tai erittäin todennäköisenä piti kymmenen prosenttia vastaajista ja energiansaannin ongelmia kaksitoista prosenttia. Sukupuolten välillä ei ollut juuri eroa vastauksissa; suurimmillaan ero oli ainoastaan viisi prosenttiyksikköä, kun naisista 17,5 prosenttia ja miehistä 12 prosenttia piti ilmaston ääri-ilmiöiden aiheuttamia ongelmia todennäköisinä seuraavien kolmen vuoden aikana.

Valtion rooli turvallisuuden ja toimeentulon takaajana

Enemmistö kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että valtiolla on keskeinen rooli kansalaisten fyysisen turvallisuuden takaamisessa ja toimeentulon turvaamisessa ja että eduskunta panostaa liikaa muiden maiden asioista ja ongelmista huolehtimiseen. Suurin osa vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä siitä, onko valtiolla jatkossa entistä vähemmän mahdollisuuksia taata edellä mainitut asiat. Väittämästä ”Eduskunta huolehtii riittävästi Suomen ja suomalaisten turvallisuudesta” kansalaiset olivat lähes yhtä usein samaa mieltä (36 %) kuin epätietoisia (35 %) eli vastasivat ”en samaa enkä eri mieltä”. Ne vastaajat, joiden oma asuinalueen turvallisuus oli vähentynyt, vastasivat edellä mainittuihin väittämiin eri tavalla kuin ne, joiden asuinalueen turvallisuus oli lisääntynyt viimeisen vuoden aikana. Asuinalueensa turvallisuuden vähenemisestä raportoineet henkilöt arvelivat useammin, että valtiolla on keskeinen rooli kansalaisten fyysisen turvallisuuden takaamisessa (86 % vs. 73 %). Lisäksi he olivat harvemmin (27 % vs. 38 %) sitä mieltä, että eduskunta huolehtii riittävästi Suomen ja suomalaisten fyysisestä turvallisuudesta. (Kuvio 6.)

Kuvio 6: Valtion roolia, resursseja sekä politiikan hyväksyttävyyttä koskevat kysymykset (%)

Enemmistö vastaajista piti valtion roolia keskeisenä kansalaisten fyysisen turvallisuuden takaamisessa (78 %) sekä riittävän toimeentulon turvaamisessa (62 %). Fyysisen turvallisuuden osalta 16 prosenttia ei ollut samaa eikä eri mieltä, toimeentulon turvaamisessa epätoisten osuus oli 28 prosenttia. Valtion keskeistä roolia kyseenalaisti 6 prosenttia vastaajista fyysisen turvallisuuden kohdalla ja 11 prosenttia toimeentulon turvaamisen osalta. (Kuvio 6.) Miesten ja naisten mielipiteet olivat yhtäläiset koskien valtion keskeistä roolia suhteessa fyysiseen turvallisuuteen, mutta toimeentulon turvaamisen osalta naiset (66 %) pitivät valtion roolia keskeisempänä kuin miehet (57 %).

Joka kolmas (31 %) vastaajista arveli, että valtiolla on jatkossa entistä vähemmän mahdollisuuksia taata kansalaisten fyysinen turvallisuus (kuvio 6). Alle 35-vuotiaat olivat luottavaisempia (26 %) kuin vanhemmat ikäpolvet (31–34 %). Itä-Suomessa joka neljäs (25 %) arveli valtion mahdollisuuksien heikkenevän, Pohjois-Suomessa vastaavaa mieltä oli joka kolmas (35 %). Asuinpaikan mukaan jaoteltuna kaikkein yleisimmin (36 %) tätä mieltä oli alle 30 000 asukkaan pienessä kaupungissa asuvat henkilöt.

36 prosenttia vastaajista arveli, että valtiolla on jatkossa entistä vähemmän mahdollisuuksia turvata kansalaisten riittävä toimeentulo (kuvio 6). Tätä mieltä olivat erityisesti 33–45 –vuotiaat (40 %), Varsinais-Suomessa asuvat (48 %) sekä yrittäjänä toimivat (46 %). Koulutustasulla tai sillä, tuleeko vastaaja toimeen tuloillaan, ei ollut vaikutusta vastauksiin.

Eduskunnan panostus kotimaan ja ulkomaiden asioihin

Useampi kuin joka kolmas (36 %) oli sitä mieltä, että eduskunta huolehtii riittävästi Suomen ja suomalaisten fyysisestä turvallisuudesta (kuvio 6). Alueelliset erot olivat varsin suuret, sillä Pohjois-Pohjanmaalla joka viides (22 %) ja Varsinais-Suomessa runsas puolet (54 %) oli sitä mieltä, että eduskunta huolehtii turvallisuudesta riittävästi. Asuinpaikalla ei ollut juuri merkitystä – pienessä alle 30 000 asukkaan kaupungissa asuvat olivat hieman kriittisempiä (33 %) kuin haja-asutusseudulla, kirkonkylässä tai suuremmissa kaupungeissa asuvat vastaajat (35–38 %). Korkeammin koulutetut olivat useammin kuin matalammin koulutetut sitä mieltä, että eduskunta huolehtii riittävästi kansalaisten turvallisuudesta²¹. Johtavassa asemassa olevista lähes joka toinen (49 %) oli tätä mieltä, kun työttömistä (31 %) samaa mieltä oli harvempi kuin joka kolmas.

Puolet vastaajista oli sitä mieltä, että eduskunta panostaa liikaa muiden maiden asioiden ja ongelmien hoitamiseen (kuvio 6). Naisista tätä mieltä oli 48 prosenttia ja miehistä 54 prosenttia. Etelä-Suomessa asuvat olivat harvemmin (44 %) ja Länsi-Suomessa asuvat yleisimmin (58 %) tätä mieltä. Uudellamaalla tätä mieltä oli 40 prosenttia ja Satakunnassa 72 prosenttia. Mitä isompi vastaajan asuinpaikka oli ja mitä enemmän hän oli opiskellut, sitä harvemmin hän arveli eduskunnan panostavan liikaa muiden maiden asioihin. Kansa- tai peruskoulun suorittaneista tätä mieltä oli 63,5 % ja korkeakoulun käyneistä 30,5 prosenttia. Kriittisimmin vastasivat ne, joiden tulot eivät riittäneet kuukausittain menojen kattamiseen.

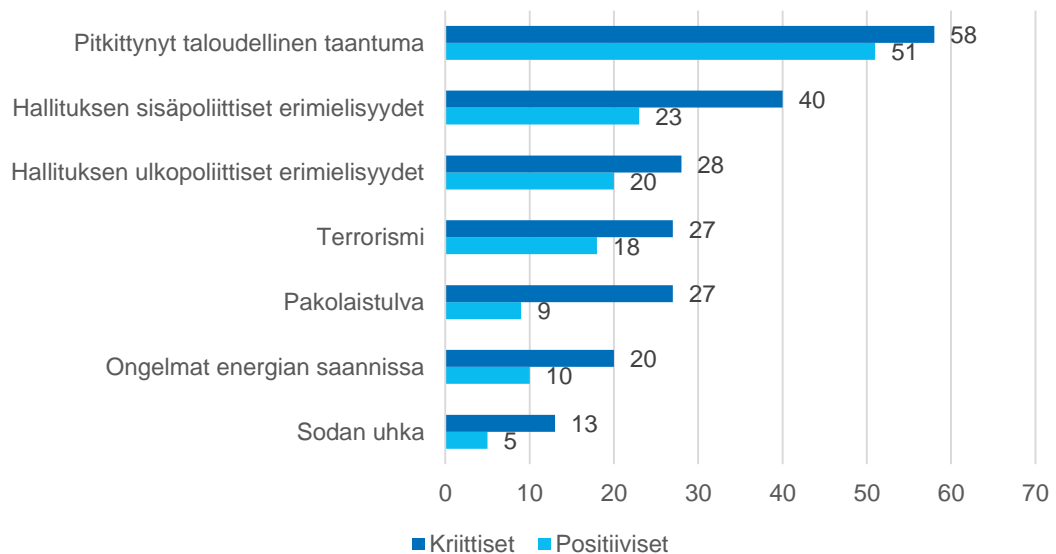
²¹ Tulos on yhdenmukainen aikaisemman tutkimuksen kanssa (Kouvo 2010, 180), jossa todettiin, että luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin oli yleisempää luokkahierarkian yläpäässä.

Tyytyväisyys eduskuntaan suhteessa uhkien todennäköisyyteen ja valtion resursseihin

Väittämästä ”Eduskunta huolehtii riittävästi Suomen ja suomalaisten fyysisestä turvallisuudesta” rakennettiin uusi muuttuja siten, että muodostettiin kriittisesti suhtautuvien ryhmä (eri mieltä olevat) ja positiivisesti suhtautuvien ryhmä (samaa mieltä). Tarkoituksena oli selvittää, lisääkö kriittisyys eduskuntaa kohtaan myös epäluottamusta tai tyytymättömyyttä muita asioita kohtaan.

Kriittisesti suhtautuvien ryhmä piti erilaisten uhkien todennäköisyyttä Suomessa seuraavan kolmen vuoden aikana korkeampana kuin eduskunnan panostukseen positiivisesti suhtautuvat. Mielenpide-ero oli kaikkein suurin siinä, kuinka todennäköisenä vastaajat pitivät pakolaistulvan todennäköisyyttä Suomessa. Niistä vastaajista, joiden mielestä eduskunta ei huolehdi riittävästi Suomen ja suomalaisten turvallisuudesta, runsas neljäsosa (27 %) piti pakolaistulvaa todennäköisenä, kun vastaava osuus oli joka kymmenes (9 %) positiivisesti eduskunnan huolehtimiskykyyn suhtautuvien ryhmässä. (Kuvio 7.)

Kuvio 7: Kuinka todennäköisenä vastaaja pitää Suomen joutumista seuraavan kolmen vuoden aikana seuraaviin uhkiin jaoteltuna sen mukaan, huolehtiiko eduskunta vastaajan mielestä riittävästi suomalaisten asioista (%)

Ne vastaajat, joiden mielestä eduskunta huolehtii riittävästi Suomen ja suomalaisten asioista, olivat useammin sitä mieltä, että valtiolla on keskeinen rooli sekä fyysisen turvallisuuden takajana (85 % vs. 73 %) että toimeentulon turvaajana (65 % vs. 58 %). Ne vastaajat, joiden mielestä eduskunta ei huolehdi riittävästi suomalaisten turvallisuudesta, suhtautuivat kriittisemmin valtion kykyyn huolehtia jatkossa fyysisestä turvallisuudesta: 37 prosenttia vastaajista oli melko tai täysin samaa mieltä tästä, kun eduskunnan priorisointiin tyytyväisempien joukossa tätä mieltä oli 30 prosenttia. Keskiarvoina esitettyinä näiden kahden ryhmän välillä ei ollut yhtä suurta vaihtelua, mikä osoittaa vastausten hajonnan olleen suurta molemmissa ryhmissä. Toimeentulon turvaamisen osalta näiden kahden ryhmän mielipiteet olivat lähempänä toisiaan.

Rikoksentehtäjät saivat liikaa ymmärrystä niiden vastaajien mielestä, joiden mielestä eduskunta ei huolehdi riittävästi Suomen ja suomalaisten asioista. Vastaavasti he olivat useammin sitä mieltä, että rikoksen uhrin ei saa oikeudenmukaista kohtelua, kaikki suomalaiset eivät ole tasa-arvoisia keskenään ja Suomessa asuviin ulkomaalaisiin ei voi luottaa. (Taulukko 2.)

Taulukko 2: Mielipiteet kansalaisten yhdenmukaisesta kohtelusta jaoteltuna sen mukaan, huolehtiiko eduskunta vastaajan mielestä riittävästi suomalaisten asioista (%)

	Kriittisesti suhtautuvat	Positiivisesti suhtautuvat
Rikoksenteelijät saavat liikaa ymmärrystä	86 %	64 %
Rikoksen uhrin saavat useimmiten oikeudenmukaista kohtelua	10 %	23 %
Kaikki Suomen kansalaiset ovat tasa-arvoisia	20 %	31 %
Suomessa asuviin ulkomaalaisiin voi luottaa	23 %	37 %

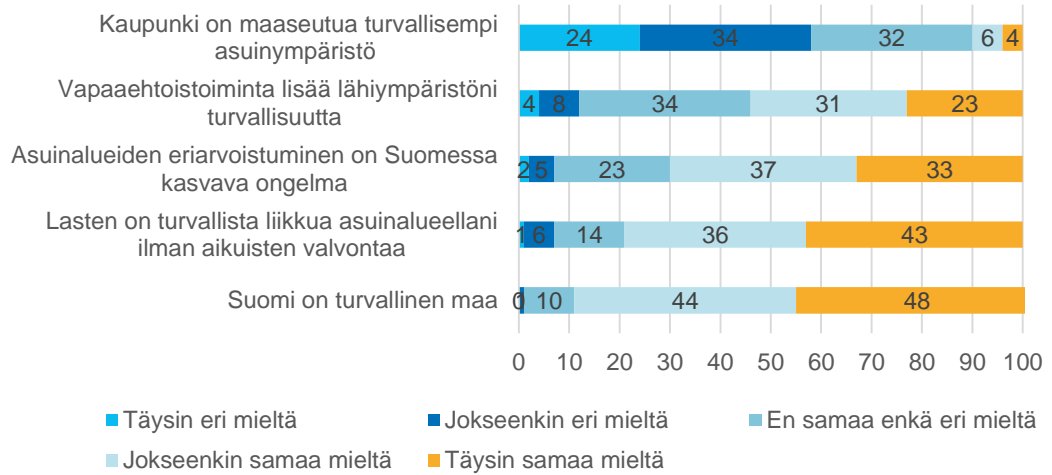
Alueellinen ja oman asuinalueen turvallisuus

Arvioitaessa yhteiskunnan ja oman asuinalueen turvallisuuteen liittyviä väittämiä jopa 89 prosenttia vastaajista piti Suomea turvallisena maana. Ei samaa eikä eri mieltä oli joka kymmenes vastaaja. Vastaajat pitivät myös omaa asuinalueensa varsinkin turvallisena, sillä 79 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että lasten on turvallista liikkua siellä ilman aikuisten valvontaa. (Kuvio 8.)

Vastaajista 85 prosenttia koki, ettei asuinalueen turvallisuudessa ollut tapahtunut muutosta viimeisen vuoden aikana. Mikäli muutosta oli tapahtunut, oli muutos ollut hieman useammin turvallisuuden väheneminen (9,5 % vastaajista) kuin turvallisuuden lisääntyminen (5 % vastaajista)²². Tarkasteltaessa kokemusta oman asuinalueen turvallisuudesta ja lasten mahdollisuudesta liikkua alueella turvallisesti ilman aikuista ilmenee eroa. Ne vastaajat (72%), jotka kokevat oman asuinalueensa turvallisuuden lisääntyneen, olivat sitä mieltä, että lasten on turvallista liikkua alueella ilman aikuisten valvontaa. Vastaavasti niistä, jotka kokivat asuinalueen turvallisuuden vähentyneen, lähes kolme vastaajaa viidestä (57 %) arveli samaa koskien lasten turvallisuutta.

²² Kansallisen rikosuhritutkimuksen (Salmi & Danielsson 2014) mukaan suomalaiset kokevat asuinympäristönsä varsin turvallisiksi. Lähes puolet kyselyyn vastanneista ei koe häiriökäyttäytymistä tai rikollisuutta vakavaksi ongelmaksi asuinalueellaan. Silti 14 prosenttia vastaajista ilmoitti välttävänsä jotakin kotinsa lähellä olevaa aluetta väkivallan uhan vuoksi (Danielsson & Salmi 2015, 14) Tosin poliisibarometrin mukaan vajaa viidennes suomalaisista pitää rikollisuutta lähiympäristössään vähintäänkin melko vakavana ongelmana ja yli puolet (55 %) vastaajista ilmoitti joutu-neensa joskus jonkin rikoksen uhriksi tai kohteeksi (Hannonen & Käyhkö 2015, 42, 47).

Kuvio 8: Oman asuinalueen ja alueelliseen turvallisuuteen liittyvät väittämät (%)

Vastaajista 70 prosenttia näki asuinalueiden eriarvoistumisen kasvavana ongelmana (kuvio 8). Suuralueen ja tilastollisen kuntajaon perusteella ei ilmennyt suurta vaihtelua vastauksissa. (Taulukko 3.) Länsi- ja Pohjois-Suomessa asuinalueiden eriarvoisuutta pidettiin kaikkein suurimpana (73 %). Itä-Suomessa tätä mieltä oli 66 prosenttia ja Etelä-Suomessa 67,5 prosenttia. Maaseutumaisten kuntien asukkaista 71 prosenttia piti asuinalueiden eriarvoisuutta kasvavana ongelmana, kun vastaava luku taajaan asutuissa kunnissa oli 73 prosenttia ja kaupunkimaisissa kunnissa 68 prosenttia. Tarkasteltaessa kuntajakoa suuralueiden sisällä ilmenee, että maaseutumaisista kunnista vähiten (60,5 %) alueellista eriarvoisuutta koettiin Itä-Suomen maaseutumaisissa kunnissa (vastasi olevansa väittämän kanssa täysin eri mieltä). Muilla suuralueilla vastaava osuus oli 70 prosentin luokkaa. Taajaan asutuissa kunnissa asuvista vähiten (65 %) eriarvoisuuden kasvavana ongelmana kokivat Etelä-Suomessa asuvat ja eniten (86 %) Pohjois-Suomessa asuvat. Kaupungeissa asuvista vastaajista eriarvoisuutta pitivät kasvavana ongelmana harvimmin Itä-Suomessa (64 %) ja yleisimmin Länsi-Suomen kaupungeissa asuvat (82 %) henkilöt. Henkilöt, jotka kokivat oman asuinalueen turvallisuuden vähentyneen (77 %) pitivät alueiden eriarvoistumista suurempana ongelmana kuin ne, jotka kokivat asuinalueensa turvallisuuden lisääntyneen (68 %).

Taulukko 3: Alueelliset vastauksen väittämään ”Asuinalueiden eriarvoistuminen on Suomessa kasvava ongelma” (%)

	Etelä-Suomi			Länsi-Suomi			Itä-Suomi			Pohjois-Suomi		
	Kaupunki	Taajama	Maaseutu	Kaupunki	Taajama	Maaseutu	Kaupunki	Taajama	Maaseutu	Kaupunki	Taajama	Maaseutu
Täysin eri mieltä	2 %	5 %	0 %	3 %	2 %	1 %	1 %	3 %	1 %	1 %	4 %	5 %
Jokseenkin eri mieltä	5 %	4 %	8 %	7 %	1 %	4 %	6 %	2 %	5 %	4 %	4 %	7 %
En samaa enkä eri mieltä	25 %	26 %	25 %	20 %	25 %	13 %	33 %	11 %	30 %	23 %	6 %	17 %
Jokseenkin samaa mieltä	40 %	41 %	37 %	36 %	33 %	35 %	30 %	40 %	27 %	34 %	51 %	36 %
Täysin samaa mieltä	28 %	24 %	29 %	34 %	39 %	47 %	30 %	43 %	37 %	37 %	35 %	36 %

Vastaajista 56,5 prosenttia piti maaseutua turvallisempuna kuin kaupunkia (kuvio 8). Maaseutumaisissa kunnissa asuvista jopa 81 prosenttia oli tätä mieltä. Haja-asutusseuduilla asuvista tätä mieltä oli 79 prosenttia ja kaupungeissa asuvista 48 prosenttia vastaajista. Kaupunkia piti turvallisempuna paikkana 10,5 prosenttia ja 32 prosentilla ei ollut kantaa asiaan. Tämä osoittaa, että vastaajat pitävät juuri omaa asuinympäristöään turvallisempuna. Tämä korostuu maaseutumaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa asuvien henkilöiden vastauksista. Kaupungeissa asuvien keskuudessa vastauksissa oli suurempaa vaihtelua, sillä vain runsas puolet vastaajista piti kaupunkia turvallisempuna asuinympäristönä. Kaupunkiympäristöön kohdistettua turvattomuutta voi selittää esimerkiksi maaseutua korkeammat rikollisuusluvut, mutta myös ihmisten sosiaalinen etäisyys. Kaupunkiekologisissa teorioissa korostetaan asukastiheyden ja siihen liittyvän informaatiotulvan kielteisiä vaikutuksia, kuten solidaarisuuden puutetta, välinpitämättömyyttä sekä itsekkyyttä (ks. Karisto 2003, 75–76).

Runas puolet (53 %) vastaajista oli sitä mieltä, että vapaaehtoistoiminta lisää lähiympäristön turvallisuutta. Kolmasosa (34 %) ei ollut samaa eikä eri mieltä. (Kuvio 8.) Naisista 58 prosenttia ja miehistä 49 prosenttia oli tätä mieltä. Koko valtakunnan tasolla vapaaehtoistoiminnan merkitystä pidettiin suurempuna taajaan asutuissa kuin maaseutu- tai kaupunkimaisissa kunnissa. Tämä piti paikkansa myös kaikilla muilla suuralueille paitsi Pohjois-Suomessa, missä vapaaehtoistoiminnan merkitystä pidettiin päinvastoin heikompana juuri taajaan asutuissa kunnissa. Kaupunkimaisissa kunnissa asuvat olivat vähiten sitä mieltä ympäri Suomea, että vapaaehtoistoiminta lisää lähiympäristön turvallisuutta.

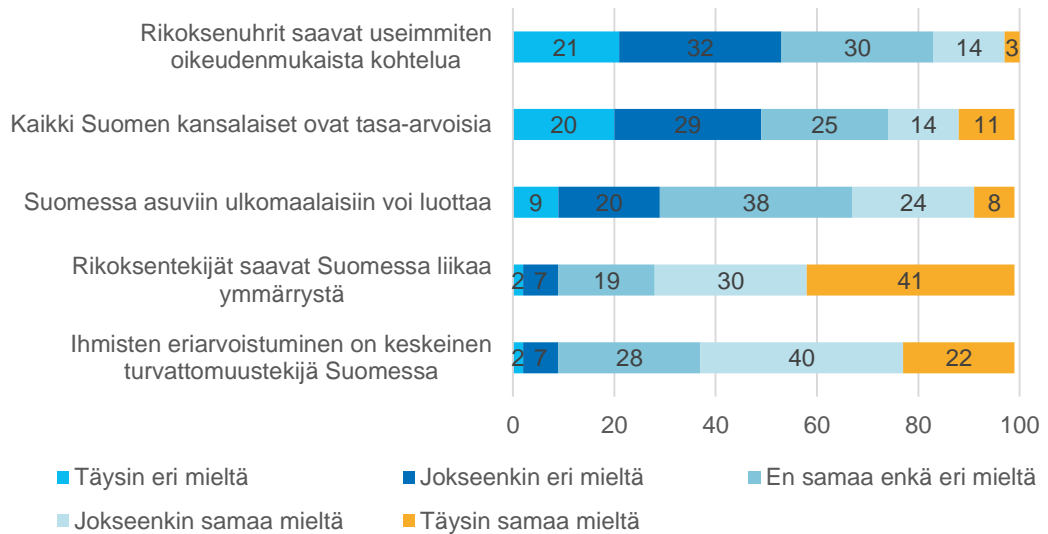
Kansalaisten tasapuolinen ja oikeudenmukainen kohtelu

Jopa 73 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että rikoksenteijät saavat Suomessa liikaa ymmärrystä²³. Vajaa viidesosa (18 %) ei ollut väittämän kanssa samaa eikä eri mieltä. (Kuvio 9.) Iällä ja sukupuolella ei ollut erityistä vaikutusta vastauksiin. Suurempi, yli 10 prosenttiyksikön vaihtelu ilmeni suuraluetasolla, sillä Etelä-Suomessa asuvista tätä mieltä oli 68,5 prosenttia vastaajista ja Pohjois- ja Länsi-Suomessa asuvista 80 prosenttia. Kunnan koolla oli myös vaikutusta vastauksiin, sillä yli 100 000 asukkaan kuntalaisista tätä mieltä oli 69 prosenttia ja alle 30 000 asukkaan kunnassa 79,5 prosenttia. Lisäksi vastauksissa esiintyi vaihtelua koulutustason suhteen siten, että korkeakoulutetuista 60 prosenttia oli tätä mieltä ja ammattitutkinnon suorittaneista 83 prosenttia.

---

²³ Pohjoismaisen tutkimuksen mukaan ihmisten asenteet rankaisemista kohtaan lieventyivät, mitä enemmän heillä oli tietoa rikoksen taustoista, tekijästä ja rangaistusten seurauksista sekä mitä läheisemmäksi he tunsivat tekijän. Kansalaisten oikeustaju ei ole tutkimuksen mukaan lainsäädäntöä ankarampi toisin kuin julkisuudessa toisinaan väitetään. (Flemming et al. 2015.)

Kuvio 9: Kansalaisten tasapuoliseen ja oikeudenmukaiseen kohteluun liittyvät väittämät (%)

Ainoastaan 17 prosenttia kaikista vastaajista (jokseenkin tai täysin samaa mieltä) arvioi rikoksen uhrien saavan useimmiten oikeudenmukaista kohtelua. Joka kolmas (30 %) ei ollut väittämän kanssa samaa eikä eri mieltä. Väittämän kanssa eri mieltä oli yli puolet vastaajista (53 %). (Kuvio 9.) Iällä oli vaikutusta vastauksiin, sillä nuorin ikäryhmä (18–34-vuotiaat) uskoi tähän eniten, mutta iän karttuessa kriittisyys uhrien oikeudenmukaista kohtelua kohtaan nousi kaikissa ikäryhmissä. Poikkeuksen tekee kaikkein vanhin ikäryhmä, jonka mielipiteet olivat lähempänä nuorimman ikäryhmän mielipiteitä kuin esimerkiksi 45–64-vuotiaiden vastauksia. Verrattaessa eri suuralueita keskenään, Itä-Suomessa asuvat vastaajat olivat kaikkein optimistisimpia tässä asiassa. Paikkakunnan asukasluvulla ei ollut vaikutusta vastauksiin. Koulutautuneisuus lisäsi uskoa rikoksen uhrien oikeudenmukaista kohtelua kohtaan: mitä alhaisempi koulutustaso vastaajalla oli, sitä herkemmin hän epäili uhrien oikeudenmukaista kohtelua. Vastaavasti optimistisuus rikoksen uhrien oikeudenmukaista kohtelua kohtaan nousi myös silloin mitä helpoimmin henkilön kuukausitulot riittivät menojen kattamiseen ja jos vastaaja koki oman asuinalueensa turvallisuuden lisääntyneen viimeisen vuoden aikana.

Puolet vastaajista (51 %) oli jokseenkin tai täysin eri mieltä siitä, että kaikki Suomen kansalaiset ovat tasa-arvoisia. Vastaajista 25 prosenttia piti kaikkia kansalaisia tasa-arvoisina ja yhtä moni (24 %) ei ollut samaa eikä eri mieltä. (Kuvio 9.) Miehet (28 %) olivat enemmän tätä mieltä kuin naiset (22 %). Nuorin ikäryhmä (18–34 –vuotiaat) piti kansalaisia tasa-arvoisempina kuin muut ikäryhmät. Suuralueittain Pohjois-Suomessa asuvat kokivat myös tällä tavoin useammin kuin muualla Suomessa asuvat. Asuinpaikkakunnan koolla ei ollut vaikutusta vastauksiin, sillä lähes puolet sekä maaseudun että erikokoisten kaupunkien asukkaista epäili kaikkien kansalaisten tasa-arvoisuutta. Mitä korkeampi koulutus vastaajalla oli, sitä useammin hän oli sitä mieltä, että kaikki kansalaiset ovat tasa-arvoisia. Tulojen riittävyys kuukausimenoihin ei vaikuttanut vastauksiin, sillä vastaus oli lähes identtinen (52–53 %) siitä huolimatta, riittivätkö tulot suurin vaikeuksin vai hyvin helposti. Ne vastaajat, joiden asuinalueen turvallisuus oli lisääntynyt viimeisen vuoden aikana, pitivät useammin (23 %) kaikkia suomalaisia tasa-arvoisina kuin ne vastaajat, joiden asuinalueen turvallisuus oli vähentynyt (18 %).

Vajaa kolmasosa (30 %) vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä, että Suomessa asuviin ulkomaalaisiin voi luottaa. Runsas kolmasosa (38 %) ei ollut samaa eikä eri mieltä ja

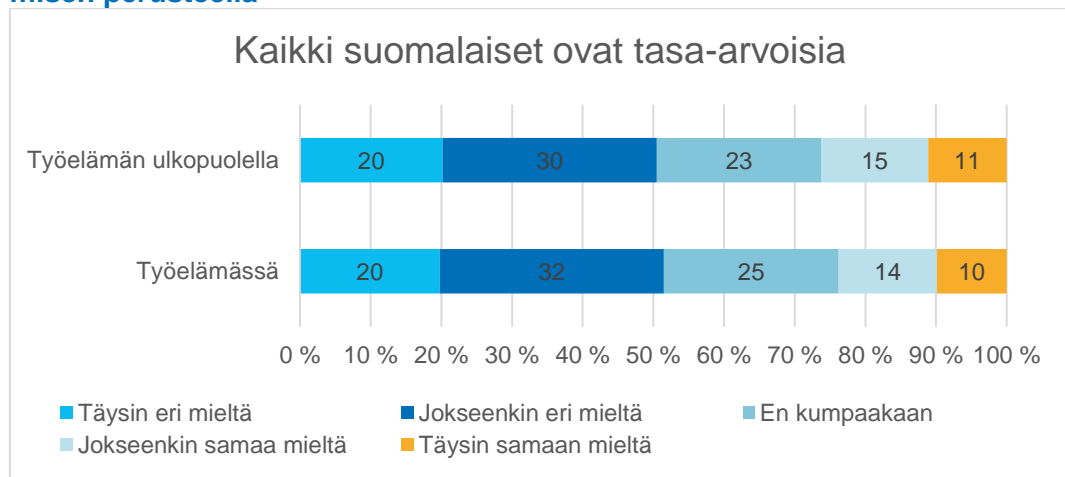
kolmasosa (32 %) arvioi, että ulkomaalaisiin ei voi luottaa Suomessa. (Kuvio 9.) Eniten Suomessa asuviin ulkomaalaisiin luottivat naiset, alle 35-vuotiaat, kaupunkimaisissa kunnissa asuvat, Pohjois-Suomessa asuvat sekä ylioppilas- tai korkeakoulututkinnon suorittaneet. Henkilöt, jotka kokivat oman asuinalueen turvallisuuden lisääntyneen (34 %) luottivat Suomessa asuviin ulkomaalaisiin enemmän kuin ne, jotka kokivat asuinalueensa turvallisuuden vähentyneen (21 %).

Ihmisten eriarvoistumista keskeisenä turvattomuustekijänä Suomessa piti 62 prosenttia vastaajista. Kolmasosa (29 %) ei ollut eri eikä samaa mieltä. Joka kymmenes ei pitänyt ihmisten eriarvoisuutta keskeisenä turvattomuustekijänä. (Kuvio 9.)

Työelämän yhteys kansalaisten tasa-arvoisuuteen

Osallisuus työelämään ei ole sellainen tekijä, joka vaikuttaa kansalaisten käsityksiin tasa- tai eriarvoisuudesta. Sekä työelämässä mukana että työelämän ulkopuolella olevat henkilöt olivat yksimielisiä siitä, kuinka tasa-arvoisia kaikki Suomen kansalaiset ovat. (Kuvio 10.) Eroavaisuutta ei esiintynyt myöskään siinä, kuinka moni työssäkäyvä tai työelämän ulkopuolella oleva piti eriarvoistumista keskeisenä ongelmana. Suomessa ei ole siten vallalla sellainen ajattelutapa tai myöskään kokemuspohja, että työelämän ulkopuolella olevat eivät olisi yhtä arvokkaita yhteiskunnan kannalta. Työelämän ulkopuolella oleviin lukeutuvat niin eläkeläiset, työttömät, opiskelijat kuin kotiäidit ja –isät, joten ainakaan näiden ryhmien välillä ei tässä kyselyssä esiintynyt eriarvoisuuskuiluja.

Kuvio 10: Käsitykset suomalaisten tasa-arvoisuudessa työelämään osallistumisen perusteella

Työelämässä ja sen ulkopuolella olevien mielipiteet esimerkiksi valtion kyvyssä turvata kansalaisten toimeentulo ei ollut eroa, ainoastaan työelämän ulkopuolella olevien vastauksissa oli enemmän ääri vastauksia kuten ”täysin eri mieltä”, kun työelämässä mukana olevat vastasivat useammin ”jokseenkin eri mieltä”.

Ilmasto, media ja teknologia turvattomuustekijöinä

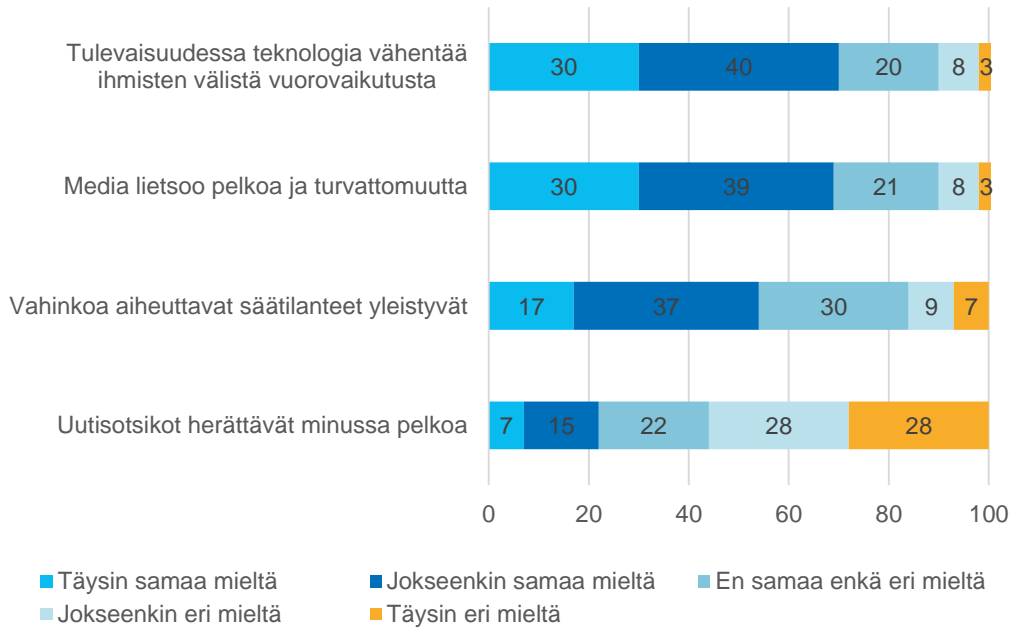
Median arvioitiin lietsovan pelkoa ja turvattomuutta (69 %) huomattavasti yleisemmin kuin uutisotsikoinnin (22 %). Uutisotsikot eivät herättäneet pelkoa runsaassa puolessa (56 %) vastaajista. Joka kymmenes (11 %) oli sitä mieltä, että media ei lietso pelkoa ja turvattomuutta. (Kuvio 11.) Viidesosa vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä siitä, että media lietso pelkoa ja turvattomuutta tai uutisotsikot herättävät hänessä pelkoa. Naiset ilmoittivat miehiä herkemmin sekä median (72 % vs. 65 %) että uutisotsikoinnin (31 % vs. 13 %) herättävän pelkoa.

Media lietsoi eniten pelkoa ja turvattomuutta 33–44-vuotiaiden, Pohjois-Suomessa asuvien sekä niiden joilla oli taloudellisia vaikeuksia, keskuudessa. Uutisotsikot herättivät pelkoa lähinnä vanhemmissa ikäpolvissa, 30 000- 100 000 asukkaan kaupungeissa asuvissa, Pohjois-Suomessa asuvissa sekä niissä, joilla oli taloudellisia vaikeuksia. Muiden taustamuuttujien kohdalla vastaukset olivat varsin homogeenisiä. Taloudellisen vaikeuksien osalta tulos on yhdenmukainen tutkimuksen (Smolej 2011) kanssa, jossa todettiin taloudellisen epävarmuuden lisäävän rikoksen pelkoa siitä riippumatta, onko henkilö joutunut itse rikoksen kohteeksi. Havainto viittaa siihen, että ihmiset kanavoivat taloudellisen epävarmuuden aiheuttamia huoli-
aan rikoksen pelkoon.

Ainoastaan 11 prosenttia vastaajista arveli, että teknologia ei vähennä tulevaisuudessa ihmisten välistä vuorovaikutusta. 70 prosenttia oli sitä mieltä, että teknologia vähentää ja 20 prosenttia ei ollut asiasta samaa eikä eri mieltä. (Kuvio 11.) Erityisesti vanhemmat ikäryhmät arvelivat ihmisten välisen vuorovaikutuksen vähenevän. Vastaavasti muualla kuin kaupungeissa asuvat ihmiset arvelivat useimmiten tällä tavalla – mitä pienemmällä paikkakunnalla vastaaja asui, sitä vahvemmin hän uskoi vuorovaikutuksen vähenevän teknologisoitumisen myötä. Pohjois-Suomessa usko vuorovaikutuksen vähenemiseen oli vahvempaa kuin muualla Suomessa. Korkeakoulututkinnon suorittaneet olivat eri koulutusasteista vähiten sitä mieltä, että teknologia tulee vähentämään inhimillistä vuorovaikutusta. Vastaavasti useimmiten tätä mieltä olivat ne, joille tulojen riittävyys tuotti suuria vaikeuksia. Henkilöt, jotka kokivat oman asuinalueen turvallisuuden lisääntyneen (64 %) uskoivat harvemmin teknologian vähentävän ihmisten välistä vuorovaikutusta kuin ne, jotka kokivat asuinalueensa turvallisuuden vähentyneen (77 %).

Yli puolet (53 %) kaikista vastaajista arvioi vahinkoa aiheuttavien säätilanteiden yleistyvän (kuvio 11). Kaikkein yleisimmin näin koettiin maaseutumaisissa kunnissa ympäri Suomea, paitsi Itä-Suomessa, jossa muita suuralueita hieman yleisemmin tätä mieltä olivat taajaan asutuissa kunnissa asuvat henkilöt. Nämä Itä-Suomen taajaan asutuissa kunnissa asuvat henkilöt arvelivat kaikkia muita vastaajia useammin (73 %), että vahinkoa aiheuttavat säätilanteet tulevat yleistymään. Verrattaessa eri suuralueita ja kuntaryhmiä toisiinsa ilmenee, että Pohjois-Suomessa kaupunkimaisissa kunnissa asuvat henkilöt arvelivat kaikkein vähiten (35 %) tällaisten säätilanteiden yleistyvän.

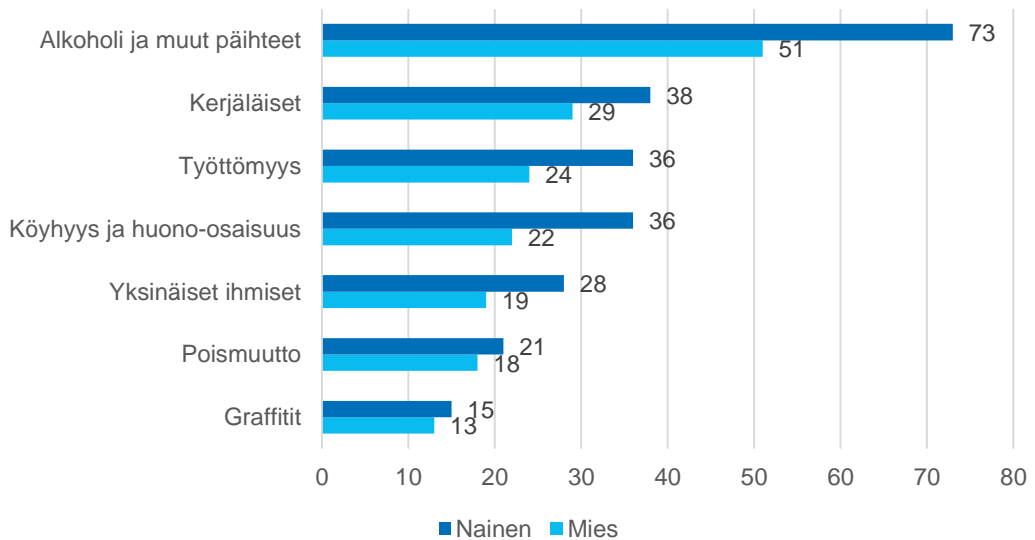
Kuvio 11: Turvallisuutta heikentäviä tekijöitä koskevat väittämät (%)

Turvattomuutta aiheuttavat sosiaaliset tekijät

Kaikista vastaajista yhteensä 62 prosenttia koki itsensä turvattomaksi nähdessään ympärillään alkoholin ja päihteiden käyttöä. Kerjäläisten, työttömyyden sekä köyhyyden ja huono-osaisuuden näkeminen aiheutti turvattomuutta noin joka kolmannessa (29–33 %) vastaajassa. Ihmisten poismuutto omalta asuinalueelta lisäsi turvattomuutta joka viidennen (20 %) ja graffitit joka kuudennen (14 %) vastaajan mielestä. Kaikki edellä mainitut tekijät herättivät naisissa turvattomuutta enemmän kuin miehissä. Myöskin turvattomuutta aiheuttavien tekijöiden suuruusjärjestys on sekä miehillä että naisilla sama. (Kuvio 12.)

Kuvio 12: Turvattomuutta aiheuttavat tekijät sukupuolen mukaan

Tarkasteltaessa vastauksia tilastollisen kuntaryhmän mukaan (kaupunkimainen, taajan asuttu tai maaseutumainen kunta) ilmenee, että erovaihteluita vastauksissa esiintyy ainoastaan päihtyneiden, kerjäläisten sekä poismuuton osalta. Alkoholin ja muiden päihteiden käyttö aiheutti turvattomuutta huomattavasti useammin (64 %) kaupungissa asuvissa kuin maaseutumaisissa kunnissa asuvissa (54 %). Vastaavan suuruinen ero esiintyi kerjäläisten kohdalla: kaupunkimaissa asuvista yli kolmasosa (35,5 %) ja maaseutumaisissa kunnissa asuvista neljäsosa (24,5 %) ilmoitti tuntevansa olonsa turvattomaksi nähdessään kerjäläisiä. Taajaan asutuissa kunnissa asuvien vastaukset olivat lähempänä kaupunkimaisissa kuin maaseutumaisissa kunnissa asuvien vastauksia. Sen sijaan ihmisten muutto pois omalta asuinalueelta herätti turvattomuutta kaikkein eniten maaseutumaisissa kunnissa asuvissa (30 %) ja vähiten kaupunkimaisissa kunnissa asuvissa (16 %). Muuttoliike omalta asuinalueelta huoletti tosin myös taajaan asutuissa kunnissa asuvia (24 %) henkilöitä.

Työelämässä ja sen ulkopuolella olevien ihmisten vastauksissa oli eroa ainoastaan siinä, että työelämän ulkopuolella olevat tunsivat useammin turvattomuutta kohdatessaan työttömiä (35 %) ja yksinäisiä (28 %). Työelämässä mukana oleville nämä olivat kahdeksan prosenttiyksikköä vähemmän turvattomuutta aiheuttavia tekijöitä.

Taulukko 4: Turvattomuutta aiheuttavat tekijät asuinpaikan turvallisuuden mukaan jaoteltuna

	Turvallisuus vähentynyt	Turvallisuus lisääntynyt
Köyhyyttä ja huono-osaisuutta	50 %	35 %
Työttömyyttä	34 %	34 %
Alkoholin ja päihteiden käyttöä	77 %	67 %
Yksinäisiä ihmisiä?	29 %	31 %
Ihmiset muuttavat pois asuinalueelta	34 %	26 %
Kerjäläisiä	56 %	43 %
Graffitteja	27 %	15 %

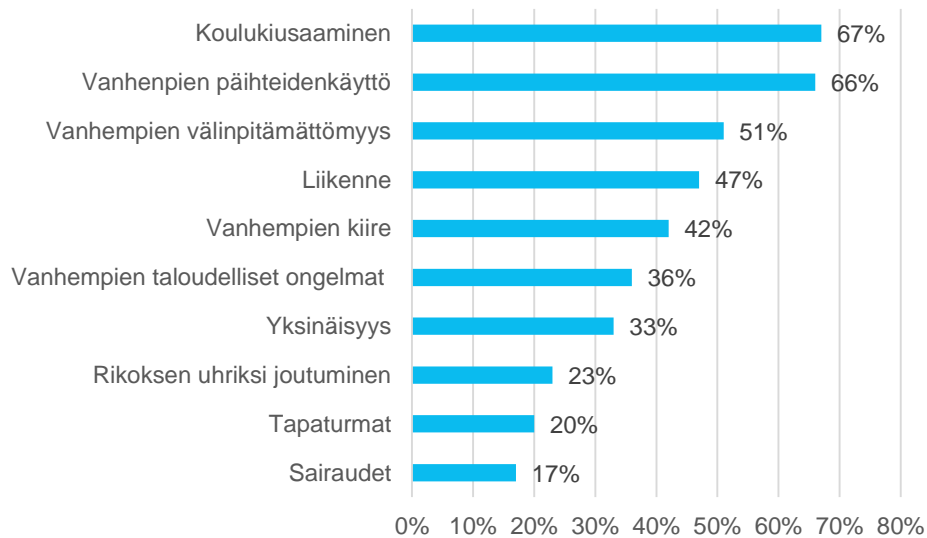
Vastaajat, jotka kokivat oman asuinalueen turvallisuuden vähentyneen, ilmoittivat tuntevansa turvattomuutta kohdatessaan köyhyyttä ja huono-osaisuutta, alkoholin käyttöä tai kerjäläisiä useammin kuin ne vastaajat, joiden asuinalueen turvallisuus oli parantunut. Työttömyyden ja yksinäisten ihmisten kohtaamisen aiheuttamissa tunteissa ei ollut juuri eroa sen suhteen, oliko vastaajan asuinalueen turvallisuus vähentynyt tai lisääntynyt²⁴. (Taulukko 4.)

²⁴ Työttömyyden ja turvattomuuden välinen yhteys ei näkynyt tämän kysymyksen kohdalla, toisin kuin Juha Kääriäisen tutkimuksessa (2002). Hänen mukaansa Helsingissä ja Espoossa turvattomuutta kokivat selvästi eniten sellaiset pahimmilla työttömyysalueilla asuvat vastaajat, joilla itsellään oli eniten sosiaalisia ongelmia. Eniten pelkäsivät vähän koulutetut työttömyysalueilla asuvat henkilöt. Väestörakenteen huono-osaisuuden lisäksi myös ympäristötekijät selittivät turvattomuuden kokemuksia.

Alle 10-vuotiaiden turvattomuustekijät

Vastaajien arvioidessa alle 10-vuotiaiden lasten suurimpia turvattomuustekijöitä, nousi kolmen kärkeen (yli puolet kaikista vastaajista) koulukiusaaminen (67 prosenttia vastaajista), vanhempien päihteiden käyttö (66 prosenttia vastaajista) sekä vanhempien välinpitämättömyys (51 prosenttia vastaajista)²⁵ (kuvio 13). Avovastauksissa nousivat esiin myös valvoton ja liian tiivis internetin ja muun median käyttö sekä perheiden pahoinvointi, kuten avioerot, taloudelliset ongelmat, riitaisuus ja perheväkivalta. Kaupunkimaisissa kunnissa asuvat nimesivät hieman muita useammin liikenteen, koulukiusaamisen, yksinäisyyden ja vanhempien kiireen alle 10-vuotiaiden lasten turvattomuustekijöinä. Taajaan asutuissa kunnissa asuvat mainitsivat rikoksen uhriksi joutumisen sekä vanhempien välinpitämättömyyden hieman muita vastaajia useammin. Maaseutumaisissa kunnissa asuvat nimesivät muita yleisimmin ainoastaan vanhempien päihteiden käytön.

Kuvio 13: Alle 10 vuotiaiden lasten suurimmat turvattomuustekijät (%)
Monivalintamahdollisuus

Ne vastaajat, jotka arvelivat oman asuinalueensa turvallisuuden lisääntyneen, pitivät rikoksia, tapaturmia, liikennettä, vanhempien taloudellisten ongelmien ja päihteiden käyttöä muita useammin turvattomuustekijöinä lapsille. Asuinalueella, joilla turvattomuus oli lisääntynyt, arveltiin puolestaan muita useammin koulukiusaamisen ja vanhempien kiireen olevan uhkana lasten turvallisuudelle.

²⁵ Lapsiuhritutkimuksen (Fagerlund et al. 2013) mukaan pojilla on tyttöjä suurempi riski joutua tuntemattoman tekijän väkivallan kohteeksi julkisella paikalla. Tytöt sen sijaan kokevat useammin kuritusväkivaltaa kotona, ikätovereiden välistä väkivaltaa ja kiusaamista sekä seksuaalista hyväksikäyttöä. Perheen matala sosioekonomisen aseman on todettu altistavan kiusaamiselle (Emt. 2013).

Vanhusten turvattomuustekijät

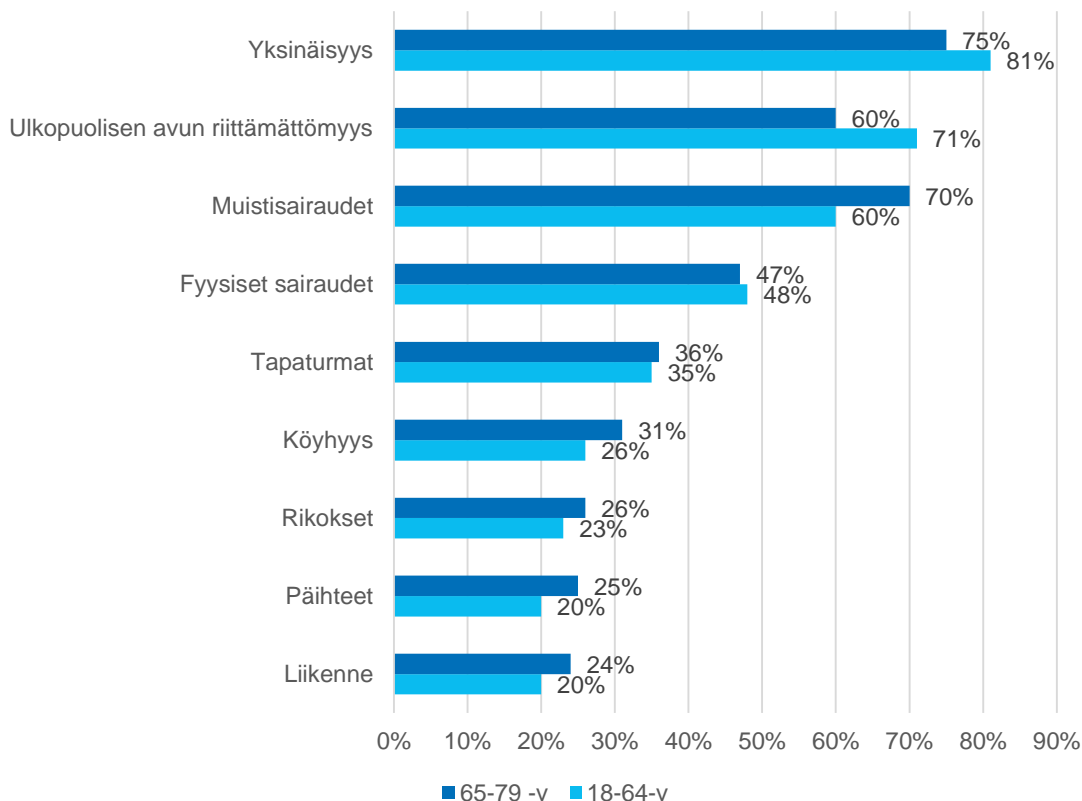
Vanhusten suurimpina turvattomuustekijöinä nähtiin yksinäisyys (80 %), ulkopuolisen avun riittämättömyys (68 %) sekä muistisairaudet (62 %). Avovastauksissa mainittiin erityisesti huijaukset, petokset ja hyväksikäyttö, mitkä kuuluvat taulukossa mainittuihin rikoksiin sekä läheisten välinpitämättömyys yhdistettynä huonoihin vanhusten palveluihin, minkä seurauksena vanhuksat kärsivät heikkolaatuisesta ravinnosta, väärästä lääkityksestä sekä peloista. Liikenne, yksinäisyys sekä ulkopuolisen avun riittämättömyys herättivät eniten huolta kaupunkimaisissa kunnissa. Maaseutumaisissa kunnissa asuvat nimesivät päihitteet, rikokset, tapaturmat sekä muistisairaudet muita useammin vanhusten turvattomuustekijöiksi. Köyhyys ja fyysiset sairaudet huolestuttivat yhtä paljon kuntaryhmästä riippumatta. Suurin ero eri kuntaryhmien välillä ilmeni ulkopuolisen avun saannissa: huoli ulkopuolisen avun riittämättömyydestä oli suurin kaupunki- (69,5 %) ja pienin maaseutumaisten (60 %) kuntien asukkailla. Naiset pitivät kaikkia turvattomuustekijöitä suurempina uhkina vanhuksille kuin miehet (ks. myös Heiskanen 1996, 66–69). Suurin ero esiintyi ulkopuolisen avun riittämättömyyden kohdalla, sillä naisista 73 prosenttia ja miehistä 61 prosenttia nimesi tämän yhdeksi suuremmista vanhusten turvattomuustekijäksi.

Verrattaessa muiden ikäryhmien vastauksia iäkkäimmän ryhmän (65–79 –vuotiaat) vastauksiin, ilmenee, että iäkkäiden itsensä kokemat turvattomuustekijät ovat samansuuntaisia heitä nuorempien vastaajien kanssa. Tosin iäkkäät nimesivät muistisairaudet suuremmaksi uhaksi kuin ulkopuolisen avun riittämättömyyden. He arvelivat heitä nuorempia useammin päihitteiden, liikenteen, rikosten, köyhyyden, tapaturmien ja muistisairauksien uhkaavan vanhusten turvallisuutta. Iäkkäät itse olivat kaikkia vastaajia vähemmän huolestuneita fyysisten sairauksien²⁶, ulkopuolisen avun riittämättömyyden sekä yksinäisyyden aiheuttamasta turvattomuudesta. (Kuvio 14.)

---

²⁶ Tulos on yhdenmukainen Markku Heiskanen (1996) tutkimuksen kanssa, jossa ilmeni, että sekä miehet että naiset olivat eniten huolissaan omasta terveydestään 50 vuotta täytettyään. Sen jälkeen terveyteen liittyvät pelot alkoivat vähentyä. (Emt. 196, 66.)

Kuvio 14: Vanhusten suurimmat turvattomuustekijät (%)
 Monivalintamahdollisuus

Turvallisuuden tunnetta lisäävät tahot

Vastaajat nostivat pelastuslaitoksen kaikkein useimmin (93 %) tahoksi, jolla on merkitystä turvallisuuden tunteelle. Toiseksi useimmin mainittiin ystävät ja muu lähipiiri (90 %) ja kolmantena jokainen ihminen itse (86 %). Poliisi (86 %) sekä perhe ja suku (84 %) mainittiin seuraavaksi yleisimmin hyvin tai melko tärkeiksi turvallisuuden tunteen kannalta. (Kuvio 13.) Mitä korkeampi koulutustausta vastaajalla oli, sitä todennäköisemmin hän mielsi poliisin lisäävän turvallisuuden tunnetta. Puolustusvoimien merkitys arvioitiin (61 %) huomattavasti pelastuslaitosta tai poliisia vähäisemmäksi. Verrattaessa eri ikäryhmiä, mitä nuorempia vastaajat olivat, sitä enemmän heidän mielestään poliisilla oli merkitystä turvallisuuden tunteelle. Puolustusvoimien kohdalla eroa ei ollut koulutustason kohdalla. Kannatus oli kaikkein korkeinta eläkeläisten keskuudessa. Poliisin ja puolustusvoimien kannatus oli tosin korkeaa kaikkien vastaajien keskuudessa ja erot eri ryhmien välillä olivat pieniä. Pelastuslaitoksen merkitys turvallisuuden tunteen kannalta koettiin myös tärkeäksi kaikkien vastaajien keskuudessa.

Sosiaaliviranomaisten merkitys turvallisuuden tunteen kannalta nousi vahvimmin enintään kansa- tai peruskoulun suorittaneiden sekä eläkeläisten keskuudessa. Vastauksissa oli hajontaa varsin paljon; esimerkiksi 35–44-vuotiaista 36 prosenttia piti sosiaaliviranomaisten merkitystä melko tai hyvin suurena, vastaava luku 65–79-vuotiaiden keskuudessa oli 53 prosenttia. Sosiaaliviranomaisten rooli nähtiin todennäköisesti taloudellisten etuuksien jakamista laajempina tuen antamisena, sillä sen merkitystä pitivät tärkeänä ennemminkin ne, joilla tulot riittivät helposti (47,5 %) kuukausimenojen kattamiseen kuin ne, joilla tulojen riittävyys aiheutti suuria vaikeuksia (30,5 %). Toisaalta kyse saattaa olla siitä, etteivät taloudellisesta ongel-

mista kärsivät ihmiset ole saaneet toivomaansa apua. Kansalaisjärjestöillä koettiin olevan vähemmän merkitystä (29 %) turvallisuuden tunteelle kuin sosiaali- (42 %) ja terveystalvveluilla (70 %). (Kuvio 13.)

Tarkasteltaessa jokaisen ihmisen oman itsen merkitystä turvallisuuden tunteen kannalta ilmenee, että vastaajat olivat hyvin yksimielisiä siitä taustamuuttujista riippumatta. Ainoastaan nuoret vastaajat – alle 35-vuotiaat, opiskelijat, vanhempiensa luona asuvat ja korkeintaan ylioppilastutkinnon suorittaneet henkilöt arvioivat jokaisen ihmisen oman merkityksen hieman pienemmäksi kuin muut vastaajat.

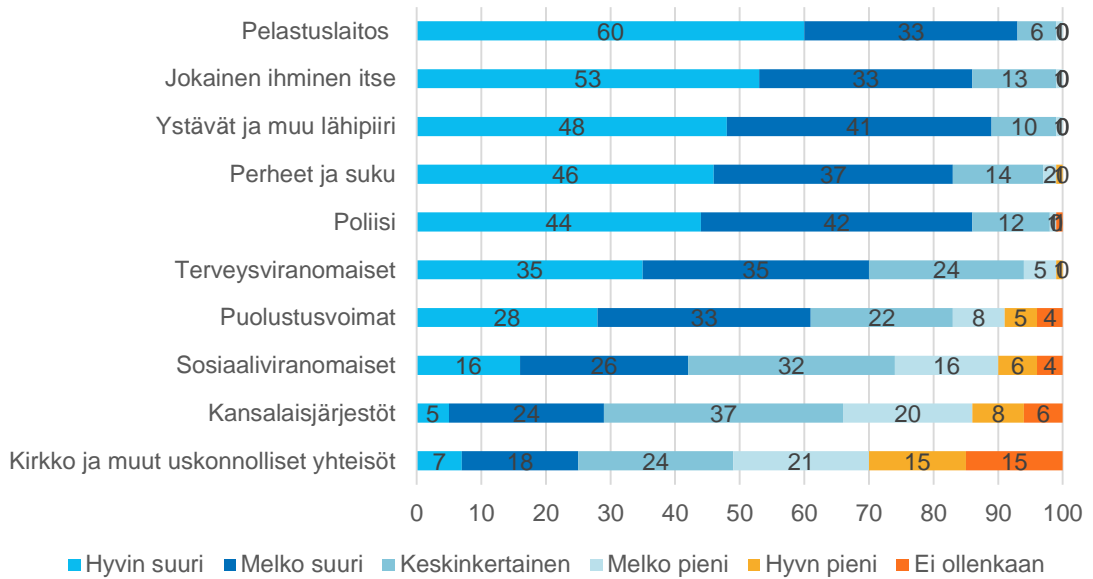
lökkäämmät ihmiset sekä työelämän ulkopuolella olevat (mm. työttömät ja eläkeläiset) arvostivat muita vastaajia useammin terveystalvveluun merkitystä suureksi tai hyvin suureksi turvallisuuden tunteelle. Vastaavasti kirkon merkitys oli tärkein työelämän ulkopuolella oleville, vanhemmille ikäryhmille sekä korkeintaan kansa- tai peruskoulun käyneille henkilöille. Koulutustaustalla ja iällä ei ollut vaikutusta sille, kuinka paljon vastaajat arvostivat perheen ja suvun merkitystä turvallisuuden tunteelle. Työttömät ilmoittivat muita harvemmin perheellä ja suvulla olevan merkitystä.

Verrattaessa eri sukupuolten vastauksia keskenään, mielipiteet ovat varsin yhdenmukaisia varsinkin perinteisten turvallisuustoimijoiden kuten puolustusvoimien ja pelastuslaitoksen osalta. Naiset (86 %) nimesivät poliisin miehiä (80 %) useammin merkittäväksi tahoksi. Hajoitaa on suurinta sosiaaliviranomaisten kohdalla; naisista 50 prosenttia ja miehistä 26 prosenttia kokee, että sosiaaliviranomaisilla on melko tai hyvin suuri merkitys turvallisuuden tunteen lisäämisessä. Toiseksi suurin ero esiintyi suhteessa perheeseen ja sukuun. Naisista 88 prosenttia ilmoitti perheellä ja suvulla olevan melko tai hyvin suuri merkitys, kun miehillä vastaava luku oli 77 prosenttia. Tosin viidesosa (19 %) miehistä piti näiden merkitystä keskinkertaisena (naisista 10 %), joten melko tai hyvin pienenä niiden merkitystä piti vain muutama prosentti miehistä ja naisista. Vajaan kymmenen prosenttiyksikön ero esiintyi myös kansalaisjärjestöjen (miehet 25 %/ naiset 34 %) sekä kirkon ja muiden uskonnollisten yhteisöjen (miehet 22 % / naiset 30 %) osalta.

Verrattaessa oman asuinalueeseen koettua turvallisuutta (asuinalueen turvallisuus on lisääntynyt tai vähentynyt) sekä eri viranomaisten merkitystä turvallisuuden tunteelle ilmenee eroavaisuus. Ne vastaajat, jotka kokivat oman asuinalueensa turvallisuuden vähentyneen viimeisen vuoden aikana arvioivat kaikkien tahojen merkityksen turvallisuuden tunteelle suuremmaksi, kuin ne joiden turvallisuus oli lisääntynyt.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 13) tahot on laitettu suuruus järjestyksen sen perusteella, kuinka monen prosentin mielestä kyseisellä taholla on hyvin suuri merkitys. Jos järjestys olisi laadittu sen perusteella, kuinka moni prosentti arvioi merkityksen hyvin tai melko suureksi, ystävät ja muu lähipiiri sekä poliisi olisivat nousseet jaetulle toiselle sijalle.

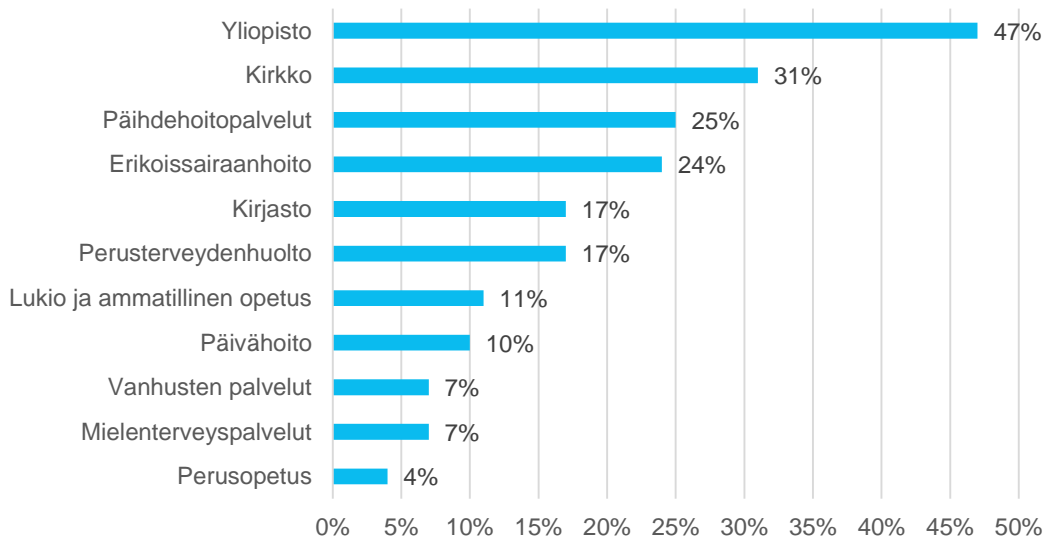
Kuvio 13: Turvallisuuden tunnetta lisäävät tahot (%)

Julkisesti rahoitettujen palveluiden maksullisuus

Tutkimuksen loppuksi vastaajilla oli mahdollisuus valita valmiista vaihtoehdoista, mitkä julkisesti rahoitetuista palveluista voisivat olla nykyistä enemmän maksullisia. Ainoastaan puolet (49,7 %) kyselyyn vastanneista valitsi jonkun esitetystä palveluista. Vastaajien valitessa tällaisia palveluja, nousi ensimmäiseksi yliopisto (47 %), toiseksi kirkko (31 %) ja kolmanneksi päihdehoitopalvelut (25 %). Myös erikoissairaanhoido (24 prosenttia) ylsi lähes päihdehoitopalvelujen osuuteen.

Kuvio 14: Mitkä seuraavista, julkisesti rahoitetuista palveluista voisivat olla nykyistä enemmän maksullisia? Kaikki vastaajat (n=3000 / n=1491) %

Vanhin ikäryhmä (65–79 –vuotiaat) kannatti kaikkein eniten julkisesti rahoitettujen palveluiden muuttamista nykyistä enemmän maksullisiksi. Heidän mielestään perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido, mielenterveyspalvelut ja myös vanhustenpalvelut voisivat olla nykyistä enemmän maksullisia. Ikäryhmistä 45–54 –vuotiaat olivat muita halukkaampia muuttamaan päihdepalveluita ja yliopistoa nykyistä enemmän maksullisiksi. Seuraava ikäryhmä eli 35–44-vuotiaat nimesivät useimmin lukion ja nuorin ikäryhmä (18-34-vuotiaat) kirkon sellaisena palveluna, joka voisi olla entistä enemmän maksullista.

Sekä miehet että naiset olivat yhtä mieltä siitä, että yliopisto-opiskelu voisi olla nykyistä enemmän maksullista. Lisäksi molemmat olivat vähiten halukkaita lisäämään peruskoulun maksullisuutta. Toisella sijalla molemmilla sukupuolilla oli kirkko. Muiden palveluiden kohdalla järjestys oli hieman erilainen. Suurin ero esiintyi päihdepalveluiden maksullisuudessa, sillä miehistä 29 prosenttia ja naisista 21 prosenttia ilmoitti, että päihdehoitopalvelut voisivat olla nykyistä enemmän maksullista.

5. TURVALLISUUDEN DISKURSSIT HAASTATTELU- AINEISTOSSA²⁷

Haastatteluaineiston analyysissä tarkasteltiin niitä itsestään selviä ja tyypillisiä puhetapoja, joita viranomaiset ja turvallisuustoimijat käyttävät puhuessaan kansalaisturvallisuudesta sekä kansalaisen ja hänen toimintamahdollisuutensa rakentumista erilaisissa puhetavoissa. Aineistosta erotettiin kolme erilaista turvallisuuteen liittyvää puhetapaa:

- “Resurssit ennen kaikkea”
- “Uudet uhkat haastavat”
- “Suomi vakaa yhteiskunta”

Kaikissa näissä puhetavoissa turvallisuus määrittyy hieman eri tavoin, samoin kansalaisen mahdollisuudet ja asema. Seuraavassa käydään lyhyesti läpi erilaisten puhetapojen sisällöt ja erot. Suorista lainauksista on poistettu viittaukset haastateltavan toimialaan tai muihin sellaisiin tekijöihin, joiden perusteella haastateltava olisi tunnistettavissa. Lisäksi sitaatteja on muutettu luettavammaksi poistamalla joitakin täytesanoja, toistoa jne. mutta niin, että merkitykset ovat säilyneet samoina.

Resurssit ennen kaikkea -puhetapa

Resurssit ennen kaikkea -puheen näkökulma on pääsääntöisesti viranomaistoiminta, erityisesti toimintakyvyn ja palveluiden turvaaminen. Puheen ytimen muodostavat olemassa olevien resurssien niukkuus tai resurssien (lähi)tulevaisuudessa tapahtuva niukkeneminen. Puheessa toistuvat seuraavat teemat:

- rahan säästäminen
- käytännön ja toiminnan realiteetit
- toiminnan edellytykset suhteessa resursseihin
- odotukset siitä, että tulisi tehdä enemmän, mutta kykenemättömyys täyttää odotuksia olemassa olevin resurssein
- uusien turvallisuuteen liittyvien ilmiöiden ja haasteiden ratkaisemiseen liittyvä avuttomuus tai keinottomuus, joka osittain palautuu resurssien puutteeseen.

Seuraavassa yksi haastateltava kuvaa resurssien niukkenemisen ja toimijoihin kohdistuvien kasvavien odotusten välistä ristiriitaa:

”Niin yks asia on tietysti resurssien ja toimintakyvyn turvaaminen, et se on semmonen asia, mistä on selvästi sekä kansalaiset huolissaan että sitten halinto itse, että kuinka me pystytään turvaamaan se nykyinen toiminnallinen taso, jota selvästi toivotaan kansalaisten puolelta ja, jota toivottais lisää, että tekisi ylipäänsä enemmän ja nopeammin. Ja siihen ei nykyiset resurssit anna mahdollisuutta, et se on semmonen, se on sellanen asia, mihin pitää kiinnittää huomiota ja mitä pitää pyrkiä edistämään ja varmistamaan. Ja tietysti se, että sit, kun täällä kaupungin ja ruuhka-Suomen ulkopuolella, niin tietysti se tilanne on koko ajan kriittisempi ja kriittisempi. Siellä on vähemmän ja vähemmän ihmisiä, mut tietysti heillekin halutaan se turvallisuus tuoda. Mutta sillä on kalliit hintalaput semmosella.” (V1, 1)

---

²⁷ Kirjoittanut Teija Mankkinen

Puhetta resurssien ja toiminnan riittävydestä perustellaan paitsi kansalaisten huolella palveluiden saatavuudesta, hallinnon huolella toiminnallisen tason säilymisestä sekä suomalaisen yhteiskunnan ennustetulla aluekehityksellä ja siihen liittyvillä tekijöillä. Suuren painoarvon perusteluissa saavat kansalaiset ja heidän huolensa: kansalaisten todetaan olevan selvästi huolissaan tai selvästi toivovan. Toimijoiden osa näyttäytyy puheessa jokseenkin toivottomana: resurssit eivät anna myöten toimintojen tekemistä puhumattakaan toimintojen lisäämistä, vaikka tarve olisikin olemassa. Etenkin viranomaisnäkökulmasta toimintaa suunnitellaan niin alueellistumisen kuin globalisaationkin ristipaineessa ja kummastakaan ei tunnuta oikein saavan otetta.

Resurssit ennen kaikkea -puheessa kannetaan huolta siitä, kuinka ”me”, toimijat, kykenemme jatkossa täyttämään erilaiset odotukset ja tuottamaan palvelut, kun toiminta maksaa ja on kallista. Yhtenä ratkaisuna esitetään tulevaisuuden parempaa ennakointia:

”Niin, kaikkeehan ei voi, eikö niin, kaikkee ei voi ennakoida, että sit vaan ehkä pitäis pitää nykyistä paremmin osata jatkossa määritellä ne riskit ja tehdä tietoisia ratkaisuja, että mihin riskeihin ennakoidaan tai pyritään ennakoimaan ja pyritään vaikuttamaan.” (V1, 6)

Toisaalta tämä ennakointityö nähdään kuitenkin samanaikaisesti ehdollisena ja hieman etäisenä asiana, josta vastuu on pikemminkin jollakulla muulla kuin itsellä. Samalla puhuja ikään kuin hakee kuulijalta hyväksyntää mielipiteilleen (eikö niin) – monenlaista pitäisi tehdä ja tietoaakin on siitä, mitä pitäisi tehdä, mutta silti ko. tekeminen näyttää ehdollisena syystä tai toisesta.

Toisena selviytymisstrategiana nähdään sopeutuminen ja olemassa olevan tilanteen hyväksyminen:

”Ja sitten, ja toiset on semmosia, että pakko vaan hyväksyä, että kaikkee ei voi, koko maailmaa ei voi niin sanotusti pelastaa... Yks iso ongelma on se, että resurssit niukkenee, ja on koko ajan tiukempaa, on koko ajan vaikeampi huolehtia kaikista tehtävistä, mutta sitten ei pystytä priorisoimaan. Ei poliittiset päättäjät, ei hallinnon sisällä, ei kukaan oikein osaa priorisoida, että mitä tehdään ja mitä jätetään tekemättä.” (V1, 6)

Sopeutumista ja tilanteen hyväksymistä perustellaan resurssien jatkuvan niukkenemisen aiheuttamalla tilanteella sekä sillä, että kukaan ei kykene tekemään päätöksiä sen suhteen, miten niukkenevat resurssit ja palvelut suhteutetaan toisiinsa.

Kolmanneksi selviytymisstrategiaksi kerrotaan organisaatioiden ja rakenteiden uudistaminen:

”Uudistuksen tavoitteena on rahan säästäminen, löytää, että minkälaisilla organisaatorisilla ratkaisuilla saatais, pystyttäis toisaalta ylläpitämään toiminnallisen toimintakyky mutta tekemään se halvemmalla kuin aiemmin.” (V1, 9)

Strategian perustuu sille, että toiminnallinen toimintakyky säilyy, mutta palvelut tuotetaan halvemmalla kuin aiemmin.

Neljäntenä selviytymiskeinona esitetään yhteistyön lisäämistä muiden toimijoiden kanssa. Tällöin viitataan ennen kaikkea siihen, että pyritään yhdessä ennalta ehkäisemään turvallisuuteen liittyviä ongelmia.

Kansalaiset määrittävät resursseja koskevassa puheessa kahdella tavalla. Toisaalta kansalaiset määrittävät suhteellisen passiivisiksi toiminnan kohteiksi, joilta viedään erilaisia asioita:

useimmiten erilaisia palveluita resurssien niukentuessa tai yhteiskuntakehityksen seurauksena. Tai kohteina, joille aiheutetaan kustannuksia ei-fiksiilla toimintatavoilla tai toiminnalla, mikä on seurausta hallinnollisista päätöksistä. Kansalaisten tehtäväksi jää puheessa olla huolissaan, toivoa tai olla tietämättömiä. Samanaikaisesti viranomaisten kerrotaan yrittävän tehdä asioita (esimerkiksi tiedottaa), heidän kerrotaan rohkaisevan, osallistavan, tuottavan palveluita fiksusti ja tekevän asioita, jotka hyödyttävät kansalaista.

Toisaalta toimijat haluaisivat nähdä kansalaisten myös huolehtivan omasta turvallisuudestaan. Vastuu tästä kansalaisten aktiivisuuden lisäämisestä kerrotaan olevan viranomaisilla ja viranomaiset ovat se taho, joka myös päättää kansalaisten toiminnan rajoista.

”Niin varmasti siitä pitäis huolehtia, että ihmiset tekee sen, mitä tehtävissä on, mitä he omin toimin pystyy tekemään, suojaamaan kotiansa, suojaamaan... eiks niin, siis tämmösillä hyvin yksinkertaisilla toimenpiteillä pystyy kyllä pystyy ihmiset suojaamaan. Ja musta sillon, jos ja kun se pystytään tekemään ja ennaltaehkäisemään, niin miksipä ei, ei sitä voida velvottaa mutta voi, kun olis keinoja rohkasta enemmän sitten kansalaisia siihen.” (V1, 10)

Puhuja kuitenkin kokee hieman neuvottomuutta ja keinottomuutta sen suhteen, miten kansalaisten omatoimista varautumista voisi edistää ja rohkaista. Kyse tuntuukin olevan enemmän toiveesta tai ideasta, kuin varsinaisesta kansalaisten vastuuttamisesta.

Resurssit ennen kaikkea -puhetavan tausta rakentuu 1990-luvun alun jälkeen suomalaisessa yhteiskunnassa alkaneeseen murrokseen, jossa siirryttiin alue-eroja tasoittavasta ja valtiotäätelyä korostavasta politiikasta kohti markkinoiden avaamista ja kilpailukyypolitiikkoja korostavaan toimintamallia. Tämä tarkoitti esimerkiksi niin globaalien kuin Suomen sisäistenkin metropolialueiden voimistumista, mutta samanaikaisesti myös kansallisvaltioiden merkityksen vähenemistä. Yhteiskunnallisten päätösten ja muutosten perusteena käytetään kilpailukyypuhteiskunnassa ensisijaisesti taloudellisen kilpailukyyn parantamista ja jatkuvaa muutoksiin sopeutumista. Kilpailukyky onkin keskeisin päätöksenteon ja toiminnan peruste. (ks. esim. Moisio 2012.) Resurssit ennen kaikkea – puhetavan voidaan ajatella pohjaavan kilpailukyypuhteiskunta-ajattelulle.

Uudet uhkat haastavat -puhetapa

Uudet uhkat haastavat -puhe rakentuu keskustelulle siitä, miten uudet ja toisaalta perinteiset uhat arvioidaan yhteiskunnassa. Puheessa esitetään toistuvasti huoli siitä, että uusiin uhkiin (liite 4) varautumisen pelätään vievän resurssit perinteisten uhkien torjumiselta. Puhe voidaan tulkita jonkinlaiseksi uhkiin varautumisen priorisointikeskusteluksi.

”No tietysti tällä hetkellä vähän jo muotisanaksi tullut tämä tietotekniikan kyberuhat, niin ne nyt on ilman muuta semmosia uuden ajan uhkia, jotka perinteisen suunnittelun piiriin ei oo kuulunut, eikä tietysti ymmärrettävästikään kun ne nyt on vasta viimeisen viiden vuoden aikana tähän ilmaantunut... niin tämäntyppisiä uhkia nyt sit tulevaisuuteen varmaan tulee. Eli vanhat uhat ei sinällään poistu. Ne edelleen varmaan on siellä takana ja niihinkin pitää varautua. Mutta tulee uusia uhkia tämmösiä erilaisia kun mihinkä on totuttu.” (V4, 5)

Uudet uhat erottuvat perinteisistä uhista siinä, että ne eivät kuulu perinteisen varautumissuunnittelun piiriin. Toiseksi, ne määritellään erilaisiksi kuin perinteiset uhat: niihin ei ole totuttu. Niistä ollaan tultu tietoisiksi vasta viime vuosina.

*”Jos mä ajattelen tällä hetkellä näitä uhkakuvia, niin se mitkä pyörii pöydällä, niin on kaikki tämmöset kyberit ja hybridit sodankäynnit ja tietoverkkorikollisuus ja täntyyppi-
set. Ja ne on varmaan tämmösiä pop-aiheita. Mutta sitten mä mietin semmostakin
asiaa, että onkohan nää sitten kuitenkin niitä kaikkein kriittisimpiä ihmisten turvalli-
suuden kannalta, vai olisko ne nyt sitten kuitenkin tämmösiä tiettyjä perus kysymyk-
siä, jotka on siis ihmisten turvallisuus semmosissa paikoissa, missä ihmisiä on pal-
jon. Puhutaan kauppakeskuksissa. Eikä sielläkään nyt pelkästään ampumiset, yleisö-
tapahtumat ja sitten yleensä ehkä tämmönen kriittinen on tän yhteiskunnan infran toi-
mivuus. Ja musta siinä ei tartte mennä edes niihin hybridit juttuihin, vaan sähköverkot
ja siihen liittyvät viestinnän yhteydet sitä kautta rahatalouden hoito.” (V3, 1)*

Uudet uhat haastavat -puhetapa keskittyikin pitkälti perinteisten uhkien ja varautumisen puolustamiselle. Puheessa toistuvasti asetetaan perinteiset ja uudet uhat, mutta myös yksilö ja yhteiskunta vastakkain.

”Ja sinnehän voi tulla banaaninkuoreen liukastuminen, niin se on se suurin uhka yksilön kannalta. Mutta yhteiskunnan kannalta katastrofaalista on se, että jos me ollaan ydinsodan uhri tai sitten, että meihin vaikuttaa tänkaltaisia isoja asioita, niin niitten punnitseminen samoissa koreissa, niin se ei oo yhteismitalista.” (V1,4)

Vastakkainasettelussa vastinparit ovat hyvin epäsuhtaisia, mitä kautta puheessa osoitetaan asioiden tärkeysjärjestystä ja mittakaavaeroja. Epäsuhtaisia rinnastuksia tehdään siitä huolimatta, että erityyppisten asioiden rinnastamisen vaikeus otetaan useaan otteeseen puheeksi ja todetaan, että uhkien mittakaava poikkeaa toisistaan (V2, 7).

”Sitten mennään tosiaan tänne ulkoisen turvallisuuden puolelle elikkä puolustukseen ja mennään sisäiseen turvallisuuteen, mennään kaikkeen tämmöseen näihin uusiin ilmiöihin varautumiseen esimerkiks. Ja sit näis uhkissa vielä, että mikä koetaan uhkaks, niin on merkittävää se, että kuinka iso se on tai miten todennäkinen se on. Ja eihän valtio voi jättää varautumatta siinä sillä tavalla, että se ajattelee, että koska nyt ei oo ollu 70 vuoteen sotaa, niin ei sitä tulekaan. Taikka ydinvoimala ei oo koskaan räjähtänyt tai ei oo mitään ongelmaa ollu Suomessa, ei sitä tuu jatkossakaan. Eli tää todennäköisyys kertaa sit se vaikutus, niin seki on hyvin haastava.” (V2,3)

Ongelmana on se, miten uhkia tulisi suhteuttaa toisiinsa: tarkastellaanko vaikuttavuutta ja todennäköisyyttä vai molempia tai jotakin aivan muuta. Toisaalta myös globalisaatio ja toimintaympäristön muutos tuo kaukaisetkin uhat lähelle ja pakottaa pohtimaan uhkien ja niiden erilaisia vaikutuksia kansalaisten arkeen:

*”Mut ehkä ylipäättään viime vuosikymmeninä, siis semmonen globaali epäva-
kaus ja maailman tilanne, niin on ehkä vielä voimakkaammin. Varmasti aina
on, 70-luvullakin pelätty ydinsotaa ja muuta, mutta ehkä niistä on tullu semmo-
sia konkreettisempia, että kun Syyriassa taistellaan, niin se vaikuttaa sitten
meihin, se tulee enemmän iholle ja lähelle. Tai sitten joku, et kun matkailu kas-
vaa, niin yhtäkkiä me voidaan olla sen tsunamin uhreja suomalaisetkin, vaikka
se ei oo, se oli 70-luvulla varmaan vielä ihan. Ja samoin sit nää ruokakriisit ja
muut, et kun me ollaan riippuvaisia enemmän sitten jostain. Jos sato meneekin
jossain heinäsiirkojen vuoksi, niin se voikin vaikuttaa sitten. Tavallaan sellaset
ehkä on tullu kuvioihin enemmän mukaan.” (V5, 4)*

Puheessa myös asetetaan kyseenalaiseksi se, mitä turvallisuuteen liittyvillä käsitteillä tarkoi-
tetaan ja miten ne määritellään. Toisin sanoen pohditaan, ymmärtävätkö kaikki ihmiset käyte-
tyt käsitteet samalla tavoin vai puhutaanko eri asioista (V2, 2). Turvallisuuteen liittyvien käsit-
teiden kerrotaan olevan kontekstisidonnaisia ja käsitteiden määrittely nostetaan esille. Uudet
käsitteet ja myös uhat kerrotaan vaikeiksi hahmottaa ja ymmärtää.

Myös resurssien jakautumisesta ja talouden määräävyydestä puhutaan, mutta näkökulma on pääasiassa yleinen ja periaatteellinen, koko yhteiskuntaa ja sen arvoja koskeva. Puhe poikkeaa aiemmin esitellystä Resurssit ennen kaikkea -puheesta, jossa resurssipuhe painottui oman toimialan selviämiseen ja toimintavalmiuden säilyttämisen kaltaisiin asioihin. Eli va- kautta käsittelevässä puheessa kyse on koko yhteiskunnan varautumisesta ja resursoinnista.

”Ja mä edelleen korostaisin, että jos pitää yks semmonen yks suurin uhka tässä on nimenomaan se, että tää talous aiheuttaa sen, että me emme, meillä ei oo käytössä riittävästi varoja varautumiseen, että me voimme kohottaa tätä turvallisuudentasoa, mihin se sitten lohkoon liittykin - terveysuhkiin vastaami- sesta ja niin edelleen, että tavallaan viranomaisilla ei oo käytössä resurssia, jonka he tehtäviensä puitteissa vois suunnata siihen varautumiseen. Se on se suurin uhka tämmösenä kokonaisuutena.” (V2, 7)

”Kyllähän tohon talouteen kytkeytyy paljon, et kuinka paljon yhteiskunta tän talouden takia käyttää resursseja varautumiseen yleensäkin. Eli sitä kautta tu- lee sitten ja sieltähän putoo monta asiaa.” (V2, 2)

Uudet uhat haastavat -puheessa kansalaisten ja toimijoiden roolit ovat jokseenkin kahtiaja- kautuneita. Tavallinen kansalainen määrittyy lähiympäristöstään ja arjestaan kiinnostuneeksi kansalaiseksi, joka haluaa edistää lähellä olevia asioita. Kansalaisten kerrotaan kokevan tur- vattomuutta, elleivät saa yhteiskunnan lupaamia palveluita. Puheessa tavallisella kansalai- sella ei ole kokonaiskäsitystä turvallisuuteen liittyvistä asioista.

Toisaalta tavallisten kansalaisten lisäksi puheessa kuvataan kansalaisryhmiä, jotka ovat kiin- nostuneet turvallisuuskysymyksistä ja osallistuvat aktiivisesti keskusteluun turvallisuudesta. Myös naisten ja miesten välillä kerrotaan olevan eroja suhtautumisessa turvallisuuteen.

Toimijat ja viranomaiset eroavat tavallisista kansalaisista puheessa siinä että he ovat kiinnos- tuneet koko yhteiskunnasta, eivät vain lähiympäristöstä. Lisäksi toimijoilla on tietoa, jota muilla ei ole ja jota he jakavat tarvittavassa määrin kansalaisille. He myös opettavat kansalai- sille valmiuksia, suojaavat kansalaisia ja takaavat turvallisuuden. Lisäksi toimijoiden tehtä- vänä on lisätä kansalaisten yhteistoimintaa. Toimijat kantavat myös huolta siitä, että kansa- laisten luottamus toimijoihin säilyy.

Myös uudet uhkat haastavat –puhetavan voidaan ajatella rakentuvan toimintaympäristössä ja sitä kautta turvallisuustoiminnassa tapahtuneille muutoksille. Julkisen sektorin murros käyn- nistyi Suomessa jo 1980-luvulla, mutta varsinkin 1990-luvun alun lama vauhditti kehitystä. Kuntarakenne on ollut syvässä murroksessa jo jonkin aikaa ja julkisia palveluita on kar- sittu, ulkoistettu, kehitetty ja purettu vauhdilla. Toimijakenttä on kokonaisuudessaan muutok- sessa. Esimerkiksi järjestötoimijat ovat yhä useammin palveluntuottajia, joilta julkinen sektori ”tilaa” palveluita (esim. Saukkonen 2013). Samanaikaisesti erilaiset turvallisuuteen liittyvät riskit ja uhat ovat muuttaneet muotoaan. Sisäinen ja ulkoinen turvallisuus eivät ole enää erilli- siä, vaan monin eri tavoin yhteenkietoutuneita, sisäkkäisiä ja rinnakkaisia. Neuvostoliiton ro- mahduksen jälkeen uskottiin kahden suurvaltablokin välisen maailmansodan mahdollisuuden olevan ohi. Viimeaikaiset Lähi-idän levottomuudet, islamististen äärijärjestöjen toiminta sekä Ukrainan kriisi ovat kuitenkin nostaneet maailmasodan mahdollisuuden uudelleen yhteiskun- nallisen keskustelun ja varautumisen keskiöön. Lisäksi perinteisten uhkakuvien rinnalle on tullut joukko uusia uhkia suomalaisen yhteiskunnan jakautumisesta aina kyberuhkiin ja terro- rismiin (VN 2010).

Suomi vakaa yhteiskunta -puhetapa

Suomi vakaa yhteiskunta -puhe rakentuu ajatukselle Suomesta toimivana ja järjestäytyneenä yhteiskuntana, jossa eri tahot hoitavat turvallisuuteen liittyviä asioita. Asioiden koordinoinnista huolehditaan ja järjestelmä toimii. Järjestelmän kerrotaan perustuvan perinteiselle varautumiselle, jota on tehty pitkään ja jota tehdään edelleen (V4,7) Puheessa korostetaan eri toimijoiden rooleja ja tehtäviä osana järjestelmää sekä sitä, että kaikilla toimintaan osallistuneilla on selkeä käsitys omasta tehtävästään.

”Me tehdään paljon töitä elinkeinoelämän kanssa ja aluehallinnon ja erityisesti kuntien kanssa.. Kunnathan sitten itse tietysti kahlaa ja tuntee sen oman asiansa, että nää kaikki asiat on jollain tavalla huomioitu, että osataan sitten operoida... Sitten tietysti tulee aluepelastuslaitokset, joilla on oma roolinsa sillä alueella mikä on heidän vastuunsa. Ja antaa sitä ensivastetta. Samalla tavalla tietysti terveydenhuolto miten se nyt sitten tuleekin sote-alueet tulee olemaan järjestetty. Mutta yhtäkaikki niin kyllähän koko Suomen se tulee joka tapauksessa kattamaan. Onhan nää valtiolliset tai kunta tai maakuntatasoset järjestelmät läpi koko maantieteellisen Suomen olemassa. Ja se viimeinenkin mökin mummo tietysti täytyy sieltä jollain tavalla jonkun viranomaisen aina huolehtia, että ei se sinne sitten jää. Mikä se onko se sitten turvallisuutta tai onko se jotain muuta, niin se tota sit vähän kysyä, että mitä tolla turvallisuudella halutaan ymmärtää, mutta ensimmäinen asia on tässä turvallisuudessa se, että maan rajat on hyvin hallussa ja sehän tuo ensimmäisen turvallisuuden. Seuraava on tietysti se kuntatasolla tuleva turvallisuus.” (V4, 7, 11)

Turvallisuus määrittyy selkeänä kokonaisuutena, jonka huolehtimisessa jokaisella toimijalla on oma roolinsa. Järjestelmä käsittää koko maan ja se rajautuu valtion rajoihin. Viranomainen on se, joka viimekädessä aina huolehtii, että kaikki ovat turvassa ja turvallisuus säilyy. Toiminnan ja järjestelmän toimivuuden kerrotaan perustuvan myös sille, että erilaisia tilanteita ennakoidaan ja niihin varaudutaan suuntaamalla resursseja jo proaktiivisesti kohteisiin etukäteen. (V4, 5) Järjestelmässä tapahtuu myös asioita, joihin ei osata ennalta varautua. Toisaalta puheessa todetaan, että tällaiset tilanteet tiedetään ja ne ovat arkisia, rutiinimaisia tilanteita tai tapauksia:

”Normaali elinkeinotoimintahan ei se on sitten tätä satunnaista häiriköintiä, että joku menee Siwaan ja ryöstää kassalta 20 euroa. Siihen on tietysti vaikea varautua.” (V4, 7)

Järjestelmän vakautta perustellaan myös sillä, että asiat toimivat. Esimerkkinä toimivuudesta käytetään puheessa ruokaturvallisuutta ja sitä, että Suomessa ei ole vakavia tartuntatauteja (V5, 3). Lisäksi se, että Suomessa ei ole sattunut laajoja turvallisuuteen liittyviä ongelmia, mistä syystä viranomaistoiminta ei ole joutunut arvostelun kohteeksi, ja tä kansalaisten luottamus viranomaisiin on vahva, perustelee puheessa käsitystä Suomesta vakaana yhteiskuntana.

”Niin meillä ei oo mitään sellasta sattunut, joka antais ihmisille aiheen odottaa, että viranomaiset ei pärjäis. Mä en tiedä, mistä se luottamus syntyy...Mutta se että se on niin suuri, niin se varmaan kertoo johtaa nimenomaan siihen, että kun ihmiset luottaa viranomaisiin. Suomessa ei oo tapahtunut mitään, että perus turvallisuus olis järkkynyt..Nää varmaan kertoo jostain tästä meidän yhteiskunnan vakaudesta ja siitä, että meillä edes nää sääongelmat ei näyttäydymällä tavalla. Ne on aina jotain muiden juttuja tsunamit on jossain muualla ja pyöränmyrskyt on jossain muualla ja Suomessa on vaan tämmöstä. Niinkun on ollutkin. Näin mä sen tulkitsen.” (V3, 2)

Paitsi viranomaisten toiminta myös Suomen maantieteellisen sijainnin kerrotaan tuottavan vakautta. Mielenkiintoista vakaa yhteiskunta -puheessa on kuitenkin se, että puheessa ei oteta

kantaa pohjoismaisen hyvinvointivaltion tai tasa-arvoisen, luottamukseen perustuvan yhteiskuntamallin merkitykseen vakauden tuottamisessa tai ylläpitämisessä. Uudentyyppisiä uhkia nähdään olevan tulossa, mutta niitä ei nähdä yhtä kriittisinä kuin perinteisiä uhkia.

Myös tässä puhettavassa uudet ja perinteiset uhat asetetaan vastakkain: puhutaan esimerkiksi ”päivän agendan mukaista uhista” erotuksena perinteisille uhille (V3, 1). Erotuksena Uudet uhat haastavat -puheeseen on se, että puheen ydin on sen korostamisessa, että Suomi on vakaa yhteiskunta. Puheessa uusien uhkien uhka kansalaisille ei määrity yhtä merkittäväksi kuin perinteisten uhkien uhka. Ylimalkaan uhkat nähdään puheessa pääsääntöisesti hallittavina: suurimpana ympäristökatastrofin aiheuttajana nähdään ydinvoimaonnettomuus, jota kuitenkin pidetään epätodennäköisenä sekä öljyonnettomuus, jonka vaikutukset todetaan paikallisiksi. Myös yksittäisiin henkilöihin kohdistuvat turvallisuusuhat nähdään vähäisinä. Turvallisuuteen kohdistuvien uhkien kerrotaan olevan alueellisia, ei valtakunnallisia. Se, mitä pidetään mahdollisena, ei-hallittavana uhkana, ovat pitkäkestoiset skaalautuvat onnettomuustilanteet, jotka saattavat sisältää monenlaisia ketjureaktioita ja turvallisuuteen liittyviä tilanteita ja riskejä (V3,4).

Lisäksi vakaus -puheessa tuodaan pariinkin kertaan esille ristiriita ihmisten turvallisuuden tunteen ja toisaalta tutkimusten ja viranomaisten tuottaman, tutkittuun tietoon perustuvan turvallisuuskehityksen välillä:

”Mutta että kun on kattonut näitä tutkimustuloksia, niin ihmisethän tai keskusteluissahan kokoajan tuntuu siltä, että Suomi on turvattomampi. Ja sitten kun tulee niitä lukuja, niin itse asiassa väkivaltarikollisuus on vähentynyt. Onnettomuudet on vähentynyt suuret onnettomuudet on vähentynyt. Lapsien kuoleminen onnettomuuksissa on vähentynyt mun elinaikana aivan dramaattisesti. Ja sitten vielä ulkopuolisen joutuminen fyysisen väkivallan kohteeksi, niin sehän on aika epätodennäköistä edelleenkin, vaikka kokoajan tulee semmonen mielikuva, että näin ei olis...Se olis mielenkiintosta tutkia, että miksi ihmiset ajattelee näin, että asiat menee huonompaan suuntaan, vaikka kaikissa pystytään todistamaan, että näin ei asia ole. Vai johtuuko se siitä, että mitä turvallisemmaksi yhteiskunta tulee, niin sen vähemmän siedetään turvattomuutta.” (V3,3, 4)

Toisin sanoen puheessa korostetaan, että ihmiset näkevät uhkia siellä, missä niitä ei ole (V5,1). Yhdeksi selitykselle heikentyneelle turvallisuuden tunteelle kerrotaan se, että ihmisten kyky sietää turvattomuutta tai muutoksia on heikentynyt.

”Ja jos tulee pieni häiriö, niin vois melkein niinkinpäin sanoa, että varmaan häiriötoleranssi on laskenut huomattavasti, mitä ehkä se on joskus männäaikoina ollut. Ihmiset on herkempiä häiriöille sillä tavalla, että kun juna on viis minuuttia myöhässä, niin se on jo iso asia. No jos pitää vaihtaa junaa ja ehtiä lentokoneeseen, niin se varmaan onkin, mutta ei kai se nyt muuten niin iso asia oo, jos se juna on viis minuuttia myöhässä, mutta harmittaahan se, jos se usein näin käy. Tämmöset on.” (V4, 3)

Kansalaiset määrittävät puheessa jokseenkin yliherkkinä kaikille mahdollisille arkisille poikkeamille. Tällä selitetään osaltaan sitä, miksi ihmiset kokevat esimerkiksi turvattomuutta. Toisaalta myös median rooli nostetaan esille turvattomuuden tunteen lisäämisessä.

”Kaikkein retuperäisin on julkinen keskustelu, joka menee tunteella ja eikä millään faktaperusteilla, et sellaset pääsee ääneen tahot, joilla ei oo kompetenssia arvioida turvallisuuteen liittyviä uhkia. Mun mielestä esimerkiksi median se vaatimus, että mukamas pitää olla tasapuolinen ja päästää ääneen joku vastapuolen edustaja, et jos me puhutaan turvallisuudesta vaikka, niin sit pitää päästää esiin se, jonka mielestä Suomi on hirmu turvaton, vaikka niitä nyt on vaikka se 11 prossaa. Niin sit se pitää kaivaa se vähemmistön edustaja siihen, että saadaan mukamas tasapuolinen keskustelu. Ehkä se ois yks, minkä mä

haluaisin muuttaa, että ihan kaikkia ei tarvii ja sitä semmosta tunnepohjalta ilman tietoo, et jos ei oo faktat kunnossa, niin ei niitä nyt tarviis levitellä niin voimakkaasti. Mut toki ne nykymaailmassa leviää.” (V5, 5)

Suomi on vakaa yhteiskunta - puheessa kansalaisia tarkastellaan kahdella eri tavalla. Toisaalta kansalaiset ovat toiminnan kohteita, joiden luona käy erilaisia auttajia tai joille tuotetaan palveluita. Kansalaiset voivat olla myös uusavuttomia, ylireagoivia tai he voivat olla täysin tietämättömiä turvallisuuteen liittyvistä asioista. Viranomaisten tehtävänä on auttaa ja vastata viimekädessä turvallisuuden ja vakauden säilymisestä. Toisaalta syylliseksi kansalaisten avuttomuudelle ja viranomaisriippuvuudelle kerrotaan se, että kansalaiset on opetettu siihen, että apua saa aina ja että viranomainen auttaa aina. Kuka tai mikä taho tähän on syyppää jää puheessa avoimeksi (puhutaan passiivissa). Lisäksi puheessa ollaan huolissaan sukupolvien välisistä eroista suhteessa turvallisuustaitoihin ja ns. city-kulttuurin lisääntymisestä perinteisten kansalaistaitojen kustannuksella.

Toisessa tavassa kansalaiset määritellään vastuun kantajina, jotka ovat velvollisia (täytyy) omaehtoisesti toimimaan turvallisuutensa puolesta ja varautumaan erilaisiin häiriötilanteisiin. Toisin kuin Resurssit ennen kaikkea -puhetavassa puheessa kansalaisten omatoiminen varautuminen ei ole ehdollista, vaan se on velvoittavaa, osa järjestelmän toimivuutta ja sitä kautta vakautta.

”Se on kai kuitenkin niin, että kansalaisten täytyy sitä vastuuta omasta elämästään kantaa lähtökohtaisesti. Semmonen yhteiskunta, jossa viranomainen huolehtii kaikesta sanotaan nyt vaikka vähän leikkisästi aamuhätyksestä ilta nukkumaan laittoon, niin se olis aika ikävä yhteiskunta, että kyllä se kansalainen lähtökohtaisesti täytyy kantaa vastuun siitä omasta perus toimeentulostaan, perus hyvinvoinnistaan ja yhteiskunta sitten tukee sitä, jos se kansalainen ei siihen yksinkertaisesti pysty tai sillä on vajaat kyvyt siihen asiaan. Mutta ei kai tämmösiä varsinaisia turvallisuustoimia niin ne on pitkälti viranomaistehävinä oltava, jos siellä nyt on poliisi, pelastustoiminta, rajavartiointi ja muuta tällasta.” (V4, 12)

Kansalaisen tulee kantaa vastuunsa omasta ja lähipiirinsä turvallisuudesta ja varautumisesta. Viranomaisen tehtäväksi määritetty vastuu järjestelmästä ja sen toiminnasta sekä varsinaisesta turvallisuustoiminnasta. Kansalaisen vastuu omasta ja lähipiirinsä turvallisuudesta sekä toisaalta viranomaisen varsinaisen turvallisuustoiminta sulkevat toisensa pois, eivätkä ole puheessa tekemisissä toistensa kanssa.

Suomi vakaa yhteiskunta -puhetavan voidaan ajatella jäsentyvän pohjoismaisen hyvinvointivaltio -ajattelun – tai pikemminkin sen puolustamisen - kautta, jossa valtiolla on keskeinen rooli kansakunnan turvallisuuden takaajana. Pohjoismaisen hyvinvointivaltioajattelun keskeisenä yhteiskuntapoliittisena lähtökohtana ja tavoitteena on ollut sosiaalinen ja alueellinen tasaaminen aina 1960-luvulta 1980-luvulle saakka. Hyvinvointivaltioajattelun ydin rakentuu ajatukselle, että kansalaisilla ei lähtökohtaisesti ole samanlaisia mahdollisuuksia ja resursseja, mistä syystä yhteiskunta tasaa resursseja. Tästä seuraa, että kaikilla on mahdollisuus hyvään elämään ja perustoimeentuloon.

Toisaalta luottamuksessa valtioon ja valtion kykyyn huolehtia turvallisuudesta on tapahtumassa murtumia, mistä tämäkin kyselytutkimus ja osittain myös haastattelut osaltaan kertovat. Yhtenä ideologisena siirtymän paikkana voidaan pitää resilienssi -ajattelun sisältämää käsitystä yksilöiden ja yhteisöjen vastuusta suhteessa omaan ja yhteisönsä selviytymiseen. Siirtymää perustellaan käsityksellä ympäröivän maailmamme keskinäisriippuvuuksista, kompleksisuuksista ja epävarmuuksista, mitkä aiheuttavat ennakoimattomuutta ja sitä kautta turvat-

tomuutta. Tämä riskilähtöinen ymmärrys maailmasta tuottaa uudenlaisen subjektin, jonka tulee kyetä - ja jolla on vastuu - sopeutumisestaan alati muuttuvaan toimintaympäristöönsä ja sen riskeihin. Vastuu siirretään yksilölle ja yhteisölle perusteena se, että perinteiset hallinnan keinot eivät enää toimi muuttuvassa ympäristössä. Turvallisuudesta tulee ajattelussa osa yksilön elämänhallintaa. Oletetun siirtymän voidaankin ajatella olevan ristiriidassa hyvinvointivaltio -ajattelun kanssa. (Ks. esim. Juntunen 2014.)

5.1 Kansalaisturvallisuuden rakentuminen eri puhetavoissa

Resurssit ennen kaikkea -puheessa kansalaisturvallisuuden voidaan ajatella jäsentyvän seuraavien asioiden kautta:

- niukkenevien resurssien
- uusien turvallisuushkien, joiden hallintaan ei ole välineitä
- lisääntyvien normien
- ”koko maailmaa ei voida pelastaa” –ajattelun
- rahan säästämisen
- organisatoristen ja hallinnollisten ratkaisujen
- kansalaiset ovat turvallisuustoiminnan kohteita, joille tuotetaan palveluita alati niukkevillä resursseilla, joilta vaihtoehtoisesti viedään palveluita tai joille suunnattuja palveluja tuotetaan typerästi
- ”ihmiset tekee sen, mitä tehtävissä on, mitä he omin toimin pystyy tekemään, suojaamaan kotiansa, suojaamaan”

Resurssit ennen kaikkea -puhetta leimaa kehityksen vääjäämättömyys, pakko, johon turvallisuustoiminnan(kin) on sopeuduttava. Merkittävä yksityiskohta puheessa oli politiikan poissaolo. Toisin sanoen hallituksen ”niukkuus luo luovuutta ja tehokkuutta”- ajatteluun ei puheessa viitattu.

Kansalaisella ei puheessa rakennu mahdollisuuksia vaikuttaa turvallisuustoiminnan kehitykseen. Kansalainen – jos haluaa - tekee turvallisuutta yksin, omin voimin, tavoitteenaan oman kodin suojaaminen. Resurssit ennen kaikkea -puhetavassa kansalaisturvallisuuden voidaan ajatella jäsentyvän yksilöllisenä turvallisuutena, jossa jokainen on vastuussa oman itsensä tai aivan lähipiirinsä turvallisuudesta. Resurssit vähenevät vähenemistään ja kilpailu kovenee.

Uudet uhkat haastavat -puheessa kansalaisturvallisuuden voidaan ajatella jäsentyvän seuraavien asioiden kautta:

- uusien ja perinteisten uhkien ristipaineessa, jonkinlaisena valinnan pakkona
- perinteiset uhkat ovat yhä kriittisimpiä, mutta näiden uhkien vaikutukset kuitenkin tiedossa ja niihin varaudutaan
- jakautuneena viranomaisiin ja kansalaisiin
- viranomaiset ottavat kansalaisia mukaan keskusteluun ja toimintaan siinä määrin, kun näkevät sen tärkeänä tai tähdellisenä.

Uudet uhkat haastavat -puheelle on leimallista uhkiin varautumisen prioriteettikeskustelu: puheessa käydään keskustelua siitä, mitkä uhista ovat tärkeimpiä tai vakavimpia. Tämä puhe on ennen kaikkea asiantuntijapuhetta, johon kansalainen ei kuulu. Puhetta leimaakin viranomaisten ja tavallisten kansalaisten kahtiajakautuneisuus. Siinä missä viranomaiset tarkaste-

levat yleistä yhteiskunnallista ja globaalia uhkakehitystä ja käyvät keskustelua uhkien priorisoinnista, kansalaiset ovat kiinnostuneet lähipiiriinsä tai omaan arkeensa kuuluvista asioista. Kansalaisturvallisuuden kentän voidaan ajatella laajentuvan puhettavassa edellä kuvatusta Resurssit ennen kaikkea –puhettavan kentästä koskemaan kansalaisen lähiturvallisuutta ja -ympäristöstä yksittäisen kansalaisen tai aivan lähimpien sijaan.

Suomi vakaa yhteiskunta -puheessa kansalaisturvallisuuden voidaan ajatella jäsentyvän seuraavien asioiden kautta:

- Suomi on vakaa yhteiskunta, jossa turvallisuusjärjestelmä toimii ja on kunnossa
- uusia turvallisuusuhkia on tullut ja tulossa (pop up –uhkia), mutta ne eivät ole yhtä tärkeitä kuin perinteiset uhat
- media luo turvattomuuden tunnetta ja ylläpitää keskustelua, joka voi tuottaa turvattomuutta
- hallitsemattomimpina uhkina nähdään ketjuuntuvat, skaalautuvat (suur)onnettomuudet, joiden vaikutuksia on vaikea arvioida etukäteen
- kansalaisten jakautuminen tietämättömiin uusavuttomiin sekä vastuunkantajiin
- muutospaineita vakaudelle aiheuttavat kansalaistaitojen ruostuminen, aluerakenteen keskittyminen, taloudellisten resurssien niukkeneminen, digitalisaatio sekä erilaiset rakenteelliset muutokset (ml. yksityistäminen).

Suomi vakaa yhteiskunta -puheelle on leimallista vallitsevan turvallisuusjärjestelmän vakauden perustelu. Perinteisiin uhkiin osataan varautua ja ne, joita ei pystytä ennakoimaan ovat suhteellisen rutiini- tai pienimuotoisia. Uusiin uhkiin ei osata varautua, mutta niiden uhkaa ei nähdä yhtä tärkeiksi kuin perinteisten uhkien (pl. skaalautuvat tilanteet). Suomi nähdään turvallisena ja vakaana yhteiskuntana ja turvattomuutta lietsoo lähinnä media. Sen sijaan lähitulevaisuudessa on näköpiirissä muutoksia, jotka saattavat horjuttaa vakautta. Kansalaisen tehtävänä on puhettavassa tehdä osansa ja huolehtia niistä tehtävistä, jota hänelle on viranomaisten toimesta osoitettu. Kansalaisturvallisuus jäsentyykin puheessa kahden erilaisen kansalaisryhmän kautta. Toisaalta ovat kansalaiset, jotka aktiivisesti kantavat ja ovat kykeneviä kantamaan vastuuta turvallisuudesta ja toimivat turvallisuuden, järjestelmän ja vakauden puolesta. Toisaalta ovat uusavuttomat, jotka odottavat, että viranomaiset tai muut vastuunkantajat pitävät heistä huolen. Tämä on mielenkiintoista suhteessa vallalla olevaan resilienssikeskusteluun, missä kansalaiset nähdään selvityjinä uhriutumisen sijaan.

Mielenkiintoista erilaisissa puhettavoissa on se, millaisia toimintamahdollisuuksia tai -kenttiä ne tarjoavat kansalaisille ja millaiseksi viranomaisten rooli tai tehtävä puheessa rakentuu. (Taulukko 5.)

Taulukko 5: Erilaisten puhetapojen jäsenyydet kansalaisesta ja viranomaisesta

Puhetapa	Jäsennys kansalaisista	Jäsennys viranomaisesta
Resurssit ennen kaikkea	Kansalaiset erilaisten toimintojen kohteena. Kansalaiset, joiden tulisi huolehtia itse itsensä ja aivan lähimpiensä turvallisuudesta viranomaisten määrittämässä puitteissa.	Viranomaiset yrittävät selviytyä edes jollakin tavalla palvelujen tuottamisesta niukkenevista resursseista huolimatta omalla toimialallaan.
Uudet uhkat haastavat	Tavalliset kansalaiset, jotka ovat kiinnostuneita vain arkensa ja lähiympäristönsä turvallisuudesta. Aktiiviset kansalaiset, jotka seuraavat turvallisuuskeskustelua.	Viranomaiset kokonaiskuvan ja -tilanteen ”zooaajina” ja toiminnan kohdentajina globaalisissa ja kansallisvaltioiden maailmassa.
Suomi vakaa yhteiskunta	Kansalaiset, jotka veloitettuja ja kykeneviä huolehtimaan omatoimisesti varautumisesta osana vakautta. Uusavuttomat kansalaiset, jotka odottavat, että viranomaiset huolehtivat heistä.	Viranomaiset vastuussa kansallisen järjestelmän ja sen osien toimivuudesta koko yhteiskunnassa.

6. KANSALAISTURVALLISUUDEN INDIKAATTORIT

Tutkimushankkeessa oli tarkoituksena kehittää indikaattoreita, joiden avulla voidaan mitata ja jäsentää kansalaisturvallisuuden sekä turvallisuustoiminnan tasoa. Hankkeessa kehitetty tiedonkeruuformaatti, kansalaiskysely tarkastelee turvallisuuden tunteen ja sisäisen turvallisuuden tilaa neutraalista näkökulmasta, jolloin siinä eivät painotu minkään hallintokunnan omat intressit tai painopistealueet. Kysely täydentää muita kansalaiskyselyitä ja tietolähteitä. Näiden eri tiedontuottajien tilastoja yhdistämällä on mahdollista koota niin kutsuttu turvallisuusbarometri, jota toistamalla kansalaisten turvallisuuden tilan kehittymistä on mahdollista seurata.

Turvallisuuden arviointi aloitetaan tyypillisesti arvioimalla ja määrittelemällä mahdolliset uhat sekä toimenpiteet, joita turvallisuuden tuottaminen vaatii²⁸ (Limnell et al. 2014, 34–35; ks. Niemelä 2008, 48–49; ks. Poliisin ennalta estävän..2014). Riski- ja uhka-analyysissä voidaan erottaa toisistaan suorat ja epäsuorat sekä rakenteelliset ja inhimilliset uhat. Riskitietoisuus voidaan muodostaa ”todennäköisyyslaskennalla”, jossa arvioidaan, millä todennäköisyydellä jokin uhka toteutuu ja kuinka laaja, pitkäaikainen tai pysyvä turvallisuusriski siitä aiheutuu. (Limnell et al. 2014, 108; ks. myös Airaksinen 2012, 68–70; Hanén & Huhtinen 2011, 15; Raitasalo & Sipilä 2007, 2, 13.)

SPEKissä on aikaisemmin kerätty erilaisia indikaattoreita, joilla mitataan turvallisuuden tasoa sisäisen turvallisuuden ohjelman puitteissa, EU:ssa, YK:ssa sekä kuntien turvallisuussuunnitelmissa²⁹ (Kekki 2014). Yksilöiden ja yhteisöjen turvallisuuden mittaamista sekä siinä tapahtuvien ajallisten muutosten havainnoimista vaikeuttavat useat tekijät. Ensinnäkin yksiselitteisiä ja relevantteja indikaattoreita, jotka kuvaavat turvallisuuden tunnetta tai turvallisuuden tasoa tai tilaa on hyvin vähän (ks. Mankkinen et al. 2014, 25). Olemassa olevat mittarit eivät esimerkiksi kattavasti huomioi alueellisia, kulttuurisia, yksilöllisiä ja kontekstisidonnaisia eroavaisuuksia. Yksittäiset tapahtumat voivat heikentää olennaisesti ihmisten turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta. (SM 2014/a, 10.)

Hankkeessa kootussa kansalaisturvallisuuskyselyssä turvallisuuden tunnetta indikoivat parhaiten seuraavat kysymyspatteristot:

- Sosiaalisten suhteiden ja tukiverkoston olemassaolo
- Luottamus siihen, että saa lähipiiristä apua tarvittaessa
- Luottamus tuntemattomien hyväntahtoisuuteen
- Luottamus yhteiskuntaan ja poliittisiin päätöksentekijöihin
- Erilaisten uhkien todennäköisyys
- Lasten ja vanhusten turvallisuus

²⁸ Esimerkiksi poliisin ennalta estävä toiminta perustuu tietojohtoisuuteen, joka pohjautuu menneeseen (tilastot), nykyhetken ja ennakoivaan tietoon pohjautuvaan tilannekuvaan. Poliisin ennalta estävän toiminnan strategian mukaan valtakunnallisesti ja alueellisesti analysoidun tiedon pohjalta voidaan tunnistaa ilmiöitä ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä sekä koordinoida toimintaa valittujen painopisteiden ja kohderyhmien määrittämisessä huomioidaan myös eri ryhmien erityistarpeet paikallisissa olosuhteissa. (Poliisin ennalta estävän..2014, 3.)

²⁹ Esimerkiksi Eurostat kerää tilastoja ja mielipidetutkimuksia väestöön ja sosiaalisiin olosuhteisiin liittyvistä kokonaisuuksista, kuten koulutukseen, terveyteen ja työturvallisuuteen, työllisyyteen ja toimeentuloon, sosiaaliturvaan, elämänlaatuun, nuorisoon, rikoksiin ja rikosoikeuteen sekä kulttuuriin liittyvistä tekijöistä eri Euroopan maissa.

Alla olevaan taulukkoon on koottu kansallisia kyselyitä sekä niissä käsiteltyjä teemoja, jotka kuvaavat yleisemmin kansalaisturvallisuuden tilaa sekä yksilöllistä turvallisuuden tunnetta.

Taulukko 6: Turvallisuuden tunnetta kartoittavat indikaattorit kyselyissä ja muissa tietolähteissä

TIETOLÄHDE	INDIKAATTORIT		
Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuustilasto Pronto	Tulipalot ja onnettomuudet hälytystehtävinä	Loukkaantuneet ja kuolleet	Vasteaika
Poliisibarometri (SM)	Luottamus viranomaisiin	Turvattomuuden kokeminen	Poliisitoiminnan laatu ja kehitys
Kansallinen rikosuhritutkimus sekä Nuorisoriikollisuuskysely (Krimo)	Rikoksen uhriksi joutuminen	Rikoksen pelko	
Kansallinen uhritutkimus (THL)	Tapaturmat	Loukkaantuneet ja kuolleet	
Poliisin tulostietojärjestelmä	Rikosten määrä	Katuturvallisuusindeksi	Vasteaika
Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta (MTS)	Maanpuolustustahto	Luottamus puolustusvoimiin	Uhkakuvat
THL:n alueellinen hyvinvointi ja terveys-kysely	Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuus	Elinolot ja hyvinvointi	
Nuorisobarometri (Nuorisotutkimusverkosto ja NUORA)	Luottamus viranomaisiin	Maanpuolustustahto	Osallisuus omaan elämään ja yhteiskunnalliseen toimintaan
Omatoimisen varautumisen kysely (SPEK)	Varautuminen ja selviytyminen erilaisista häiriötilanteista	Halukkuus osallistua turvallisuustoimintaan	

7. KESKEISET TULOKSET

7.1 Turvaa tuovat tekijät

Perhe, läheiset ihmiset ja muut ihmissuhteet nousivat kyselyssä yleisimmin nimetyiksi asioiksi, jotka tuovat vastaajille turvaa. Muita yleisesti nimettyjä tekijöitä olivat oma koti, toimeentulo, työ ja terveys. Turvaa tuottavat tekijät olivat miehillä ja naisilla sekä kaikissa ikäryhmissä samassa järjestyksessä terveyttä lukuun ottamatta, jonka iäkkäin ryhmä (65–78-vuotiaat) nimesi toiseksi tärkeimmäksi. Edellä mainittujen henkilökohtaista turvaa tuovien elämän peruspilareiden lisäksi vastauksissa korostuivat kaksi teemakokonaisuutta: viranomais- ja palvelurakenteet (mm. poliisi, palokunta, sosiaali- ja terveydenhuolto, eläke ja koulutus) sekä valtioliset tekijät (mm. rauhallinen, turvallinen, itsenäinen ja demokraattinen maa).

Yhdeksän vastaajaa kymmenestä piti Suomea turvallisena maana. Vastaajat pitivät myös omaa asuinalueitaan varsin turvallisena, sillä valtaosa oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että lasten on turvallista liikkua siellä ilman aikuisten valvontaa. Vastaajista runsas puolet piti maaseutua turvallisempaa kuin kaupunkia ja kolmasosa piti kaupunkia ja maaseutua yhtä turvallisena. Erilaiset tekijät, kuten alkoholin ja päihteiden käyttö, kerjäläiset sekä työttömyyden, köyhyyden ja huono-osaisuuden näkeminen aiheuttivat turvattomuutta naisissa enemmän kuin miehissä.

7.2 Osallisuus ja sosiaaliset verkostot

Valtaosa vastaajista ilmoitti, että hän pitää säännöllisesti yhteyttä muihin ihmisiin, voi kertoa avoimesti omista asioistaan ystävilleen ja kokee kuuluvansa johonkin yhteisöön tai ryhmään. Ystävien ja yhteisöjen läsnäolosta huolimatta 15 prosenttia vastaajista koki itsensä aika-ajoin yksinäiseksi ja yksinäisyyttä pidettiin vanhusten suurimpana turvattomuustekijänä. Edelleen valtaosa vastaajista arvioi saavansa läheisiltään tukea vaikeaan henkilökohtaiseen kriisiin, käytännön arkista apua esim. sairastapauksessa sekä taloudellista apua. Ilman käytännön arkista apua tai tukea vaikeaan henkilökohtaiseen kriisiin arvioi jäävänsä kolme prosenttia vastaajista. Ilman läheisten antamaa taloudellista tukea (n=405, joka vastaa 12 % kokonaisotoksesta) ilmoittivat jäävänsä erityisesti vanhemmat ikäluokat, maaseutumaisissa kunnissa ja haja-asutusalueilla asuvat tai matalasti koulutetut henkilöt. Kyselyyn vastanneista 27 prosentilla oli vaikeuksia kattaa menot kotitalouden tuloilla, 55 prosenttia selviytyi helposti ja 18 prosenttia hyvin helposti. Kansalaisten mahdollisuuksissa on siten suuria eroja selviytyä häiriötilanteiden aiheuttamista taloudellista rasituksista tai avustaa läheisiään tällaisissa tilanteissa.

Runsas puolet vastaajista uskoi, että hänen naapurustossaan on henkilöitä, jotka ovat valmiita puuttumaan asuinympäristössä tapahtuvaan rikokseen tai häiriköintiin. Vanhin ikäryhmä epäili nuorempia useammin, ettei naapurustossa ole tällaisia henkilöitä. Suurissa yli 100 000 asukkaan kaupungeissa naapureiden väliintuloon uskottiin harvimmin, samoin Etelä-Suomessa verrattuna muuhun Suomeen. Vastaajat ilmaisivat usein itse olevansa valmiita estämään tai lopettamaan näkemänsä rikoksen tai häiriköinnin.

7.3 Selviytyminen häiriötilanteista

Kartoitettaessa erilaisista häiriötilanteista selviytymistä, vastaajat selviytyisivät parhaiten ilman julkista liikennettä (87 prosenttia yli viikon tai jopa pidempään) ja heikoiten ilman juoksevaa vettä (22 prosenttia alle vuorokauden). Kuusikymmentä prosenttia vastaajista selviäisi ilman juoksevaa vettä enintään kaksi vuorokautta. Vastausten perusteella ilmenee, että ihmiset eivät ole varanneet kotiinsa vettä, sillä noin joka viides vastaajista ilmoitti selviytyvänsä vain alle vuorokauden ilman juoksevaa vettä. Ruokatarvikkeiden varastoiminen on huomattavasti yleisempää, sillä joka viides vastaajista uskoi selviytyvänsä yli viikon ilman ruokakaupassa käyntiä. Huonoiten ilman vettä ja ruokakaupassa käyntiä arvelivat selviytyvänsä ne, joiden tulot riittivät vain suurin vaikeuksin kattamaan menot. Noin puolet vastaajista ilmoitti selviytyvänsä ilman sähköä korkeintaan kaksi vuorokautta. Mitä pienemmässä kunnassa tai kauempana keskustasta vastaaja asui, sitä paremmin hän arveli selviytyvänsä esimerkiksi ilman sähköä. Miehet arvelivat selviytyvänsä erilaisista häiriötilanteista paremmin kuin naiset.

7.4 Erilaisten uhkien todennäköisyys

Kyselyssä esitettiin erilaisia tilanteita, joista kysyttiin, kuinka todennäköisinä vastaajat pitivät niitä seuraavan kolmen vuoden aikana. Puhelinhaastattelut tehtiin helmi-huhtikuussa ennen eduskuntavaaleja sekä turvapaikanhakijoiden laajamittaista maahantuloa. Osaa uhista saatettaisiin siten pitää huomattavasti todennäköisenä, jos aineisto olisi kerätty myöhemmin syksyllä.

Kaikkien todennäköisimpänä uhkana vastaajat pitivät ennen kaikkea taloudellisen taantuman pitkittymistä. Myös hallituksen sisä- sekä ulkopoliittiset päätöksentekoa oleellisesti vaikeuttavat ongelmat nousivat vastaajien mielestä muun muassa terrorismia tai pakolaistulvaa todennäköisemmäksi. Useampi kuin joka kymmenes piti ympäristökatastrofin mahdollisuutta ja energiansaannin ongelmia melko tai erittäin todennäköisenä. Vähäisimpinä uhkina vastaajat pitivät sodan uhkaa sekä vakavia tartuntatauti-epidemioita. Mielenkiintoineen havainto on se, että esitettäessä erilaisten ulkopoliittiseen tai yhteiskunnan hyvinvointiin ja toimintakykyyn liittyvien uhkatilanteiden todennäköisyyttä, ilmaston ääri-ilmiöt eivät nousseet kovin korkealle (15 % piti todennäköisenä). Kyselyn toisessa osiossa, jossa käsiteltiin erilaisia turvattomuustekijöitä, yli puolet (53 %) vastaajista arvioi vahinkoa aiheuttavien säätilanteiden yleistyvän. Tämä osoittaa, että kansalaiset arvottavat erilaisia uhkatilanteita eri tavalla ja ympäristöasiat eivät ole vakavuudeltaan yhteismitallisia sellaisten uhkatilanteiden, kuten pitkittyneen taloudellisen taantuman tai terrorismin kanssa.

Niiden osuus, jotka eivät pitäneet edellä mainittuja tilanteita todennäköisenä eivätkä epätodennäköisinä, oli useassa kysymyksessä hyvin korkea. Hallituksen sisä- ja ulkopoliittisten vaikeuksien osalta epätietoisien osuus oli lähes puolet. Taloudellisen taantuman, energiansaannin sekä ilmaston ääri-ilmiöiden aiheuttamien ongelmien todennäköisyydestä ei joka kolmas ollut samaa eikä eri mieltä. Muiden ilmiöiden todennäköisyydestä joka neljäs oli epävarma.

Eri tilanteiden todennäköisyyttä tarkasteltiin suhteessa siihen, kokiko vastaaja eduskunnan huolehtivan riittävästi Suomen ja suomalaisten fyysisestä turvallisuudesta. Ne vastaajat, joiden mielestä eduskunta ei huolehdi riittävästi edellä mainituista asioista pitivät erilaisten uhkien todennäköisyyttä Suomessa seuraavan kolmen vuoden aikana korkeampana kuin ne, joiden mielestä eduskunta huolehtii riittävästi.

7.5 Yhteiskunnan turvallisuus ja oikeudenmukaisuus

Enemmistö kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että valtiolla on keskeinen rooli kansalaisten fyysisen turvallisuuden takaamisessa ja toimeentulon turvaamisessa. Keskimäärin joka kolmas arveli, että valtiolla on jatkossa entistä vähemmän mahdollisuuksia taata kansalaisten fyysinen turvallisuus ja riittävä toimeentulo. Huomion arvoista on se, että suurin osa vastaajista ei ollut samaa eikä eri mieltä siitä, onko valtiolla jatkossa entistä vähemmän mahdollisuuksia taata edellä mainitut asiat. Miesten ja naisten mielipiteet olivat yhtäläiset koskien valtion keskeistä roolia suhteessa fyysiseen turvallisuuteen, mutta toimeentulon turvaamisen osalta naiset pitivät valtion roolia keskeisempänä kuin miehet.

Keskimäärin joka kolmas oli sitä mieltä, että eduskunta huolehtii riittävästi Suomen ja suomalaisten fyysisestä turvallisuudesta. Korkeammin koulutetut olivat useammin kuin matalammin koulutetut sitä mieltä, että eduskunta huolehtii riittävästi kansalaisten turvallisuudesta. Mitä isompi vastaajan asuinpaikka oli ja mitä enemmän hän oli opiskellut, sitä harvemmin hän arveli eduskunnan panostavan liikaa muiden maiden asioihin. Kriittisimmin vastasivat ne, joiden tulot eivät riittäneet kuukausittain menojen kattamiseen.

Enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että rikoksentekijät saavat Suomessa liikaa ymmärrystä. Sen sijaan vähemmistö arvioi rikoksen uhrien saavan useimmiten oikeudenmukaista kohtelua. Ainoastaan vajaa kolmasosa vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä, että Suomessa asuviin ulkomaalaisiin voi luottaa. Ainoastaan puolet vastaajista oli jokseenkin tai täysin eri mieltä siitä, että kaikki Suomen kansalaiset ovat tasa-arvoisia. Ihmisten eriarvoistumista keskeisenä turvattomuustekijänä Suomessa piti reilusti yli puolet vastaajista. Vastavasti valtaosa koki asuinalueiden eriarvoistumisen kasvavana ongelmana Suomessa.

Ainoastaan kolmasosa vastaajista luotti saavansa vanhuksena hyvää ja arvokasta hoitoa ja kolmasosa ei luottanut tähän. Suurkaupungeissa (yli 100 000 asukasta) jopa 40 prosenttia epäili vanhustenhoidon tasoa siinä vaiheessa, kun itse on sen tarpeessa. Vanhusten suurimpina turvattomuustekijöinä nähtiin yksinäisyys, ulkopuolisen avun riittämättömyys sekä muistisairaudet. Yksinäisyys, ulkopuolisen avun riittämättömyys sekä liikenne herättivät eniten huolta kaupunkimaisissa kunnissa. Maaseutumaisissa kunnissa asuvat nimesivät päihteet, rikokset, tapaturmat sekä muistisairaudet muita useammin vanhusten turvattomuustekijöiksi.

7.6 Turvallisuuden tunnetta tuovat tahot

Vastaajat nostivat pelastuslaitoksen kaikkein useimmin tahoksi, jolla on merkitystä turvallisuuden tunteelle. Toiseksi useimmin mainittiin ystävät ja muu lähipiiri ja kolmantena jokainen ihminen itse. Perhe ja suku olivat neljännellä sijalla. Seuraavaksi eniten vastaajat kokivat poliisin ja puolustusvoimien lisäävän turvallisuuden tunnetta. Edellä mainittujen tahojen merkitys turvallisuuden tunteelle oli korkeaa kaikkien vastaajien keskuudessa. Sosiaaliviranomaisten, terveysviranomaisten ja kirkon merkitys turvallisuuden tunteen kannalta nousi vahvimmin enintään kansa- tai peruskoulun suorittaneiden, iäkkäiden ja eläkeläisten keskuudessa sekä työelämän ulkopuolella. Kolmasosa (30 %) vastaajista ilmoitti, että kansalaisjärjestöillä on merkitystä turvallisuuden tunteelle. Kyselyn toisessa osiossa runsas puolet (53 %) vastaajista oli sitä mieltä, että vapaaehtoistoiminta lisää lähiympäristön turvallisuutta. Tämä ristiriita saattaa selittyä sillä, että järjestöjen roolia pidetään huomattavasti vähäisempänä verrattuna viranomaisiin, mutta eri yhteydessä kysyttynä järjestäytynyt tai järjestäytymätön vapaaehtoistoiminta koetaan merkittäväksi toiminnaksi turvallisuuden kannalta.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen näkökulma ja tarkoitus

Turvallisuuskäsitteen laajentamista ja yhteiskunnallisten ongelmien käsittelemistä turvallisuusuhkina pidetään käytännön toimintalinjojen muotoilun kannalta hankalana muun muassa siksi, että esimerkiksi talouden ja ympäristön ongelmat eivät ole sellaisia ilmiöitä, joihin voi varautua turvallisuuspolitiikan keinoin (Raitasalo & Sipilä 2007, 2). Tässä tutkimuksessa on tietoisesti tarkasteltu kansalaisturvallisuutta laajan turvallisuuden näkökulmasta, joka huomioi valtion ulkoisen turvallisuuden lisäksi yhteiskunnallisen, taloudellisen sekä yksilöllisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin ulottuvuudet. Tavoitteena on ollut kartoittaa erilaisia tekijöitä, joilla on yhteys sekä koettuun turvallisuuden tunteeseen että luottamukseen niin lähiyhteisöä kuin yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan. Kyselyllä kartoitettiin yksilön ja yhteisön suhdetta sekä kansalaisturvallisuutta vahvistavia ja horjuttavia tekijöitä, selviytymistä erilaista riskeistä ja uhista, kansalaisten käsitystä erilaisten riskien ja uhkien toteutumisesta sekä poliittisen päätöksenteon hyväksyttävyydestä.

Sosiaaliset ja alueelliset erot

Demokratiapoliittisen selonteon (OM 2014, 19) mukaan elintason ja koulutustason nousu sekä ammatti- ja elinkeinorakenteen muutos ovat vähentäneet yhteiskuntaluokkien välisiä eroja, mutta tämän tutkimuksen mukaan asenne ja mielipide-eroja kuitenkin löytyy. Asenteiden ja mielipiteiden jakautuminen ei tosin välttämättä johdu sosioekonomisesta asemasta, vaan arvojen muotoutumiseen vaikuttavat muut tekijät. Kansalaisturvallisuus -kyselyn perusteella näyttää siltä, että sekä asuinpaikalla, työvoimaan osallistumisella sekä koulutustasolla on joissain asioissa merkitystä sille, millaiset vastaajien turvallisuuteen, luottamukseen sekä yhteiskunnan kehitykseen liittyvät arvot ja asenteet ovat. Tulokset peilautuvat hyvin kevään 2015 eduskuntavaalien tuloksen pohjalta käytyyn yhteiskunnalliseen keskusteluun suomalaisen yhteiskunnan jakautumisesta.

Kyselyssä ilmenee, että matala koulutus- ja tulotaso olivat yhteydessä epävarmuuteen ja tyytymättömyyteen. Esimerkiksi mitä matalampi koulutustaso vastaajilla oli, sitä useampi oli sitä mieltä, että eduskunta ei huolehdi riittävästi kansalaisten turvallisuudesta. Koulutustaso saattaa vaikuttaa sekä asenteellisiin että tiedollisiin asioihin. Vastaukset voivat johtua tosin myös muista syistä, kuten yksilöiden omakohtaisista kokemuksista. Puhelinhaastatteluissa ei tiedusteltu, millaisia kokemuksia vastaajilla on ollut tai kuinka jotkin asiat ovat vaikuttaneet heidän henkilökohtaiseen elämäänsä, joten kysely tarjoaa tietoa vain asenteista ja mielipiteistä, ei kansalaisten kokemuksista. Tosin koulutuksen on todettu lisäävän myönteistä suhtautumista esimerkiksi hyvinvointivaltion palveluihin (Ervasti 2010). Tätä on selitetty sillä, että koulutuksen myötä tieto sosiaalipoliittisista järjestelmistä ja niiden tuottamisesta sekä niihin käytävissä olevista voimavaroista lisääntyy, jolloin myös asenteet muuttuvat myönteisemmiksi. (Emt. 2010, 151–152.)

Tuloksista ilmenee, että alueelliset erot ovat varsin pieniä. Pohjois- ja Etelä-Suomi eivät vastausten perusteella juuri eroa toisistaan. Länsi-Suomessa asuvat vastaajat olivat hieman kriittisempiä ja tyytymättömämpiä politiikan hyväksyttävyyttä kohtaan. Kaupunkien ja maaseutujen välillä esiintyi joitain eroja esimerkiksi omatoimisessa selviytymisessä sähkökatkoksissa

tai siinä, että maaseuduilla koettiin yhteisöllisyyttä ja turvallisuuden tunnetta kaupunkilaisia enemmän. Kaupunkilaiset arvelivat selviytyvänsä erilaisista häiriötilanteista maaseudun asukkaita huonommin – kuten eräs haastateltava totesi: ”Kaupunkikulttuuri perustuu siihen, että järjestelmät toimii”.

Eriarvoisuus ja epävarmuus

Kyselyn mukaan vastaajat olivat huolissaan sekä ihmisten että asuinalueiden eriarvoistumisesta Suomessa. Tätä voidaan pitää huolestuttavana tuloksena, sillä eriarvoisuuden tai sen kokemuksen kasvaessa ihmisten keskinäinen solidaarisuus sekä toisista huolehtiminen ja välittäminen vähenevät. Nämä tekijät taas johtavat keskinäisen luottamuksen vähenemiseen. (mm. Wilkinson & Pickett 2011, 75.)

Taloutta ja siinä tapahtuvia muutoksia pidetään keskeisenä syynä tarkasteltaessa pitkällä aikavälillä arvojen muuttumista (ks. Helkama 2015, 207–208). Tässä tutkimuksessa vastaajat pitivät pitkittynyttä taloudellista taantumaa todennäköisenä. Tämä saattaa siten selittää eduskuntaan ja poliittiseen päätöksentekoon kohdistettua kritiikkiä. Taantumien jatkuminen, työllisyystilanteen heikkeneminen sekä globaalit ongelmat saattavat kasvattaa tyytymättömyyttä poliittista päätöksentekoa kohtaan ja lisätä jatkossa niiden kriittisten mielipiteiden osuutta, joiden mukaan eduskunta panostaa liikaa ulkomaiden asioihin ja ongelmien ratkaisemiseen kotimaisten ongelmien sijaan. Huoli yhteiskunnan mahdollisuudesta turvata kansalaisten toimeentulo ja myöskin fyysinen turvallisuus saattavat ennakoita sitä, että suvaitsemattomuus esimerkiksi turvapaikanhakijoita kohtaan lisääntyy entisestään.

Kyselyn analysoinnissa huomio kiinnittyi useassa yhteydessä niihin vastaajiin, jotka eivät olleet väittämien kanssa samaa eivätkä eri mieltä. Esimerkiksi noin joka kolmannella (29 %) ei ollut kantaa väittämään ”Ihmiset ovat pääsääntöisesti toisilleen hyväntahtoisia” tai väittämään (33 %) ”Luotan siihen, että saan hyvää ja arvokasta hoitoa vanhuksena. Nämä kertovat osaltaan epäluottamuksesta tai -varmuudesta muita ihmisiä, tulevaisuuden palvelutasoa sekä yhteiskunnan yhteisiä arvoja kohtaan. Vielä vahvemmin tämä epätietoisuus tulevaisuuden kehityksestä ilmenee siinä, ettei kaksi vastaajaa viidestä (41 %) osaa sanoa, onko valtiolla jatkossa entistä vähemmän mahdollisuuksia taata kansalaisten riittävä fyysinen turvallisuus tai toimeentulo. Edelleen kolmannes ei ole varma, huolehtiiko eduskunta riittävästi Suomen ja suomalaisten fyysisestä turvallisuudesta. Epätietoisuus saattaa johtua epäluottamuksesta tai muusta asenteellisesta syystä. Yhtä hyvin se voi kertoa tiedon puutteesta, mitkä ovat valtion ja eduskunnan nykyiset taloudelliset resurssit sekä arvopohja ja mihin suuntaan ne ovat muuttumassa. Suomalaisen yhteiskunnan ja globaalien tapahtumien nopeiden muutosten takia tulevaisuus on saattanut muuttua epävarmemmaksi ja kehitystä on entistä vaikeampi ennustaa.

Edellä kuvatun epäluottamuksen ja -tietoisuuden ilmapiiri voi heikentää Wilkinsonin ja Pickettin (2011) tutkimuksen mukaan yksilöiden ja kansalaisyhteiskunnan hyvinvointia. Heidän mukaansa korkea luottamustaso merkitsee sitä, että ihmiset tuntevat olonsa turvalliseksi ja näkevät muut ihmiset enemmän yhteistyökumppaneina kuin kilpailijoina. (Emt. 2011, 75.) Tähän viittaa myös ne kyselyn tulokset, joiden mukaan ne vastaajat, joiden mielestä eduskunta ei huolehdi riittävästi suomalaisten asioista, pitivät muita vastaajia useammin todennäköisenä erilaisten tilanteiden, kuten pakolaistulvan, hallituksen sisä- ja ulkopoliittisten päätöksentekoa vaikeuttavien ongelmien, sodan ja terrorismin mahdollisuutta. Vastaavasti he olivat muita useammin sitä mieltä, ettei Suomessa ole viiniin ulkomaalaisiin voi luottaa, rikoksentehtäjät saavat liikaa ymmärrystä, rikoksen uhrin eivät saa oikeudenmukaista kohtelua ja kaikki kansalai-

set eivät ole tasa-arvoisia. Tyytymättömyys yhtä instituutiota (eduskunta) kohtaan oli siten yhteydessä myös muihin ihmisiin koetun epäluottamuksen kanssa. Tämä on yhdenmukainen tulos aikaisempien tutkimusten (mm. Borg 2013; Helkama 2015; Heiskanen 1996) kanssa, joissa on todettu, että ihmisten välinen luottamus heijastuu myös yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan tunnettuun luottamukseen ja päinvastoin. Jos tällaista luottamusta ei ole, se heikentää sosiaalista koheesiota, joka luo perustan turvallisuudelle, turvallisuuden tunteelle ja hyvin toimivalle yhteiskunnalle (ks. SM 2014).

Omat ja lähiyhteisön vahvuudet

Tutkimustuloksissa korostui perhe-elämän merkitys sekä toisaalta työn tuoma taloudellinen sekä yhteisöllinen turva (myös Turunen 2015, 109). Erityisesti lähipiirillä ja kuulumisella jonkin yhteisöön on suuri merkitys turvallisuuden kannalta. Kyselyn mukaan valtaosalla kansalaisista on vahva sosiaalinen pääoma, kun sillä tarkoitetaan muun muassa epävirallisia sosiaalisia suhteita, halukkuutta osallistua yhteisten asioiden hoitoon sekä luottamusta yhteisön muita jäseniä kohtaan. Kyselyn perusteella voi todeta, että vastaajien sosiaalisten suhteiden laatu oli hyvä – he saivat apua tarvittaessa lähipiiristä ja voivat avoimesti puhua omista asioistaan.

Tulokset viittaavat siihen, että kansalaiset kokevat yhteiskunnan ja oman itsensä varsin resilientiksi eli kyvykkääksi selviytyä, sopeutua, palautua ja kehittyä kohtaamistaan uhista tai häiriötilanteista huolimatta (ks. Sanastokeskus 2014, 25; Peltari 2014). He eivät pitäneet erilaisia uhkia kovin todennäköisinä, mikä voi johtua siitä, että uhkien hahmottaminen, arvioiminen ja ennakoiminen globaalissa maailmassa ovat vaikeaa niin tavallisille kansalaisille kuin asiantuntijoillekin. Toisen näkökulman mukaan kansalaisten perusturvallisuus ja luottamus viranomaisten kykyyn hoitaa erilaisia uhkatilanteita eivät ole järkkyneet. Haastatteluissa nousi esiin turvallisuuskulttuurin ja -ajattelun muutoksen tarpeesta:

”Ehkä meitä on vähän opetettu tai me ollaan totuttu tässä viime vuosina siihen, että se turva sieltä viranomaispuolelta on automaattisesti kokoajan ja joka paikassa saatavilla”.

Ristiriitaista omatoimisen varautumisen ja riskitietoisuuden kannalta oli se, että esimerkiksi yli puolet (53 %) vastaajista arvioi vahinkoa aiheuttavien säätilanteiden yleistyvän Suomessa. Tästä huolimatta he eivät olleet varautuneet kovin hyvin esimerkiksi ongelmiin juoksevan veden, sähkön tai elintarvikkeiden saatavuudessa. Luottamus esimerkiksi lähipiiriin, pelastuslaitokseen ja vapaaehtoistoimintaan taas oli korkea, ja kansalaiset todennäköisesti arvelivat selviytyvänsä ulkopuolisen avun turvin. Tutkimuksella ei pystytty suoraan ottamaan kantaa väestön henkisen kriisinkestävyyden tilaan, jos sillä ymmärretään kansalaisten kykyä kestää erilaisten turvallisuustilanteiden aiheuttamat henkiset paineet ja selviytyä niiden vaikutuksilta. Jos taloudellisen sekä ulko- ja sisäpoliittisen tilanteen epävarmuus heijastui vastauksiin, voi ajatella, että epäluottamus poliittiseen päätöksentekoon sekä yhteiskunnan kehityssuuntaan ennakoivat särkejä kriisinkestävyydessä.

Tutkimusten mukaan territoriaalisuus eli oman alueen tunnistaminen ja siihen identtifioutuminen (mm. Kytä 2008; Kumpulainen 2012) sekä kompetenssi vaikuttaa omiin asioihinsa (mm. Airaksinen 2012, 203–204) lisäävät turvallisuuden tunnetta. Tämän tutkimuksen mukaan vastaajat kokivat oman alueensa turvallisuuden heidän itsensä sekä myös lasten kannalta hyväksi sekä naapuruston ja heidän itsensä olevan kyvykkäitä puuttumaan alueella tapahtuviin häiriöihin. Valtaosa vastaajista koki, että hän pystyy vaikuttamaan omiin asioihinsa ja jokaisella ihmisellä itsellään on merkitystä turvallisuuden tunteen lisäämisessä.

Tämä tutkimus jätti avoimeksi useita tärkeitä ja kiinnostavia asioita. Seuraavassa esitetään aiheita tai näkökulmia, jotka kyselyn uusintavaiheessa olisi tärkeää ottaa mukaan. Puhelinhaastatteluiden ja kyselylomakkeiden kautta ei pystytä kattavasti selittämään, miksi kansalaiset vastasivat tietyllä tavalla tai jättivät vastaamatta. Jatkossa olisi kiinnostavaa selvittää laadullisin menetelmin, mitkä tekijät lisäävät ihmisten kokemuksia tai käsityksiä alueiden ja ihmisryhmien eriarvoistumisesta? Asettaako yhteiskunta erilaiset ihmisryhmät eriarvoiseen asemaan vai kilpaileeko ihmisten tasa-arvoisuus joidenkin muiden, esimerkiksi kilpailuun ja tuottavuuteen tähtäävien arvojen kanssa? Lisäksi lisääntyneen maahanmuuton vuoksi olisi tärkeää selvittää, miten väestön monimuotoistuminen vaikuttaa suomalaisen yhteiskunnan arvoihin, asenteisiin, turvallisuuden tunteeseen ja tilanteeseen.

Kyselyn uudistaminen ja toistaminen

Kyselylomakkeen laajuutta rajattiin ensimmäisessä vaiheessa siten, että yksittäinen puhelinhaastattelu kesti noin viisitoista minuuttia. Kysymyksiä ja teemoja jouduttiin siten prosessin aikana vähentämään. Jos kysely toistetaan myöhemmin uudelleen, useita teemoja on tarpeen ottaa jatkossa mukaan. Terrorismin ja sodan uhan ohella voi tiedustella erityisesti globalisaatioon ja ulkopoliittikkaan liittyen uhkaa, joka liittyy sananvapauden rajoituksiin ja ihmisoikeusloukkauksia. Tällaiset uhat eivät ole välttämättä fyysisiä, mutta saattavat uhata niin kutsuttuja länsimäisten arvoja ja vaarantaa yhteiskuntarauhaa ja keskinäistä solidaarisuutta. Vihapuheen yleistyminen sosiaalisessa mediassa ja rajanveto korrektiin ja asiattoman puheen välillä poliittisella kentällä on yksi ulottuvuus, jolla saattaa olla merkitystä turvallisuuden tunteen kannalta. Kyselyssä tiedusteltiin ainoastaan median ja uutisotsikoinnin herättämää turvattomuutta, ei kansainvälisissä tai sosiaalisissa medioissa käytävän keskustelun aiheuttamia tuntemuksia. Toinen yhteiskunnan oikeudenmukaisuuteen ja turvallisuuteen liittyvä teema, jota ei käsitelty kyselyssä, on kansalaisten kokemukset ja mielipiteet syrjinnästä, joka voi kohdistua ikään, sukupuoleen tai muuhun henkilökohtaiseen ominaisuuteen tai suuntaukseen. Kolmanneksi kyselyssä on tarpeen jatkossa käsitellä tietoturva-asioita ja kyberturvallisuutta erityisesti varautumisen näkökulmasta.

Turvallisuustekijöistä toimeentulo ja terveydentila ansaitsevat lisähuomiota kysymyksenasettelussa jatkossa. Näillä molemmilla on todettu aikaisemmissa tutkimuksissa (mm. Kyttä et al. 2008; saari 2011/a; Airaksinen 2012) olevan keskeinen merkitys ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Turvallisuuden kokemuksilla ja toisaalta terveyden ja hyvinvoinnin välillä arvellaan olevan molemminpuolinen vuorovaikutussuhde: mitä turvallisemmaksi asukas elinympäristönsä kokee, sitä terveemmäksi ja hyvinvoivemmaksi hän myös itsensä tuntee. Toisaalta, mitä terveemmäksi yksilö itsensä kokee, sitä vähemmän haavoittuva hän on ja sitä vähemmän hän tuntee turvattomuutta (Kyttä et al. 2008, 83–84). Terveys ja toimeentulo nousivat kärkeen myös tämän kyselyn avovastauksissa merkittävinä turvallisuustekijöinä. Kyselystä ei kuitenkaan käynyt ilmi, millaisia ilmentymiä esimerkiksi vaikeudet toimeentulossa ja terveydessä aiheuttavat turvallisuuden tunteelle, millaista turvattomuutta ne aiheuttavat ja ennen kaikkea, millaista turvaa nämä henkilöt tarvitsevat. Vastaavasti kirkon ja muiden hengellisten yhteisöjen merkitys ja rooli turvallisuuden tuottamisessa jäi vähäiseksi kyselyssä, mutta myös siihen kirjoitetuissa avovastauksissa.

Alueellisten erojen havainnoimiseksi on oleellista tiedustella erilaisten palveluiden saatavuutta vastaajien asuinympäristössä. Palveluista on tarpeen huomioida peruspalvelut, kuten terveys-, sosiaali-, pelastus-, poliisi- ja koulutoimen palvelut, mutta myös muun muassa julkinen liikenne, kirjasto ja muut kulttuuripalvelut, seurakunta sekä elintarvikeliikkeet ja muut välttämättömät palvelut. Palveluiden saatavuuden osalta olisi mahdollista tiedustella, arvelevatko

vastaajat palveluiden saatavuuden paranevan vai heikkenevän kolmen vuoden kuluttua. Peruspalveluiden arviointia tehdään lakisääteisesti aluehallintovirastoissa ja pienimuotoisemmin muun muassa asiakastytyväisyyskyselyinä tai osana kuntien itsearviointia. Laajamittaisemmin käsityksiä palveluiden laadusta ja saatavuudesta on tarpeellista saada myös niiltä henkilöiltä, jotka eivät palveluita erilaisista syistä käytä. Palveluiden saatavuuden ja tyytyväisyyden lisäksi on mielekästä kartoittaa kansalaisten mielipiteitä julkisista ja yksityisistä terveydenhuollon palveluista – kumpia palveluita he käyttävät, kumpia he haluaisivat käyttää mieluummin ja kumpiin ihmiset luottavat enemmän. Lisäksi voi huomioida järjestöt ja vapaaehtoistoiminta palveluiden järjestämistahoina ja tiedustella kansalaisten suhtautumista näihin.

Ajallisuuden – muutosten ja kehitystrendien – mittaaminen yksittäisellä kyselyllä on hankalaa. Se edellyttää kyselyn toistamista, jotta eri vuosina toteutettujen kyselyiden tuloksia voidaan verrata keskenään. Kyselyssä tiedusteltiin ainoastaan joidenkin uhkien todennäköisyyttä sekä valtion voimavarojen muutoksia seuraavan kolmen aikana, muttei kysytty esimerkiksi miten tilanne on muuttunut verrattuna aikaisempiin vuosiin.

Valmiutta ja halukkuutta osallistua yhteisten asioiden hoitoon voi kysyä maksuhalukkuudella ja sitoutumisella toimintaan. Osallistuminen vapaaehtoistyöhön tai taloudellisen tuen antaminen järjestötyöhön tai joihinkin avustuskohteisiin on yksi indikaattori siitä, minkä asioiden tai arvojen eteen ihmiset ovat valmiita antamaan resurssejaan. Heikommassa asemassa olevien huolehtimista koskeva ominaisuus on lähellä yhtä sosiaalisen pääoman tyypillistä mittaria, joka koskee suhtautumista toisten auttamiseen oman edun ajamisen sijaan (Borg 2013, 45). Organisoituneen toiminnan lisäksi on kiinnostavaa tietää, ovatko ihmiset muuttaneet tai valmiita muuttamaan henkilökohtaisia tapoja tai kulutustottumuksia esimerkiksi ympäristön saastumisen, ilmaston lämpenemisen tai epäeettisen elintarvike- tai tekstiiliteollisuuden vuoksi. Vastuunottoa ja -jakoa yhteiskunnallisista ja globaaleista ilmiöistä on kiinnostavaa tiedustella kysymällä, kuka vastaajien mielestä pystyy vaikuttamaan esimerkiksi ilmastonmuutokseen, pakolaisuuteen, rikollisuuteen, köyhyyteen, yksinäisyyteen tai terrorismiin. Toimijoina voidaan mainita yksilö itse, valtio, kunnat, järjestöt, kirkko tai EU, YK tai vastaavat kansainväliset elimet.

Kyselylomakkeen laadinnassa nousi myös eettisiä kysymyksiä, jotka liittyivät siihen, mitkä asiat, tekijät tai ihmisryhmät halutaan nostaa mahdolliseksi turvattomuustekijöiksi tai riskeiksi yleiselle turvallisuudelle. Kyselyllä ei haluttu välittää mielikuvaa, jossa yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan turvallisuus on uhattuna useasta globaalista tai kansallisesta syystä. Erityisesti eettistä pohdintaa käytiin heikossa asemassa olevien ryhmien, kuten pakolaisten, maahanmuuttajien, kerjäläisten, työttömien tai alkoholistien nimeämisenä turvattomuustekijöiksi. Kysymyksillä on mahdollista lisätä ihmisten virheellistä tai epäoleellista tietoisuutta erilaisista ilmiöistä, herättää levottomuutta tai rohkaista heitä vastaamaan kyselyn tekijän toivomalla tavalla. Jos kansalaisilta kysytään esimerkiksi ”Aiheuttaako riippuvaisuus ulkomaisesta energiasta, ruuantuotannosta ja sijoituksista Suomeen turvattomuutta?”, moni saattaa vastata myönteisesti, vaikka he eivät oma-aloitteisesti nimeäsi omavaraisuutta turvallisuustekijäksi.

Kysely pyrittiin pitämään mahdollisimman käytännönläheisenä, jolloin kuka tahansa pystyi vastaamaan kysymyksiin. Kyselyssä ei kysytty esimerkiksi, mitä veroja kansalaiset olivat valmiit nostamaan, koska se olisi edellyttänyt varsin hyvää faktapohjaa suomalaisen verotuksen nykytasosta. Vastaavasti kysymykset kansalaisten kontrolloinnin, yhteiskunnan sääntelyn sekä lakien ja määräysten riittävydestä jätettiin pois. Osa strategisista kysymyksistä siirrettiin viranomaisten haasteluihin, kuten ”Millaisiin ilmiöihin yhteiskunnassa ei ole riittävästi vaurauduttu?” tai ”Millaisista tilanteista selviytymiseen ja toipumiseen kansalaiset tarvitsevat eniten viranomaisten apua?”

LÄHTEET

- Airaksinen, Timo (2012): Yksilöturvallisuutta etsimässä. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. Tammerprint Oy, Tampere.
- Antaki, Charles & Widdicombe, Sue (eds.)(1998): *Identities in Talk*. London – Thousand Oaks – New Delhi: Sage Publications.
- Borg, Sami (2013): Indikaattorikatsaukset. Teoksessa: Borg, Sami (toim.) (2013): *Demokratiaindikaattorit 2013*. Oikeusministeriö, Selvityksiä ja ohjeita 52/2013. Helsinki.
- Collins, Randall (2004): *Rituals of Solidarity and Security in the Wake of Terrorist Attack*. *Sociological Theory*. Vol. 22, 53–87.
- Danielsson, Petri; Salmi, Venla (2015): Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2014 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. *Katsauksia* 3/2015. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Edley, Nigel (2001): *Analysing Masculinity: Interpretative Repertoires, Ideological Dilemmas and Subject Positions*. In Wetherell, Margaret – Taylor, Stephanie – Yates, Simeon J. (eds.): *Discourse as Data. A Guide for Analysis*. London – California – India: Sage in association with The Open University Press.
- Ervasti, Heikki (2010): *Yhteiskuntaluokat ja hyvinvointi*. Teoksessa: Erola, Jani (toim.): *Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa*. Gaudeamus. Helsinki University Press, Helsinki.
- European Union (2015): *Europeans' attitudes towards security*. Special Eurobarometer 432. European Commission, Directorate-General for Migration and Home Affairs.
- Fagerlund, Monica; Peltola, Marja; Kääriäinen, Juha; Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014): *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013*. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Suomen Yliopistopaino – Juvenes Print, Tampere.
- Flemming Balvig & Helgi Gunnlaugsson & Kristina Jerre & Henrik Tham & Aarne Kinnunen (2015): *The public sense of justice in Scandinavia: A study of attitudes towards punishments*. *European Journal of Criminology*. Vol 12(3), 342-361.
- Hallitusohjelma (2015): *Ratkaisujen Suomi*. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Valtioneuvoston kanslia. Edita Prima.
- Hanén, Tomi & Aki-Mauri Huhtinen (2011): ”Yhteenkietoutumisen teoria – yllätysten ja sattuman tieteellinen selitys”. *Tiede ja ase*, Vol. 69 (2011), 9–33.
- Hannonen, Raimo & Käyhkö, Esa (2015): *Poliisibarometri 2014*. Kansalaisten käsitykset poliisin toiminnasta ja sisäisen turvallisuuden tilasta. Sisäministeriön julkaisu 4/2015. Sisäministeriö, Sisäinen turvallisuus. Helsinki.
- Hatakka, Ilona (2014): *Vapaaehtoisten saatavuus ja käytettävyys hälytystehtäviin*. *Spek tutkii* 10. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Helsinki.
- HE 257/2010 vp: *Hallituksen esitys Eduskunnalle pelastuslaiksi ja laiksi meripelastuslain 23 §:n muuttamisesta*
- Heinämäki, Anna-Kaisa (2009): *Yksityinen turvallisuusala turvallisuuspalveluiden tuottajana*. Selvitystyö yksityisen turvallisuusalan toimijoista, toimivaltuuksista ja toimintaympäristöstä. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 8/2009, Sisäministeriö. Helsinki.
- Heiskanen, Markku (1996): *Suomalaisten pelot*. Hyvinvointi ja turvattomuuden kokeminen. Teoksessa: Ahlqvist, Kirsti & Ahola, Anja (1996): *Elämän riskit ja valinnat – Hyvinvointia lama-Suomessa*. Edita, Tilastokeskus, Helsinki.
- Helkama, Klaus (2015): *Suomalaisten arvot*. Mikä meille on oikeasti tärkeää? Suomalaisen Kirjallisuuden seura. Meedia Zone OÜ, Tallinna.

- Hollnagel, Erik & Woods, David D (2006): Epilogue: Resilience engineering precepts. In book Resilience engineering: Concepts and precepts. England – USA: Ashgate.
- Juntunen, Tapio (2014): Kohti varautumisen ja selviytymisen kulttuuria. Kriittisiä näkökulmia resilienssiin. SPEK puheenvuoroja 2. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. Tammerprint Oy, Tampere.
- Karisto, Antti (2003): Pelottava kaupunki. Teoksessa Kopomaa, Timo (2003) toim. : Kohti kaupunkisosi-aalilyötä. Haasteena tasapainoinen kaupunki. Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Palmenia-Kustannus, Tammer-Paino Oy.
- Kekki, Tuula (2014): Turvallisuuden monet käsitteet. Näkökulmia yhteiskunnan ja yksilön turvallisuuteen. SPEK puheenvuoroja 3. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Tammerprint Oy, Tampere.
- Koskela, Hille (2009): Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Gaudeamus, Tallinna Raamatutrükikoja OÜ.
- Korander, Timo (2014): Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi. Tutkimus New Yorkin rikosentorjunnan uuskonservatiivi-mallista Suomessa. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja C 390, Scripta Lingua Fennica Edita. Turku.
- Kortteinen, Matti (1992): Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona. Hämeenlinna: Hanki ja jää.
- Kouvo, Antti (2010): Luokat ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa: Erola, Jani (toim.): Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Gaudeamus. Helsinki University Press, Helsinki.
- Kumpulainen, Kaisa (2012): Kylätoiminta ja aktiivisen kylän tuottaminen. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 457. Jyväskylän yliopisto.
- Kunnaskari, Mia (2014): Kotitalouksien omatoimisen varautumisen tukeminen järjestöissä. SPEK tutkii 7. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. Tammerprint Oy, Tampere.
- Kyttä, Marketta & Puustinen, Sari & Hirvonen, Jukka & Broberg, Anna & Lehtonen, Hilikka (2008): Turvallinen asuinalue. Tampereen Muotiala suunnitelmissa ja kokemuksissa. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 93. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Yliopistopaino, Helsinki.
- Kääriäinen, Juha (2002): Rikollisuuden pelko kasvaa Itä-Helsingissä: asuinalueiden erilaistuminen ja turvattomuuden kokeminen Helsingissä ja Espoossa vuosina 1997 ja 2001. Yhteiskuntapolitiikka-YP 67:3, 214–222.
- Laurikainen, Heikki (2015): Arjen ja asumisen turvallisuus. Puhelinhaastattelututkimus kansalaisten omatoimisesta varautumisesta. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK tutkii 12, Helsinki.
- Limnell, Jarno & Majewski, Klaus & Salminen, Mirva (2014): Kyberturvallisuus. Docendo, Saarijärven Offset Oy.
- Mankkinen, Tarja & Vertio, Kia & Ewvaraye, Ari (2014): Päätöksiä turvallisuudesta. Turvallisuus osaksi sähköistä hyvinvointikertomusta. Sisäministeriön julkaisu 15/2014, Sisäministeriö, Helsinki.
- Moisio, Sami (2012): Valtio, alue ja politiikka. Suomen tilasuhteiden sääntely toisesta maailmansodasta nykypäivään. Vastapaino, Tampere.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi (2013): Nuorten yhteiskunnalliset osallistumistavat ja asenteet. Teoksessa: Borg, Sami (toim.) (2013): Demokratiaindikaattorit 2013. Oikeusministeriö, Selvityksiä ja ohjeita 52/2013. Helsinki.
- Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja-Riitta (toim.) (2000): Inhimillinen turvallisuus. Vastapaino. Tampere.
- Niemelä, Pekka (2008): The Politics of Responsibility to Protect: Problems and Prospects. Erik Castrén Institute Research Reports 25/2008. The Erik Castrén Institute of International Law and Human Rights. Helsinki 2008,
- OM (2014): Avoin ja yhdenvertainen osallistuminen. Valtioneuvoston demokraatiopoliittinen selonteko 2014. Oikeusministeriön julkaisu 14/2014. Selvityksiä ja ohjeita.

- Palukka, Hannele (2003): Johtotähdet. Lennonjohtajien ammatti-identiteetin rakentuminen ryhmähaastatteluissa. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pessi, Anne Birgitta & Seppänen, Marjaana (2011): Yhteisöllisyys. Teoksessa Saari Juho (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Gaudeamus, Vilna.
- PM (2014): Suomen puolustus 2020-luvulla. Puolustusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus. Puolustusministeriö, Helsinki.
- Poliisin ennalta estävän strategian työryhmä (2014): Poliisin ennalta estävän toiminnan strategia vuosille 2014-2018. Sisäministeriön julkaisu 2/2014. Sisäministeriö, Helsinki.
- Puohiniemi, Matti (1996): Suomalaisten arvot yhteiskunnallisessa muutostilanteessa. Johdatus arvojen maailmaan. Teoksessa Ahlqvist, Kirsti & Ahola, Anja (1996): Elämän riskit ja valinnat – Hyvinvointia lama-Suomessa. Edita, Tilastokeskus, Helsinki.
- Putnam, Robert D. (2000). Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. Simon & Schuster, New York.
- Quarantelli, Enrico L. & Dynes, Russell R. (1977): Response to Social Crisis and Disaster. Annual Review of Sociology. Vol 3, 23–49.
- Raitasalo, Jyri & Sipilä, Joonas (2007): Mikä Suomea uhkaa? Laaja turvallisuuskäsitys ja uhkakuvapolitiikka näkökulmina Suomen turvallisuuspolitiikkaan. Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos. Julkaisusarja 4: Työpapereita No 23. Helsinki.
- Ruostetsaari, Ilkka (2013): Eliitti ja kansa – kaksi eri maailmaa? Päättäjien ja kansalaisten asenne-erot vuosina 1991–2011. Yhteiskuntapolitiikka 78:3, 245–258.
- Saari, Juho (2011/a): Johdanto. Teoksessa Saari Juho (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Gaudeamus, Vilna.
- Saari, Juho (2011/b): Hyvinvoinnin kentät. Teoksessa Saari Juho (toim.): Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Gaudeamus, Vilna.
- Saarinen, Arttu & Salmenniemi, Suvi & Keränen, Harri (2014): Hyvinvointivaltiosta hyvinvoivaan valtioon. Hyvinvointi ja kansalaisuus suomalaisessa poliittisessä diskurssissa. Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014):6, 605-618.
- Salmi, Venla & Danielsson, Petri (2014): Suomalaisten käsityksiä rikoksentorjunnasta - Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia 2013. OPTL:n verkkokatsauksia 41/2014. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sanastokeskus (2014): Kokonaisturvallisuuden sanasto. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö & Sanastokeskus. Savion kirjapaino, Kerava.
- Saukkonen, Pasi (2013): Kolmas sektori – vanha ja uusi. Kansalaisyhteiskunta 1, 8-40.
- SM022:00/2012: Perustuslain 47 §:n 2 momentin mukainen selvitys Eduskunnalle poliisin hallintorakennemuutuksesta (Pora III). Selvitys 19.12.2014. Sisäasianministeriö.
- SM (2014/a): Turvallisutta harvassa? Tilanneraportti turvallisuudesta harvaan asutuilla alueilla. Sisäministeriön julkaisu 6/2014. Sisäministeriö, Sisäinen turvallisuus, Helsinki.
- SM (2014/b): Sisäinen turvallisuus tulevaisuuden menestystekijänä ja hyvinvointimme varmistajana. Sisäministeriön tulevaisuuskatsaus. Sisäministeriön julkaisu 29/2014. Helsinki.
- SM (2010): Kansallinen terrorismin torjunnan strategia. Sisäasiainministeriön julkaisuja 21/2010. Sisäasiainministeriö, Sisäinen turvallisuus. Helsinki.
- Smith, Lawrence C. (2011): Uusi Pohjoinen – maailma vuonna 2050. Ursa, Helsinki.
- Smolej, Mirka (2011) News Media, Crime and Fear of Violence, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 257, Helsinki.

Susineva, Juhani (2014): Turvaa vai turvattomuutta? Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Dissertations in Social Sciences and Business Studies, no 91. Joensuu. Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere

Taylor, Stephanie (2001): Locating and Conducting Discourse Analytic Research. In Wetherell, Margaret – Taylor, Stephanie – Yates, Simeon J. (eds.): Discourse as Data. A Guide for Analysis. London – California – India: Sage in association with The Open University Press.

Therborn, Göran (2014): Eriarvoisuus tappaa. Vastapaino,

Turunen, Teemu (2015): Onko Suomi "oleiluyhteiskunta"? Työetiikka ja työn keskeisyys elämänalueena eurooppalaisessa vertailussa. Yhteiskuntapolitiikka 80:2, 107–120.

Virta, Sirpa (2013): Governing urban security in Finland: Towards the 'European model'. European Journal of Criminology 10(3) 341–353.

Virta, Sirpa (2011): Turvallisuuden tutkimus. Tieteenalat ja monitieteisyyden lähtökohtia. Tiede ja ase, Vol. 69 (2011), 112-126.

Visuri, Pekka (2013): Suomen väestönsuojelun kehittäminen. SPEK Puheenvuoroja 1. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

VN (2010): Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010.

Wilkinson, Richard & Pickett, Kate (2011): Tasa-arvo ja hyvinvointi. Miksi pienet tuloerot koituvat kaikkien hyväksi? Bookwell oy, Juva.

Wilenius, Markku (2015): Tulevaisuuskirja. Metodi seuraavan aikakauden ymmärtämiseen. Otava, Hansaprint Oy, Vantaa.

Internetlähteet:

Ilmola, Leena (2012): Mitä suomalaiset pelkäävät? Sisäasiainministeriön pelkotutkimus, taustatietoa. International Institute For Applied Systems Analysis (IIASA). http://www.intermin.fi/download/35319_Pelkotutkimus_taustakalvot_nettiin.pdf

ISSP (2011): Terveys: Suomen aineisto [koodikirja]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Tampere. <https://services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD2703/PIP/cbF2703.pdf>

Kaikkonen, Risto & Murto, Jukka & Pentala, Oona & Koskela, Timo & Virtala, Esa & Härkänen, Tommi & Koskenniemi, Timo & Ahonen, Juha & Vartiainen, Erkki & Koskinen, Seppo (2014): Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen perustulokset 2010–2014. verkkojulkaisu: www.thl.fi/ath

KD (2015): http://www.kd.fi/files/2015/01/Eduskuntavaalit2015_vaaliohjelma.pdf

Keskusta (2015): <https://www.keskusta.fi/Suomeksi/Politiikka/Keskustan-eduskuntavaaliohjelma-2015>

Kokoomus (2015): <https://www.kokoomus.fi/strateginen-vaaliohjelma/>

MTS (2014): Suomalaisen mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta 2014. http://www.defmin.fi/files/2973/MTS_Raportti_suomeksi_netiversio.pdf

Parlamentaarinen työryhmä (2015): Suomen sisäisen turvallisuuden sekä oikeudenhoidon tulevaisuuden pitkän aikavälin tavoitteet. http://www.intermin.fi/download/58877_sisainen_turvallisuus_ja_oikeudenhoito_parlamentaarinen_tyoryhma_loppuraport.pdf?49fe754cf825d288

Pelastustoimen uudistamishanke: (https://www.intermin.fi/kehittamishankkeet/pelastustoimen_uudistus)

Peltari, Hannu: (2014) http://www.varmuudenvuoksi.fi/aihe/jatkuvuudenhallinta/122/resilientti_kaupunki

Perustuslaki 11.6.1999/731. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

PS (2015/a): <https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2013/04/Turvallisuuspoliittinen.pdf>

PS (2015/b): <https://www.perussuomalaiset.fi/wp-content/uploads/2013/04/Maahanmuuttopoliittinen.pdf>

RKP (2015): http://www.sfp.fi/sites/default/files/Dokument/Program_fi/Vaaliohjelma_RD2015_webb.pdf

SDP (2015): <http://www.sdp.fi/images/tiedostot/vaaliohjelma2015.pdf>

Sote-uudistus: (<http://stm.fi/sote-uudistus>)

Vihreät (2015): <https://www.vihreat.fi/vaaliohjelma2015>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Astui voimaan 01.01.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

LIITE 1: KANSALAISKYSELY 2015

HENKILÖKOHTAINEN HYVINVOINTI JA VOIMAVARAT

1. Nimeä enintään kolme asiaa, jotka tuovat sinulle turvaa? (avoin)

(Vaihtoehtoja haastattelijalle: Toimeentulo / raha, Terveys, perhe ja läheiset, muut Ihmiset, työpaikka, Suomi on rauhallinen maa, Oma asunto / koti, poliisi, palokunta, lyhyet etäisyydet, naapurit lähellä, hyvät ihmissuhteet, puolustusvoimat, itsepuolustustaidot, riittävä varautuminen ja ennakointi)

2. Miten seuraavat henkilökohtaiseen hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittymät väittämät vastaavat mielipidettäsi. Käytä arvioinnissasi asteikkoa 5-1, jossa 5=täysin samaa mieltä ja 1=täysin eri mieltä.

2.1 Sosiaaliset suhteet ja tukiverkostot

- 2.1.1. Olen säännöllisesti yhteydessä muihin ihmisiin
- 2.2.2. Koen kuuluvani johonkin yhteisöön tai ryhmään
- 2.2.3. Minulla on ystäviä, joille voin puhua avoimesti omista asioistani
- 2.2.4. Tärkeimmät sosiaaliset suhteeni ovat Internetissä
- 2.2.5. Koen itseni aika-ajoin yksinäiseksi

2.2 Luottamus muihin ihmisiin

- 2.2.1. Ihmiset ovat pääsääntöisesti toisilleen hyväntahtoisia
- 2.2.2. Saan läheisiltäni tarvittaessa taloudellista apua
- 2.2.3. Saan läheisiltäni tarvittaessa käytännön arkista apua esimerkiksi sairastapauksessa
- 2.2.4. Saan läheisiltäni tukea, jos kohtaan jonkin vaikean henkilökohtaisen kriisin

2.3 Luottamus avun saamiseen

- 2.3.1. Luotan siihen, että saan hyvää ja arvokasta hoitoa vanhuksena
- 2.3.2. Naapurustossa on henkilöitä, jotka puuttuvat asuinympäristössäni tapahtuvaan rikokseen tai häiriköintiin
- 2.3.3. Olen itse tarvittaessa valmis estämään tai lopettamaan näkemäni rikoksen tai häiriköinnin
- 2.3.4. Voin vaikuttaa omiin asioihini

VARAUTUMINEN ERILAISIIIN UHKIIN JA HÄIRIÖTILANTEISTA SELVIYTYMINEN

3. Onko sinulla vakuuttamattomia kohteita, jotka olisi kuitenkin hyvä vakuuttaa, mutta joihin et toistaiseksi ole ottanut vakuutusta?
(Kyllä, ei, en osaa sanoa)

Mikäli vastaa "kyllä", jatko 3b.

Mikäli vastaa "ei tai eos", jatko 4.

- 3b. Mihin seuraavista asioista vakuuttamattomat kohteet liittyvät?
- Ajoneuvoihin ja kulkuvälineisiin
  - Kotiin ja arvotavaroihin
  - Vapaa-ajan asuntoon
  - Eläkevakuutuksiin tai muuhun vanhuuden turvaan
  - Muihin henkilövakuutuksiin kuten sairaus- tapaturma ja henkivakuutuksiin
  - Matkustamiseen
  - Urheiluun
  - Johonkin muuhun, mihin?

4. Kuinka monta päivää taloutenne selviytyisi tällä hetkellä:

- a) Ilman sähköä? (alle vuorokauden, 1-2 vrk, 3-4 vrk, 5-7 vrk, yli viikon, pidempään)
- b) Ilman juoksevaa vettä? (alle vuorokauden, 1-2 vrk, 3-4 vrk, 5-7 vrk, yli viikon, pidempään)
- c) Ilman julkista liikennettä? (alle vuorokauden, 1-2 vrk, 3-4 vrk, 5-7 vrk, yli viikon, pidempään)
- d) Ilman ruokakaupassa käyntiä? (alle vuorokauden, 1-2 vrk, 3-4 vrk, 5-7 vrk, yli viikon, pidempään)
- e) Ilman puhelinyhteyttä? (alle vuorokauden, 1-2 vrk, 3-4 vrk, 5-7 vrk, yli viikon, pidempään)
- f) Ilman Internet-yhteyttä? (alle vuorokauden, 1-2 vrk, 3-4 vrk, 5-7 vrk, yli viikon, pidempään)

YHTEISKUNNAN TURVALLISUUS JA OIKEUDENMUKAISUUS

5. Kuinka todennäköisenä pidät Suomen joutumista seuraavien kolmen vuoden aikana: (5=Erittäin todennäköisenä ja 1=Erittäin epätodennäköisenä)

- a) Sodan uhkaan
- b) Terrorismin uhkaan
- b) Pitkittyneen taloudellisen taantuman uhkaan
- c) Ongelmiin energian saannissa
- d) Hallituksen sisäpoliittisiin, päätöksentekoa oleellisesti vaikeuttaviin ongelmiin
- e) Hallituksen ulkopoliittisiin, päätöksentekoa oleellisesti vaikeuttaviin ongelmiin
- f) Pakolaistulvaan
- g) Vakaviin tartuntatautiepidemioihin
- h) Ympäristökatastrofiin
- i) Ilmaston ääri-ilmiöiden aiheuttamiin ongelmiin

6. Miten arvioit seuraavia yhteiskunnan turvallisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen liittyviä väittämiä asteikolla 5-1, jossa 5=täysin samaa mieltä ja 1=täysin eri mieltä.

6.1 Poliitiikan hyväksyttävyys

6.1.1. Valtiolla on keskeinen rooli kansalaisten fyysisen turvallisuuden takaamisessa

6.1.2. Valtiolla on keskeinen rooli kansalaisten riittävän toimeentulon turvaamisessa

6.1.3. Valtiolla on jatkossa entistä vähemmän mahdollisuuksia taata kansalaisten fyysistä turvallisuutta

6.1.4. Valtiolla on jatkossa entistä vähemmän mahdollisuuksia turvata kansalaisten riittävä toimeentulo

6.1.5. Eduskunta huolehtii riittävästi Suomen ja suomalaisten fyysisestä turvallisuudesta

6.1.6. Eduskunta panostaa liikaa muiden maiden asioista ja ongelmista huolehtimiseen.

6.2 Turvallisuustekijöitä

6.2.1. Suomi on turvallinen maa

6.2.2. Lasten on turvallista liikkua asuinalueellani ilman aikuisten valvontaa

6.2.3. Kaupunki on maaseutua turvallisempi asuinympäristö

6.2.4. Asuinalueiden eriarvoistuminen on Suomessa kasvava ongelma

- 6.2.5. Rikoksenteekijät saavat Suomessa liikaa ymmärrystä
- 6.2.6. Rikoksenuhrit saavat useimmiten oikeudenmukaista kohtelua
- 6.2.7. Kaikki Suomen kansalaiset ovat tasa-arvoisia
- 6.2.8. Suomessa asuviin ulkomaalaisiin voi luottaa
- 6.2.9. Vapaaehtoistoiminta lisää lähiympäristöni turvallisuutta

6.3 Turvattomuustekijöitä

- 6.3.1. Ihmisten eriarvoistuminen on keskeinen turvattomuustekijä Suomessa
- 6.3.2. Media lietsoo pelkoa ja turvattomuutta
- 6.3.3. Uutisotsikot herättävät minussa pelkoa
- 6.3.4. Tulevaisuudessa teknologia vähentää ihmisten välistä vuorovaikutusta
- 6.3.5. Vahinkoa aiheuttavat säätilanteet yleistyvät (esim. myrskyt, rankkasateet, tukalat helteet)

7. Onko asuinalueesi turvallisuus muuttunut kolmen viimeisen vuoden aikana?

- 1=Turvallisuus on vähentynyt merkittävästi
- 2=Turvallisuus on vähentynyt jonkin verran
- 3=Ei muutosta
- 4=Turvallisuus on lisääntynyt jonkin verran
- 5=Turvallisuus on lisääntynyt merkittävästi

8. Koetko itsesi turvattomaksi, kun näet ympärilläsi:

- Köyhyyttä ja huono-osaisuutta (Kyllä, En)
- Työttömyyttä (Kyllä, En)
- Alkoholin ja päihteiden käyttöä (Kyllä, En)
- Yksinäisiä ihmisiä (Kyllä, En)
- Ihmisten muuttavan pois asuinalueeltasi (Kyllä, En)
- Kerjäläisiä (Kyllä, En)
- Graffiteja (Kyllä, En)

9. Kuinka suuri merkitys seuraavilla tahoilla on mielestäsi turvallisuuden tunteen lisäämisessä?

(6=Hyvin suuri, 5=Melko suuri, 4=Keskinkertainen, 3=Melko pieni, 2=Hyvin pieni, 1=Ei ollenkaan)

- Poliisi
- Puolustusvoimat
- Pelastuslaitos
- Terveyspalvelut
- Sosiaalipalvelut
- Kansalaisjärjestöt
- Kirkko, seurakunnat ja muut uskonnolliset yhteisöt
- Perheet ja suvut
- Ystävät ja muu lähipiiri
- Jokainen ihminen itse

10. Mitkä seuraavista ovat mielestäsi pienten lasten (alle 10 v.) suurimmat turvattomuustekijät?

- Liikenne
- Yksinäisyys
- Koulukiusaaminen
- Rikoksen uhriksi joutuminen
- Tapaturmat
- Vanhempien kiire
- Vanhempien välinpitämättömyys
- Vanhempien päihteidenkäyttö
- Vanhempien taloudelliset ongelmat (köyhyys)
- Sairaudet
- Joku muu, mikä?

11. Mitkä seuraavista ovat mielestäsi vanhusten suurimmat turvattomuustekijät?

- Liikenne
- Yksinäisyys

- Päihteet
- Rikokset
- Tapaturmat
- Ulkopuolisen avun riittämättömyys
- Köyhyys
- Muistisairaudet
- Fyysiset sairaudet
- Joku muu, mikä?

JULKISESTI RAHOITETTUIEN PALVELUJEN MAKSULLISUUS

12. Mitkä seuraavista, julkisesti rahoitetuista palveluista voisivat olla nykyistä enemmän maksullisia?

- Perusterveydenhuolto
- erikoissairaanhoito
- päihdehoitopalvelut
- mielenterveyspalvelut
- perusopetus
- lukio ja ammatillinen opetus
- yliopisto
- kirjasto
- Päivähoito
- kirkko
- vanhustenpalvelut

TAUSTAKYSYMYKSET

Asuinpaikka:

- 1 haja-asutusalue
- 2 maaseudun taajama (kirkonkylä)
- 3 pieni kaupunki, jossa alle 30 000 asukasta
- 4 kaupunki, jossa 30 000–100 000 asukasta
- 5 suurkaupunki, jossa yli 100 000 asukasta

Vastaajan asuinkunta:

Ikä -----

Sukupuoli

- 1 Mies
- 2 Nainen

Oletko:

- 1 Yksin asuva
- 2 Yksinhuoltaja
- 3 Parisuhteessa ilman lapsia
- 4 Parisuhteessa, lapsia
- 5 Vanhempien kanssa
- 6 Muu

Ovatko tai olivatko vanhempasi syntyperäisiä suomalaisia?

- Kyllä
Ei
En halua kertoa

Mikä on korkein suorittamasi koulutusaste?

- 1 kansakoulu tai peruskoulu
- 2 ammattitutkinto
- 3 ylioppilastutkinto
- 4 opistotason tai AMK-tutkinto
- 5 korkeakoulututkinto
- 6 muu, mikä _____

Mihin seuraavaan ryhmään kuulut tällä hetkellä?

☐ 1 Opiskelija	☐ 6 Johtavassa asemassa
☐ 2 Eläkeläinen	☐ 7 Yrittäjä
☐ 3 Työtön	☐ 8 Maanviljelijä
☐ 4 Työntekijä	☐ 9 Kotiäiti / -isä
☐ 5 Toimihenkilö	☐ 10 Muu

Riittävätkö tulonne tavanomaisiin menoihin kuukausittain:

- 1 suurin vaikeuksin
- 2 vaikeuksin
- 3 helposti
- 4 hyvin helposti

LIITE 2: KANSALAISKYSELYN PERUSKOHDERYHMÄN (N=3 000) TAUSTATIEDOT

Maakunta	%
Lappi	3,6 %
Kainuu	1,6 %
Pohjois-Pohjanmaa	7,9 %
Etelä-Pohjanmaa	3,8 %
Keski-Pohjanmaa	1,2 %
Pohjanmaa	1,5 %
Pohjois-Karjala	3,0 %
Etelä-Karjala	2,3 %
Pohjois-Savo	5,3 %
Etelä-Savo	2,8 %
Pirkanmaa	9,8 %
Satakunta	4,7 %
Keski-Suomi	5,4 %
Varsinais-Suomi	8,8 %
Päijät-Häme	4,0 %
Kanta-Häme	3,4 %
Uusimaa	27,2 %
Kymenlaakso	3,6 %
Yhteensä:	100,0 %

Suuralue	%
Etelä-Suomi	49,4 %
Länsi-Suomi	25,2 %
Itä-Suomi	12,7 %
Pohjois-Suomi	12,7 %
Yhteensä:	100,0 %

Tilastollinen kuntaryhmä	%
Kaupunkimaiset kunnat	68,5 %
Taajaan asutut kunnat	15,9 %
Maaseutumaiset kunnat	15,6 %
Yhteensä:	100,0 %

Ikäryhmä	%
18-34	27,4 %
35-44	15,4 %
45-54	18,3 %
55-64	19,0 %
65-79	19,9 %
Yhteensä:	100,0 %

Sukupuoli	%
Mies	49,5 %
Nainen	50,4 %
Yhteensä	100,0 %

Asuinpaikka	%
Haja-asutusalue	15,7 %
Maaseudun taajama (kirkonkylä)	15,7 %
Pieni kaupunki, jossa alle 30 000 asukasta	15,3 %

Kaupunki, jossa 30 000 - 100 000 asukasta	20,3 %
Suurkaupunki, jossa yli 100 000 asukasta	33,0 %
Yhteensä:	100,0 %

Talouden tyyppi %

Yksin asuva	24,6 %
Yksinhuoltaja	2,5 %
Parisuhteessa ilman lapsia	20,8 %
Parisuhteessa, lapsia	48,4 %
Vanhempien kanssa	2,6 %
Muu	1,0 %
Yhteensä:	100,0 %

Vanhempien syntyperäinen suomalaisuus %

Kyllä	96,7 %
Ei	1,6 %
En halua kertoa	1,7 %
Yhteensä:	100,0 %

Ylin koulutusaste %

Kansakoulu tai peruskoulu	14,2 %
Ammattitutkinto	31,4 %
Ylioppilastutkinto	10,1 %
Opistotason tai AMK-tutkinto	26,0 %
Korkeakoulututkinto	18,2 %
Muu	0,0 %
Yhteensä:	100,0 %

Nykyinen ammattiasema %

Opiskelija	7,5 %
Eläkeläinen	26,8 %
Työtön	5,4 %
Työntekijä	32,0 %
Toimihenkilö	14,0 %
Johtavassa asemassa	3,8 %
Yrittäjä	6,5 %
Maanviljelijä	1,5 %
Kotiäiti / -isä	2,3 %
Muu	0,2 %
Yhteensä:	100,0 %

Tulojen riittävyys tavanomaisiin menoihin kuukausittain %

Suurin vaikeuksin	8,1 %
Vaikeuksin	19,4 %
Helposti	54,7 %
Hyvin Helposti	17,8 %
Yhteensä:	100,0 %

LIITE 3: HAASTATTELUKYSYMYKSET

Turvallisuustilanne ja ilmiöt

Mitkä ovat kriittisimpiä tekijöitä tällä hetkellä kansalaisten turvallisuuden kannalta? Millaisiin ilmiöihin yhteiskunnassa ei ole riittävästi varauduttu?

Miten turvallisuustilannetta voi seurata? Millaista indikaattoritietoa organisaationne kerää?

Varautuminen ja turvallisuustoimet

Millaisia muutoksia oma organisaatio on kohdannut/tulee jatkossa kohtaamaan suhteessa toimintakenttään?

Onko omaa toimintaa ohjaava lainsäädäntö ja ohjeistukset riittävät? Onko sääntelyä varaa/mahdollista/tarpeen purkaa?

Miten turvallisuustoiminta tulisi jatkossa organisoida?

Mitkä turvallisuustoimet ovat yksiselitteisesti viranomaistehtäviä ja mitkä soveltuvat järjestöjen, yksityisten palveluntuottajien tai yksittäisten kansalaisten tehtäväkenttään?

Mistä asioista kansalaiset voisivat itse ottaa enemmän vastuuta?

LIITE 4: UUDET, VANHAT JA MAHDOLLISET UHAT

Haastatteluaineistosta poimittiin erilaisia uhkia ja ne jaoteltiin alla olevaan taulukkoon sen perusteella, ovatko niin sanottuja uusia vai vanhoja uhkia ja onko niihin varauduttu riittävästi.

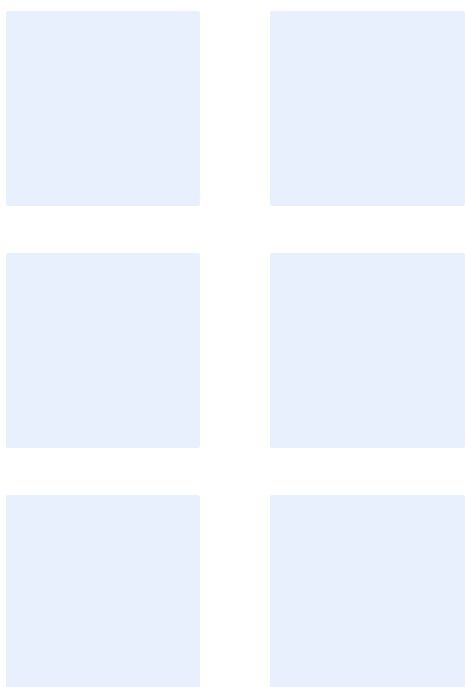
Taulukko 7: Erilaiset uhat varautumistason perusteella jaoteltuna

Mahdollista, ei todennäköistä, on varauduttu	Ydinvoimaonnettomuus	Ympäristökatastrofi	Pandemiat		
Uudet uhat, ei riittävästi varauduttu	Kyber, teknologia- ja yritysvakoilu	Ympäristöriskit, sään ääri-ilmiöt	Hybridisodankäynti	Yhteiskunnallisen keskustelukulttuurin ja henkisen ilmapiiirin rappeutuminen	Ilmastonmuutoksen seurausvaikutukset, mm. Afrikka-pakolaisuus
”Vanhat uhat”/ Huoli, ei riittävästi varauduttu	Pitkät sähkökatkokset	Suuronnettomuudet ja evakuointitarve suurelle ihmis-määrälle	Kv. talouden muutosten aiheuttamat häiriöt pankki- ja rahoitusjärjestelmän toimivuudessa	Väestön polarisoituminen	Taloustilanne

Kaikki taulukossa 7 mainitut uhkakuivat koettelevat yksilöiden lisäksi koko yhteisön ja elinkeinonelämän resilienssiä. Niiden mittasuhteet ja vaikutusten pitkäaikaisuus vaihtelevat suuresti, samoin uhkien aiheuttamat ihmishenkiin kohdistuvat, aineelliset ja taloudelliset menetykset. Yhteistä erilaisille uhkatekijöille on se, että ne ovat useimmiten paikallisia eivätkä sotatilaan lukuun ottamatta kosketa koko valtiota. Suuronnettomuudessa ja terroriteossa suurimpana uhkana kansalaisten turvallisuudelle pidetään erilaisia seurausvaikutuksia. Haastatteluissa nousi huoli yhteiskunnan infrastruktuurin toimivuudesta, erityisesti sähköverkon ja siihen liittyvien viestintäyhteyksien ja rahatalouden hoito (taulukko 8). Yhtenä suurena uhkana pidettiin taloudellista tilannetta, joka vaikuttaa myös siihen, ettei varautumisen ja suojaustason kohottamiseen ole riittävästi resursseja sotilaallisen puolustuksen, kyberturvallisuuden ja arjen turvallisuuteen mukaan lukien terveysuhkien saralla.

Taulukko 8: Suomalaisen yhteiskunnan heikkoudet ja vahvuudet turvallisuuden kannalta

Heikkoudet	Syrjäseutujen autioituminen	Häiriötoleranssin heikkeneminen	Perusosaaminen heikkoa (ensimmäinen apu, sammutustaidot)	Euroopan turvallisuusympäristön heikkeneminen	Median informaatiovaihuttaminen, disinformaatio, vääristely
	Päätöksentekopriorisointitarpeista hankalaa	Infran (sähkö ja viestintä) toimivuus pitkissä ja laajoissa poikkeustilanteissa	Evakuointitarve suurelle ihmisjoukolla tai laajalle alueelle	Sote-uudistuksen viivästyminen	Informaatiotulva ja lähdekritiikin puute
Mahdollisuudet	Omaehtoinen varautuminen ja kansalaistaidot	Toiminnan koordinointi Turvallisuuskomitean kautta	Lainsäädännön uudistamistarpeet	Kuntien ja yritysten valmius- ja varautumissuunnitelmat	Kotien turvalaitteet ja ”älyteknologia. Vakuutusyhtiöiden ja poliisin yhteistyö asiassa
	Meriliikenteen toimivuus	Tiedustelu- ja analyysitoiminta	Järjestöt ja yksityiset palvelut kunnallisten tukena	Digitalisaatio	Aktiivisuus kansainvälisillä foorumeilla myös proaktiivisesti

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA

vn.fi/teas

ISSN 2342-6799 (pdf)
ISBN 978-952-287-214-2 (pdf)

